

תמצית ההלכה

הלכות בשר-בחלב

סימנים פ"ז - צ"ז

תמצית-ההלכה

הלכות בשר-בחלב

סימן פ"ז

סעיף א'

איסור בשר בחלב בבישול אכילה והנאה

איתא בגמרא (חולין קט"ו): דבי רבי ישמעאל תנא – "לא תבשל גדי בחלב אמו" ג' פעמים, אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה, ואחד לאיסור בשול.

פסקי ההלכה

כתוב בתורה: "לא תבשל גדי בחלב אמו" ג' פעמים, אחד לאיסור בישול, ואחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה. והוציא הכתוב אכילה בלשון בישול, לומר שאינו אסור מן התורה אלא דרך בישול (ולא ע"י כבישה ומליחה. ש"ך), אבל מדרבנן אסור בכל ענין.

כל בשר בחלב שאינו אסור מן התורה, מותר בהנאה. רמ"א. וכתבו הט"ז והש"ך שכן דעת הראשונים והאחרונים, ומהרש"ל חולק על זה וס"ל מסברא להחמיר בהנאה, והלכה כהרמ"א.

רבי עקיבא איגר – א' כתב הפרי חדש שגם צלי ועירוי וצונן לתוך חם הוא דאורייתא, ובר"ן משמע שדווקא בבישול הוא דאורייתא ולא בצלי. ב' בשר חם שנגע בגבינה חמה איכא למימר דאסור רק מדרבנן. (ים של שלמה). ג' חתיכה שנכבשה בחלב אסור לבשלה, דעד כאן הוא איסור כבוש מדרבנן ועתה עובר על איסור בישול דאורייתא, וגם זה יאסר בהנאה. (הגהות איסור והתר ושערי דורא), ומשמע שאם נתבשלה בחלב מותר לחזור ולבשלה. ועיין פמ"ג.

פתחי תשובה – א' בשר בחלב אסור אף שלא כדרך אכילה והנאה, ולוקה, משא"כ בשאר איסורים חוץ מכלאי הכרם. ב' דעת הרמב"ם שאין לוקים על הנאה, ושאר פוסקים סוברים שלוקה, והנ"מ בזמן הזה אם לוקה עיין באר היטב לעיל סי' ט"ז סק"י. ג' הפמ"ג בפתיחה נסתפק אם חצי שיעור אסור בבישול והנאה מהתורה, דבאכילה קי"ל חצי אסור מהתורה, ובישול והנאה צ"ע. וכתב הצ"ח שלדעת הרמב"ם שאינו לוקה על הנאה, ודאי לענין איסור גם חצי שיעור אסור בהנאה מהתורה, אך לשאר פוסקים שלוקה על הנאה, ודאי אינו לוקה על הנאה כי אם בכזית. ורעק"א מביא ראיה שהשיעור הוא פרוטה. ד' בשר בחלב הנאסר בהנאה קוברין אותו, ואם שרפו, גם אפרו אסור בהנאה מהתורה, ולענין אם מותר להאכילו לכלבים עמ"ש לקמן סימן צ"ד. ה' כתב הפרי חדש שגם טיגון בכלל בישול, אך המ"י ומהר"ם צידדו להקל דטיגון לא הוא בכלל בישול ואינו אסור בהנאה, וכתב הפמ"ג שבהפסד מרובה יש להקל. ו' כתב הפמ"ג בשם המהרש"ל שחם בחם בלא רוטב לא הוא דרך בישול ומותר בהנאה. ז' אף באלו שאינם אלא דרבנן ומותרים בהנאה, צריך ליתנם לעובד כוכבים כך, ולא יבשל מתחילה, דא"כ עובר על הבישול ואסור בהנאה מהתורה, דאף שהחתיכה בלעה שלא כדרך בישול מ"מ הרי אח"כ נתבשל הבשר עם החלב הבלוע בו. ח' כתב השער אפרים שחמאה שנתבשלה בקדרה של בשר בת יומה, אסור להדליק בה להאיר הבית, דהיא אסורה בהנאה, וגם להדליק בה נר חנוכה אסור, דאף דמצות לאו ליהנות ניתנו, מ"מ כיון שגם חנוכה בעי שיעור, כיון שאסור בהנאה כתותי מכתת שיעורא, (והפמ"ג העתיק בשמו דשרי לנר חנוכה, ובמחילת כבודו לא עיין שם היטב), ובאור זרוע תמה דהא בלאו הכי אסור משום בישול בשר בחלב.

סעיפים ב' ג'

באלו מינים נאסר בשר בחלב, מדאורייתא

ומדרבנן

איתא במתני' (חולין ק"ג.) **בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה אסור לבשל ואסור בהנאה. בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טמאה, בשר בהמה טמאה בחלב בהמה טהורה, מותר לבשל ומותר בהנאה. רבי עקיבא אומר חיה ועוף אינם מן התורה, שנאמר "לא תבשל גדי בחלב אמו" ג' פעמים, פרט לחיה ולעוף ובהמה טמאה. רבי יוסי הגלילי אומר נאמר "לא תאכלו כל נבלה", ונאמר "לא תבשל גדי בחלב אמו", את שאסור משום נבלה אסור לבשל בחלב, עוף שאסור משום נבלה יכול יהא אסור לבשל בחלב, תלמוד לומר "בחלב אמו" יצא עוף שאין לו חלב אם.**

ומבואר שבשר עוף בחלב לכו"ע אינו דאורייתא, (ועיין להלן שהש"ך כתב שלתוס' זה דאורייתא), ולענין חיה פסקו הרמב"ם והרי"ף והרשב"א והטור כרבי עקיבא שאינו מדאורייתא. ומבואר בגמרא (שם קט"ז. וק"ד.) דלכו"ע היינו דוקא מדאורייתא, אבל מדרבנן אסירי. וכתב הרמב"ם שלא אסרו חכמים אלא באכילה, אבל לא בבישול והנאה. אמנם היינו בשר חיה ועוף בחלב טהורה, אבל בשר טהורה בחלב טמאה ובשר טמאה בחלב טהורה, לא אשכחן שיאסרוהו חכמים באכילה משום בשר בחלב, וגם לא היה להם ענין לאוסרו מדבריהם אחר שכבר הוא אסור ועומד מן התורה משום בשר טמא או משום חלב טמא.

ואיתא במתני' (שם ק"ג:) **כל הבשר אסור לבשל בחלב, חוץ מבשר דגים וחגבים.** וכתב הר"ן דמשמע שמותר גם לאוכלם בחלב, דאיסור בשר בחלב בלשון בישול אפקיה רחמנא. וכן כתבו הרמב"ם והרשב"א שלאוכלם בחלב נמי שרי.

פסקי ההלכה

איסור בשר בחלב מדאורייתא אינו דווקא גדי בחלב אמו, שהוא הדין שור שה ועז. ולא שנא בחלב אם, ולא שנא בחלב אחרת, אלא שדבר הכתוב בהווה. סעיף ב'.

איסור בשר בחלב בבשר או חלב של בהמה טמאה- אין איסור בשר בחלב נוהג אלא בבשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה, אבל בשר טהורה בחלב טמאה, או בשר טמאה בחלב טהורה, מותרים בבישול ובהנאה גם מדרבנן, דאין צורך לאוסרם כיון שאסורים מדאורייתא משום בשר טמא או חלב טמא. (בית יוסף.) והדרישה והב"ח כתבו שיש נ"מ בגזירה זו שיהא בו דין חתיכה עצמה נעשית נבילה, דס"ל לרבינו אפרים (סימן צ"ב) דלא אמרינן כן אלא בבשר בחלב. והט"ז דוחה שגם בזה אין דין חנ"נ. עוד כתב הב"ח שיש בזה נ"מ בחתיכה הראויה להתכבד, וגם בזה חולק הט"ז וסובר שאין לאסור, ומוסיף הט"ז שאין מקום לומר שרבנן גזרו שיהא איסור אכילת בשר בחלב במין אחד טמא, דלא מצינו זה בגמרא ובפוסקים כלל אלא לענין בשר עוף, ואדרבה במתני' תנן בבהמה טמאה מותר בבישול והנאה, ופירש רש"י אבל אכילה לא הזכיר דמותר כיון דיש איסור מחמת טומאה, ומבואר דבלאו טומאה אין שום שייכות איסור בזה, ומשום הכי יפה עשה בש"ע שלא העתיק זה. וכן דעת הש"ך שבשר בהמה טמאה בחלב טהורה או איפכא לא נאסר מדרבנן.

בשר חיה ועוף, אפילו בחלב טהורה, מותר בבישול ובהנאה, ואף באכילה אינו אסור מדאורייתא (אפילו בדרך בישול. ש"ך) אלא מדרבנן, אבל **דגים וחגבים** אין בהם איסור אפילו מדרבנן. (שו"ע.) וכתב הש"ך שדעת התוס' שלרבנן בשר חיה ועוף בחלב אסור מדאורייתא, וכתב בשערי דורא שקשה להקל נגד דברי התוס', וכן פסקו המהרש"ל והב"ח, אבל הש"ך עצמו פוסק כדברי הסוברים שזה דרבנן, וגם השערי דורא לא אסר אלא לאכול גבינה מיד אחרי בשר עוף, אבל הוא מודה שבשר עוף בחלב מדרבנן, וגם התוס' עצמם לא כתבו כן אלא כדי ליישב מנהג העולם, וכתב הרמב"ם (הלכות ממרים) שהאומר בשר עוף בחלב אסור מדאורייתא עובר בבל תוסיף.

אכילת דגים עם בשר או חלב- כתב הבית יוסף שאף שאיסור בשר בחלב לא נאמר על דגים, מ"מ אין לאכול דגים בחלב מפני הסכנה כמבואר באורח חיים סימן קע"ג. וכתב הט"ז שזה טעות סופר, והגירסא הנכונה היא שאין לאכול דגים עם בשר, וכ"כ בדרכי משה, ודלא כהלבוש שהעתיק דגים עם חלב. וכן דעת הש"ך שדגים בחלב מותרים ואין בזה סכנה. ובפתחי תשובה מביא שבחינוך בית יהודה מקיים דברי הלבוש, משום שחקר אצל חכמי

מכח גדי ולא דם, ומהר"מ שיף לא כתב זה רק לסניף בעלמא.

ב' כתב בדגול מרבבה שבשר נבילה וכן חלב אסור לבשל בחלב מן התורה, ולוקה על בישולו, אבל באכילה אין בו איסור בשר בחלב, וכן מבואר ברמב"ם, וברמב"ם בפירוש המשניות מבואר שאינו אסור בהנאה, ואף שלדברי התוס' אין הכרח לדברי הרמב"ם, מ"מ לא מצינו להתוס' בפי' שיחלקו על דינו של הרמב"ם, ולכן הסומך על זה במקום הפסד לא יפסיד. ובפמ"ג כתב דנקטינן דאסור בהנאה מן התורה. והחתם סופר מביא דברי המעיל צדקה בעובדא שהאומנים עירבו חמאה בחלב לעשות מהם נרות כי היה החלב ביוקר, ופשיט ליה לאוסרו בהנאה, ומבואר דס"ל שזה אסור בהנאה, ומסיק החתם סופר שודאי המורה ובא כהדגול מרבבה אין מזחיחים אותו, אבל אני מורה לאיסור, וכן משמע בהרבה גדולי האחרונים, ואף הדגול מרבבה לא מייירי לענין להדליקו בידים, דבזה הרי יש לחוש למבשל בשר בחלב, שהטיפה שסביבות השלהבת מתבשלת, ואף דלענין שבת לא חשיב בישול בכה"ג, אך לענין בשר בחלב אפשר דהוי בישול, אמנם נר קרוזי"ל שנאסר כנ"ל ונתערב באחרים, פשוט שבטל, דאין כאן דבר שבמנין אלא דוקא נר חנוכה שבכל לילה מונין מנין הנרות למצותו.

ג' בשר בהמה טהורה בחלב חיה טהורה אינו אסור מה"ת. תפילה למשה.

ד' כתב החמודי דניאל שמותר לבשל בשר לעובד כוכבים בקדירה של חלב שאינה בת יומה, דכל שאינו אסור רק מדרבנן לא גזרו בבישול והנאה, וכאן ליכא מראית עין, דמי יודע אם הוא קדירה של בשר או של חלב, ומ"מ יש להחמיר כדכתב הרמ"א סעיף ו' דאסור לחתות תחת קדירה של נכרים מפני שלפעמים מבשלים בה בשר ולפעמים חלב.

סעיף ד'

איזה בשר בחלב נאסר מפני מראית העין

חלב אשה - אסור לבשל בשר בחלב אשה, מפני מראית העין, ואם נפל לתוך התבשיל, בטל ואין צריך שיעור. (שו"ע). ואם עירב במזיד בתבשיל, אסור לו ולמי שנתבשל בשבילו. רעק"א.

הרופאים שאמרו שדווקא דגים המטוגנים עם חמאה מותר לאכול, אבל דגים המבושלים בחלב יש בו סכנת חולי, דדגים מקררים מאד וגם החלב רע ומזיק לגוף. ובחתם סופר כתב שזה אינו אמת ונאמן עלינו הרמב"ם גדול הרופאים, וכ"כ הפמ"ג בשם כנסת הגדולה דדגים עם חלב יש סכנה ובחמאה ושומן הנקלט מע"ג החלב אין סכנה, ומשמע מדבריו שגם עם חלב דווקא לכתחילה יש להזהר, אבל בדיעבד אין לאסור, ובתשובת אדני פז כתב בשם רבינו בחיי פרשת משפטים שיש סכנה גמורה בדג עם גבינה או חלב, ואף בדיעבד אסור, אבל בדג עם חמאה כתב דשרי, כיון שכל העולם עושים כן. ומסיק הפתחי תשובה דהאידינא שכל העולם מבשלים גם עם חלב שרי כיון דדשו בה רבים שומר פתאים ד'.

האם אכילת בשר עם חלב שקדים אסורה משום מראית העין - כתב הרמ"א שנהגו לעשות חלב משקדים ומניחים בו בשר עוף, הואיל ואינו רק מדרבנן, אבל בבשר בהמה, יש להניח שקדים אצל החלב (בזמן האכילה, אבל בזמן הבישול א"צ. ט"ז בסעיף הבא), כדי שלא יהיה בזה משום מראית העין, כמו שנתבאר לעיל סימן ס"ו לענין דם. ורש"ל כתב שגם בבשר עוף עם חלב שקדים צריך להניח שקדים, ובדרכי משה דחה שאין ללמוד מדם לבשר עוף, דדם יש בו איסור כרת, ובשר עוף בחלב אסור רק מדרבנן, ואפילו בבהמה אינו אסור אלא בדרך בישול. והט"ז מסיק שלכתחילה גם בבשר עוף יש להניח שקדים, ולא גרע מחלב אשה דבסמוך שחשו למראית עין, אמנם במקום שאין לו שקדים אין לאסור בשביל זה את האכילה, כמו בחלב אשה, וכן משמע לשון רמ"א שכתב יש להניח כו', דמשמע בדיעבד או שא"א להניח לא מעכב האכילה בשביל זה. וכתב הפתחי תשובה שמשמע מהט"ז שגם בבשר בהמה אין לאסור האכילה. והש"ך סובר שגם בבשר עוף בחלב שקדים צריך להניח שקדים, דגם במילי דרבנן חיישינן למראית העין בכמה דוכתי. ובנחלת צבי כתב דמ"מ אין לאסור להניח בשר עוף בחלב שקדים בלי להניח שקדים, אלא אם הוא בפני הרואים, כמו בסעודות גדולות, דאיכא מראית העין גמור, אבל בביתו מותר.

פתחי תשובה

א' כבד שרצו לטגנו בשומן וטיגנו אותו בחמאה, מצדד המהר"ם שי"ף להקל, דכבד הוי דם, וגדי אסרה תורה ולא דם. והפמ"ג כתב שעל זה לחוד ודאי אין לסמוך ולהקל

ובאחד השלבים (בדרך כלל לאחר הווצרות החלמון) היא נעקרת מהשדרה ונכנסת אל הרוחם (ואז זה נחשב שהביצה לא מעורה בגידים).

ולהלן יבואר באיזה שלב הביצה נחשבת עדיין כחלק מבשר העוף, ובאיזה שלב היא כבר נחשבת לדבר בפני עצמו, ונ"מ לעניינינו לדין בשר בחלב, וכן לענין מתי מותר לאוכלה בלי מליחה, ואם מותר לאוכלה כאשר העוף נבילה או טריפה, וכן לענין עוף שהכוהו ויצאה ממנו ביצה, אם דינה כאבר מן החי.

איתא בגמרא (ביצה ז.) השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות, מותרות לאכלן בחלב. רבי יעקב אומר אם היו מעורות בגידין אסורות. ומשמע מדברי הפוסקים דהלכה כתנא קמא, וכ"כ המגיד משנה.

וכתב **הרשב"א** איזו היא ביצה גמורה כל שיש לה חלבון וחלמון, אע"פ שמעורה בגידין, אבל אם אין לה אלא חלמון עדיין בשר היא וכגוף העוף היא ואסורה לאכלה בחלב, (וכן פסק השו"ע), ויש אומרים שאינה גמורה עד שתגמר קליפתה ותתקשה, והראשון נראה עיקר. עכ"ד. וסברא זו שדחה הרשב"א כתבה המרדכי בשם **רשב"ם**. והר"ן כתב שבגמרא מוכח דביצים גמורות שיש להם חלבון וחלמון אע"פ שעדיין מעורות בגידים מותר לאוכלם בחלב ואינם צריכים מליחה, אבל בשאין גמורות בעו מליחה, דבשר גמור הם, וכ"כ רבינו ירוחם שאם אין לה חלבון עדיין בשר היא וטעונה מליחה.

ורש"י פירש שביצים גמורות היינו אפילו בלא קליפה לבנה אלא שהחלמון לבדו גמור, ואע"פ שמעורה עדיין בגידין שריא. וכתב עליו הרא"ש דמעורות שנגמרו החלמון היינו שלל של ביצים כשמחבורות באשכול, אבל אותם שלא נגמרו החלמון שלהם אסורים. ורבינו ירוחם הביא דברי רש"י והרא"ש ואח"כ כתב ויש מפרשים (כשיטת הרשב"א הנ"ל) דווקא שנגמרו בחלבון ובחלמון, וראשון נראה עיקר. וכתב הבית יוסף שמדברי רש"י והרא"ש משמע שאע"פ שעודם מחבורים באשכול, אם נראה בהם שנגמרו החלמון לגמרי, כלומר שגדל כבר כל מה שדרכו ליגדל, מיקרי גמורות ומותר לאוכלם בחלב, אבל מדברי הטור שכתב 'ועדיין היא אדומה ומעורה כמו השלל של ביצים המחבור באשכול' נראה שהוא מפרש כל שהיא מחוברת באשכול עדיין לא נגמרה, ומיירי בשכבר פירשה מן האשכול, וחשיב מעורה בגידים מפני שעדיין היא אדומה ואית בה שורייני סומקי, ומש"כ הרא"ש 'שלל של ביצים כשמחבורות באשכול' הכונה שהיא דומה לאותן

כתב הרמ"א שנראה לפי זה דכ"ש שאסור לכתחילה לבשל בשר טהורה בחלב טמאה, או בשר טמאה בחלב טהורה, ודווקא בשר בהמה, אבל בעוף שאסור דרבנן אין לחוש. והט"ז כתב שהיה נראה להתיר בשר טהורה בחלב טמאה או בשר טמאה בחלב טהורה, אלא שאין בידו להקל במה שהחמיר הרמ"א, ומ"מ לפ"ז פשוט דכ"ש שיש לאסור מפני מראית עין לבשל בשר עוף בחלב, שגזרו בו רבנן בהדיא איסור בשר וחלב, ולחד תנא הוי באמת דאורייתא, ודלא כמ"ש בלבוש דבזה מותר מפני מראית עין משום דמינכרי, דודאי מצינו לפעמים שנחתך בענין שלא מינכר, ותו דהרואה לא ידע לחלק בין בשר עוף לשל בהמה, ועוד דבבשר עוף איכא למיחש טפי שלא יטעו לומר בשר עוף בחלב שרי כרבי יוסי הגלילי. עוד כתב הט"ז שלשון לכתחילה שכתב הרמ"א כאן וכן בסמוך גבי חלב מתה לענין בישול, נראה שנתכוין שיש להזהר במקום שאין צורך גדול, אבל במקום צורך לרפואה, אף שאין סכנה בדבר, יש להתיר בישול בחלב במה שאין האיסור אכילה אלא מדרבנן, וכ"ש חלב טמאה או בשר טמא. והש"ך כתב שלפי הרמ"א מה שמבואר בסעיף ג' שבשר או חלב של טמאה מותרים בבישול והנאה, והוא משנה ערוכה וזה מוסכם בכל הפוסקים, היינו מדינא, אבל משום מראית העין לא מיירי, ונ"מ בגונוי דליכא למיחש למראית העין, כגון לרפואה וכדומה, אכן דברי הפוסקים שכתבו סתמא מותרים בבישול משמע דאפילו משום מראית העין ליכא, וכן נראה מדברי המהרש"ל והמחבר, ולכן נראה דודאי בבישול לחודיה ליכא משום מראית העין, דהא יכול להיות שמבשל לצורך רפואה או שאר דברים, שהרי הם אסורים באכילה, והאי אסור לבשל היינו לאכול, אי נמי בבשר טמא ליכא למיחש למראית העין, דניכר לעין שהוא בשר טמא וכן בחלב טמאה, כדאיתא בגמרא (ע"ז ל"ה:) 'חלב טהור חיוור טמא ירוק', אבל חלב אשה וחלב שקדים לא מינכר ואסור משום מראית העין, ומ"מ הראשון עיקר.

סעיף ה'

ביצים שנמצאו בעופות שחוטים

תהליך הווצרות הביצים הוא כדלהלן: בשדרת העוף יש אשכול שממנו נוצרות הביצים, ובכל פעם מתחילה להוצר אחת הביצים, תחילה נוצר החלמון (הצהוב), ואח"כ החלבון (הלבן). אח"כ הקליפה שבתחילה היא רכה ואח"כ היא מתקשית,

החלמון והחלבון, (ודלא כהרמ"א בתורת חטאת שמשמע מדבריו שאם נגמרה בחלמון וחלבון אפילו מעורה מותר בדיעבד, וצע"ק למה לא הגיה כאן על דברי המחבר), אמנם במקום הפסד מרובה יש להקל שאפילו לא נגמר אלא החלמון והיא מעורה,

וכתבו הט"ז והש"ך שכל הנ"ל הוא מדינא, אבל כבר כתב התרומת הדשן שכמדומה שנהגו הנשים איסור אפילו אם נגמרו לגמרי וגם הקליפה החיצונה קשה לגמרי, וכ"כ המהרש"ל וכ"כ הרמ"א בתורת חטאת, וכתב הט"ז שאין להחמיר בזה אלא לכתחילה, אבל בדיעבד כל זמן שנגמרה הקליפה אפי' בקרום לבן לחוד סגי ואין עליו דין בשר כלל, והש"ך כתב דאינו אלא חומרא בעלמא, והלכך במקום שאין מנהג אין לחוש לזה כלל. וכתב בשאלת יעב"ץ שגם לפי המנהג זה דווקא בביצה הנמצאת במעי אמה אחרי השחיטה, אבל אם הטילה אותה בחייה כדרכה, אפילו אם הקליפה רכה מותר לאוכלה בחלב.

הט"ז והש"ך מביאים את קושית המהרש"ל מדוע לענין איסור אבר מן החי מבואר שאם הביצה מעורה בגידין אע"פ שנגמרה בחלבון וחלמון אסורה משום אבר מן החי, וכן משמע בשו"ע סימן פ"ו, ולענין איסור בשר בחלב פסק השו"ע שאין איסור אפילו במעורה בגידים. והש"ך מתרץ דבשר בחלב בעוף שהוא דרבנן הקילו, אי נמי שאני הכא כיון דכל חד בפני עצמו שרי.

סעיף ו'

בסעיפים הבאים יבוארו דברים שונים שיש לדון אם הם בשר או חלב גמור ויש בהם איסור דאורייתא של בשר בחלב שנאסר בבישול אכילה והנאה ולוקים על זה, או שאין זה בשר או חלב גמור וזה אסור רק מדרבנן ואין לוקים על זה, או שזה מותר, וכדלהלן.

איתא בגמרא (חולין ק"ג): **"גדי" להוציא את הדם, גדי להוציא את השליא, "בחלב אמו" ולא בחלב זכר, "בחלב אמו" ולא בחלב שחוטא.** עוד איתא בגמרא (שם ק"ד): **המבשל במי חלב פטור, דם שבשלו בחלב פטור, וכו', לענין בישול בשר בחלב מי חלב אינו בחלב.**

וכתב המגיד משנה שבירושלמי מסתפק אם המעשן בשר בחלב יש בזה איסור דאורייתא, וספיקא דאורייתא

שבשלל דהיינו המחוברות באשכול, ומבואר שכשהביצה פורשת מן האשכול עדיין אינה נגמרת כל צרכה, ואינה מותרת בחלב עד שתגמר ותגדל כל מה שדרכה ליגדל.

ובארחות חיים הביא סברות אלו וכתב שי"א שביצים גמורות היינו שיש להם אותה קליפה דקה ולבנה אלא שעדיין היא רכה.

וה"ר יהונתן פירש דאפילו בלא קליפה דקה החיצונה מותר אם נעקרו מן האשכול, אבל אם עדיין תלויים באשכול אסור לאוכלם מעורבים בחלב, ואם אכלם בפני עצמם מותר לאכול אחריהם גבינה או חלב בלא קינוח פה ובלא נטילה.

וכתב הבית יוסף שנראה שלענין בשר בחלב אין להחמיר ביותר, כיון דבשר עוף בחלב דרבנן, ונראה דהוא הדין לענין מליחה שגם היא אינה אלא מדרבנן, ואפשר שהמחמיר בזה הוא חומרא דאתיא לידי קולא, שיבוא למלחם עם עוף או בשר, ואם אינם צריכין מליחה נמצא שאין בהם מה לפלוט, ובלעי מדם דפלטי עוף ובשר הנמלחים עמהם, ומ"מ העולם נוהגים שכל שאין להם חלבון מולחין אותם ואפילו עם בשר, ובכל כיוצא בדברים אלו סומכין על המנהג. וכ"כ המגיד משנה בשם הרשב"א.

פסקי ההלכה

ביצים הנמצאים בעופות, אם הם גמורות דהיינו שיש להם חלבון וחלמון, אע"פ שהיא מעורה בגידים, הרי זו גמורה ומותר לאוכלה בחלב, אבל אם אין לה אלא חלמון, אסור לבשלם (והיינו לאוכלם. ט"ז וש"ך) בחלב, אמנם אם אכלם בפני עצמם, מותר לאכול אחריהם גבינה או חלב (אפילו לא נגמר אלא החלמון והיא מעורה באשכול). שו"ע.

וכתב הט"ז שדעת מהרש"ל שכל זמן שהביצה מעורה בגידים היא נחשבת כבשר לכל דבר.

והש"ך כתב שהעיקר להלכה שרק אם יש לביצה חלמון וחלבון ואינה מעורה בבשר מותר לאכלה בחלב, אבל אם אין לביצה אלא חלמון אפילו אינה מעורה בבשר אסור אפילו בדיעבד, ולכתחילה אין לאכול בחלב אפילו אם נגמרה בחלמון וחלבון ואינה מעורה בגידים אם קליפתה רכה, וכדעת רשב"ם וכמה ראשונים, אבל בדיעבד אם נתבשלו עם חלב נראה שאם אינם מעורות מותר, אבל אם הן מעורות אפי' בדיעבד אסור אפילו אם נגמר

לחומרא, ומשמע שם דה"ה לענין המבשל בחמי טבריה, ולגבי שבת (מ:): המבשל בחמי טבריה פטור.

והנה לענין מלקות בבישול דם בחלב, מצד איסור בישול דם, איתא במתני' (שם ק"ט.) הלב קורעו ומציא את דמו, לא קרעו אינו עובר עליו, וכתב רש"י - אינו עובר עליו להיות בכרת, ובמסכת כריתות (כ"ב) מוקים לה בלב עוף שאין בדמו כזית, אבל בבהמה חייב כרת אם לא קרעו לאחר בישולו. ומבואר דס"ל דהא דאיתא בגמרא (מנחות כ"א.) דם שבישלו אינו עובר עליו, אתיא דלא כהלכתא, וכן משמע ברמב"ם.

פסקי ההלכה

המעושן והמבושל בחמי טבריא, אין לוקין עליו, אבל איסורא איכא.

המבשל בשר במי חלב, או בחלב שיצא מבהמה לאחר מיתתה (בין נשחטה בין מתה מעצמה. ש"ך), או בחלב זכר (בהמה זכר. ש"ך) או האוכלם, פטור, אבל איסורא איכא. (ורעק"א תמה למה יאסרו חכמים דם משום בשר בחלב, והא בלאו הכי אסור באכילה משום דם, והוי כמו טמאה דמותר בבישול והנאה לכו"ע).

המבשל דם בחלב, פטור, ואין לוקין על האכילה משום בשר בחלב, אבל איסורא איכא. (שו"ע). וכתב הש"ך שכלשון הזה כתב הרמב"ם, ומשמע שדעתו שמשום דם לוקים על אכילתו, מיהו אנו קיימא לן שדם שבישלו או שמלחו אינו אלא מדרבנן.

וכתב הרמ"א שחלב זכר לא מקרי חלב כלל, ואם נפל לתוך קדירה של בשר אינו אוסר. וכתב הש"ך שמשמע שבחלב זכר אין אפילו איסור דרבנן ואינו אוסר המאכל, ובאיסור והתר כתב דלא גרע מחלב אשה שמותר, והרמ"א מייירי באדם זכר, אבל בחלב בהמה זכר אסור מדרבנן כמ"ש השו"ע.

עוד כתב הרמ"א שחלב מותה ומי חלב אוסרים המאכל כמו חלב עצמה, ואפילו בבישול יש לאסור לכתחילה. וכתב הש"ך בשם האיסור והתר שאפילו מי החלב שנשארים לאחר עשיית הגבינות אוסרים את המאכל. (ורעק"א תמה מאי שנא מי חלב מבשר חיה ועוף דשרי בבישול והנאה כיון שהם אסורים מדרבנן. עוד כתב רעק"א שבשר מותה בחלב חיה חייב).

עוד כתב הרמ"א שי"א שאסור לחתות האש תחת קדירה של נכרים, לפי שהם מבשלים בהם לפעמים חלב ולפעמים בשר, והמחתה בא לידי בישול בשר בחלב. וכתב הש"ך בשם המרדכי שלכן צריך שיהיה לשפחות עובדות כוכבים שתי קדירות, אחת של בשר ואחת של חלב, מיהו אין בזה אלא חומרא בעלמא, ואין העולם נזהרים בזה. (והקשה רעק"א דאין להתיר לחתות מטעם דבר שאינו מתכוין, ולומר שאין פסיק רישיה דשמא לא בישלו בקדירה בשר וחלב, דרק דבר שהספק הוא על מה שיקרה עכשיו לא חשיב פס"ר, אבל ספק על לשעבר חשיב פס"ר, אמנם זה תלוי במחלוקת אם פס"ר מותר אפילו מדרבנן היכא שאינו נהנה שהערוך מתיר ובעלי התוס' (שבת ק"ג) אוסרים, ובערוך משמע שגם בשאר איסורים מותר, וברא"ש כתב שבשאר איסורים מודה הערוך שאסור, ולדעת הט"ז שמותר גם פס"ר דלשעבר (בנועל תיבה שספק אם יש בה זבובים), א"כ גם כאן מותר. ומסיים רעק"א 'כתבתי זה שלא להיות האיסור חמור, כי כמעט א"א להזהר העוברי דרכים, עוד דן רעק"א להתיר משום שסתם כלי אינו בן יומן).

עוד כתב הרמ"א שאין לערב מים שהדיחו בהם כלי בשר עם מים שהדיחו בהם כלי חלב, וליתן לפני בהמה, דאסורים בהנאה (כשהמים רותחים, דאינו אסור מן התורה אלא בדרך בישול. ש"ך. והקשה רעק"א שנאסור גם מטעם מבשל בשר בחלב, והמנ"י כתב דמייירי באינם רותחים, ואף שמותר בהנאה אסור לערב בידים כדי להנות, אולי מייירי שיש במים שבשני הכלים שישים כנגד האחד, אלא שאסור לערב לכתחילה משום דהוי מבטל איסור לכתחילה, אמנם דינא דאין מבטלין אינו אלא לענין אכילה והנאה, ולענין בישול לא מצינו כן, ונשאר בצ"ע).

עוד כתב הרמ"א שכלי שעושין בו מים לחפיפת הראש, אין לשמש בו, מפני שעושין אותה מאפר שעל הכירה ורגילות הוא להתערב שם בשר וחלב. (ומ"מ מותר לחפוף בזה אף שבשר בחלב אסור בהנאה, דרחיצת הראש כיון שאינה דבר של אכילה לא חשיב הנאה, כיון שאינו נהנה מגוף האיסור. ש"ך). ולכן יש לאסור גם כן להשתמש בקדירות של התנורים שבבית החורף, מפני שניתזים עליהם לפעמים בשר וחלב מן הקדרות שמבשלים בתנורים, ובדיעבד אין לחוש בכל זה, ואף לכתחילה אין בזה אלא חומרות בעלמא והמיקל לא הפסיד, (ובקדירות

של מתכת אין להחמיר אפילו לכתחילה, מפני שגם אם היה נתז עליהם היה חוזר ומתלבן. ש"ך).

כתב רעק"א שחלב בן פקועה נראה שדינו כחלב שחוטה שאסור רק מדרבנן, וצ"ע. וכתב בפתחי תשובה שבשער המלך כתב שאסור רק מדרבנן, ובנודע ביהודה כתב שאסור מדאורייתא.

עוד כתב רעק"א שחלב טריפה אסור מדאורייתא, וטריפה מתחילת יצירתה י"ל שאין בזה איסור דאורייתא, וצ"ע.

סעיף ז'

איתא בגמרא (חולין ק"ג): **"גרי" לרבות את השליל. עוד איתא בגמרא (שם ק"ד). העצמות והגידים והקרנים והמלפים שבשולן בחלב פטור. וברמב"ם משוה דין עור לדין גידים ועצמות וכו'.**

פסקי ההלכה

המבשל שליל בחלב, וכן האוכלו, חייב, אבל המבשל שליא, או עור וגידים ועצמות ועיקרי קרנים וטלפים הרכים, או האוכלם, פטור (אבל אסור. ש"ך).

תבשיל של חלב שנמצא בתוכו עצם חלול, ויש להסתפק שמא היה בתוכו מוח ונמס בתוך התבשיל, ואין שישים בתבשיל כנגד החלול שבעצם, יש אוסרים משום דספק דאורייתא לחומרא, ויש מתירים דלא מחזקין איסורא לומר שהיה בתוכו מוח.

הפמ"ג מסתפק אם אותם שעורותיהם כבשרם, כגון עור השליל ועור שתחת האליה ועור בית הבושת, האם דינם כבשר לענין בשר בחלב לאסור באכילה ובהנאה, או לא.

סעיף ח'

איתא בגמרא (חולין ק"ד). **המבשל במי חלב פטור.** וכתבו התוס' דאיסורא מיהא איכא, דהא כותח נעשה מנסיובי דחלבא (כמבואר בפסחים מ"ב). ומבואר בגמרא (חולין ק"א): שאסור לאכול בשר בכותח. וכתב הרא"ש שדבר זה אסור מן התורה, והא דתניא דפטור במי חלב היינו כאשר לאחר עשיית הגבינה בישלו את מה שנשאר והאוכל צף למעלה ולא נשאר אלא מים בעלמא.

פסק ההלכה - יש מי שאומר דנסיובי דחלבא (-חלב המתמזה מקפאון הגבינה), אינם בכלל מי חלב, ואסור מן התורה, ומי חלב האסורים מדרבנן וכן"ל היינו שאחרי שעושים גבינה מבשלים את הנסיובי, והאוכל צף מלמעלה, ולא נשאר בו אלא מים בעלמא.

סעיפים ט' י'

חלב הנמצא בקיבה

להלן יבואר האם חלב שנמצא בקיבה ממה ששתתה הבהמה לפני שחיטתה, אם יש לו דין חלב, או שהוא נחשב מעוכל ואין לו דין חלב, ונחלקו בזה הראשונים, ויש שמחלקים שחלב שהוא עדיין צלול יש לו דין חלב, ואם הוא קרוש אין לו דין חלב.

עוד יבואר (בסעיף זה ובסעיף שאחריו) באיזה מותר להעמיד חלב מבחוץ בקיבת הנבילה או בעור הקיבה כדי לעשות מהחלב גבינה, ואין בזה משום איסור בשר בחלב משום שהקיבה היא יבשה ואין לה דין בשר, או משום שאין בקיבה בכדי לתת טעם בחלב, ויבואר גם האם יש לאסור מדין מעמיד שאפילו באלף אינו בטל.

דעת הרי"ף שחלב הנמצא בקיבה אינו חלב, ומותר לבשל בו חלב ואפילו בצלול שבו, וכן דעת הרמב"ם. ולרש"י אסור.

איתא בגמרא (חולין קט"ז: לגירסת הריף) **והלכתא וכו' מעמידין בקיבת כשרה שניקה מן הטריפה, וכ"ש בקיבת טריפה שניקה מן הכשרה, מאי טעמא, חלב המכוסס בה פירשא בעלמא הוא. ולפ"ז הא דתניא (חולין ק"ט:): קיבה שבישלה בחלבה אסורה, זה נאמר לפני שהגמרא (קט"ז:): חזרה בה והסיקה שהחלב שבקיבה הוא פירשא בעלמא. וסובר הרי"ף ש'פירשא בעלמא' היינו דנפק ליה מתורת אוכל וחשיב כפרש וטינופת. וכן פסק הרמב"ם. וכ"כ הרשב"א בשם הגאונים, ונראה מדבריו דהכי ס"ל.**

אבל רש"י אינו גורס במסקנת הגמרא (שם) שמעמידים בקיבת כשרה שניקה מן הטריפה, דההיא קיבתה אסורה, וכן חלב הנמצא בקיבה אסור. וכך נראה מהר"ן, וכן דעת האיסור והתר.

ורבינו תם מקיים הגירסא, אלא שמחלק בין צלול לקרוש, שכל שהוא צלול עדיין שם חלב עליו, וזה כוונת הגמרא (שם ק"ט:): שקיבה שבישלה בחלבה אסור, והא דאסיקנא דכשרה שניקה מן הטריפה קיבתה מותרת משום דחלב

בה גבינה, דמ"מ הפרש בלע טעם בשר, וכשמעמיד בו הוא בשר בחלב, וכן נראה עיקר. וכן נראה מדברי ראב"ה וספר התרומה. וכן פסק הבית יוסף, אך כתב שהיכא שהעמיד כבר, בדיעבד נראה שיש לסמוך על דברי המתירין.

פסקי ההלכה

חלב הנמצא בקיבה, אינו חלב (דנפיק ליה מתורת אוכל וחשיב כפרש וטינופת. ש"ך), ומותר לבשל בו בשר אפילו בצלול שבה. ויש מי שאוסר. (שו"ע). וכתב הרמ"א שנוהגים כהאוסרים (בצלול, ואפילו בדיעבד אסור, אבל בקרוש מעיקר הדין מותר, אבל אסור משום מראית העין, ורש"י אסר אפילו בקרוש, ומהרש"ל פוסק כרש"י. ט"ז וש"ך). סעיף ט'.

חלב הנמצא בקיבה ונמלח בקיבתה או שעמד בו יום אחד (מעת לעת. ש"ך), אסור להעמיד בו גבינה. שו"ע סעיף י'. וכתב הש"ך שלדעת השו"ע לכתחילה אין חילוק בין צלול לקרוש, ואף שמותר לכתחילה לבשל בקרוש, שאני התם שהאיסור אינו אלא משום החלב שהוא פירשא בעלמא, אבל הכא אף שהוא כפירשא מ"מ כיון שנמלח או נכבש קיבל טעם מעור הקיבה, ולכן לשו"ע אסור לכתחילה ומותר בדיעבד, והרמ"א חולק וכדלהלן.

וכתבו הבית יוסף והט"ז עיין בסימן ס"ט סעיף י"ח כמה זמן צריך בשביל להחשיב מליח כרותח, ובסימן צ"א סעיף ה' כמה מליח צריך בשביל זה. ובש"ך כתב שמבואר שם שצריך שישהה במליחתו כדי שיתנו על האור ותחיל להרתח, וימלח עד שאינו נאכל מחמת מלחו, וכתב הש"ך שגם לדין שאנו אוסרים במליחה מיד, ואפילו נמלח רק מעט כדרך שמולחים לצלי, כאן יש להתיר בדיעבד אם העמידו בו גבינות ולא נמלח כהאי גוונא, כיון שלהרבה פוסקים והשו"ע מכללם אינו אלא כפרש בעלמא, וגם מליח אינו אסור אלא מדרבנן. וכתב הפמ"ג שאפילו בלא שהה במלחו, אם ביטלו את הגבינות אח"כ אפשר דאין להקל, דע"י הביטול הוא דאורייתא.

וכתב הרמ"א שלכתחילה אין להניח את החלב בקיבה עד שיצטנן בתוכה, אבל בדיעבד רק בנמלח או בכבוס אסור.

עוד כתב הרמ"א שאם העמיד בחלב הקיבה שנמלח או נכבש בה, אם הוא צלול הוא אסור את כל הגבינות עד שיהא שישים בחלב שהעמיד נגד הקיבה האסורה, (והש"ך מקשה שיצטרכו שישים כנגד החלב, משום

המכונס בה פירשא בעלמא הוא, היינו דווקא בחלב הקרוש שבה, דכיון שנקרש יצא מתורת חלב והוא פירשא בעלמא.

דעת הטור שהרא"ש סובר כר"ת, והבית יוסף כתב שנראה שהרא"ש נוטה לדעת רש"י.

וכתב הבית יוסף שלענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעת אחת, הכי נקטינן, דבין קרוש בין צלול פירשא בעלמא הוא, וכן נוהגים. והרמ"א כתב שנוהגים כהאוסרים.

כתב המרדכי ש"א שחמאה וחלב הצלול כשחזר ונקפא נעשה פירשא, ומהרשב"א והפוסקים מבואר דלא הוא פירשא.

כתב רש"י שאם מלח הקיבה יחד עם החלב שבה, אסור משום בשר בחלב, דמליח כרותח, וכן בעמד בה יום אחד אסור, דכבוש כמבושל, (והיינו לדעתו דס"ל שיש לו דין חלב), וחלק על אלו המתירים להעמיד גבינה בחלב שבקיבה משום דהוי נ"ט בר נ"ט, דהכא כיון שיש בחלב זה טעם מהבשר נעשה חתיכת איסור וכשמתערב עם חלב הגבינה הרי הוא אוסור, (לרש"י זה אוסר בכל שהוא, משום דהוי מין במינו, ולטור שפוסק שמין במינו אוסר בנותן טעם, ה"ה הכא. בית יוסף). וכתב הט"ז שאף להרא"ש שסובר שמליחה אוסרת רק כדי קליפה, מ"מ כיון שיש כאן חלב הוי כאיסור שמן שאוסר להרא"ש את כל החתיכה, ואף שהרשב"א סובר שחלב לא נקרא דבר שמן, י"ל שהטור והרא"ש סוברים שזה כן דבר שמן, אך קשה דבסימן ק"ה סעיף ז' מבואר שחלב אינו דבר שמן, וצ"ע).

ומשמע מדברי הטור שלדעת הרי"ף והרמב"ם אפילו נמלחה קיבה בחלבה או עמד בה כמה ימים, מותר להעמיד בה גבינה, דכיון דאינה חלב אלא פירשא (לדבריהם בין בצלול בין בקרוש ולר"ת בקרוש) שרי, דהטעם היוצא מן הבשר נעשה פרש כשנבלע בקיבה, דאין כח בטעם שקיבל פרש זה מן העור להשפיע על טעם הגבינה שעושים ממנו, (שהרי דגים שקיבלו טעם בשר מותר לחברם אח"כ עם חלב, וכ"ש זה שהוא פרש ודבר בטל, וזה גרוע מנ"ט בר נ"ט).

אבל רבינו ירוחם כתב ש"א שאפילו לפי שיטת הסוברים שהוא פרש בעלמא, אם נמלחה הקיבה בתוך העור, או ששהתה שם ימים רבים דכבוש כמבושל, אסור להעמיד

טעם חמוץ שהרי ממנו הועמדה הגבינה, הרי כתבו התוס' (חולין נ"ט): שזה לא מקרי טעם כלל, ומשום דבר המעמיד ליכא, דלרוב הפוסקים ליכא בבשר בחלב משום מעמיד, וכדי לחוש למחמירים שגם בכהאי גוונא איכא משום מעמיד, יקח ג"כ מהקיבה עצמה, ויהיה זה וזה גורם, ובלבד שלא נודע בודאי שבעור לחוד נמי היה עומד, דאז לא הוי זה וזה גורם, ואף שאין מבטלין איסור לכתחילה אפילו באיסור דרבנן, וגם זה וזה גורם איסור לכתחילה, הרי הט"ז מתיר להדיא בשר כבוש בחלב שחוטה משום דהוי ליה תרי דרבנן, והכא נמי ה"ל תרי דרבנן, דכל משקה היוצא ע"י מציצה ומליחה אין בו משום טעם כעיקר רק משום משקה היוצא מהם, וזה לא מצינו אלא בדבר האסור אבל חתיכת בשר היתר שלא נאסר עדיין ומוצצים ממנו ציר לא מצינו שיהיה הציר כעיקר גדי לאסור משום בשר בחלב מן התורה אם בשלוה עם חלב, ואין לך בו אלא חידושו, וגם בשר גמור הנכבש עם חלב לא מיתסר אלא מדרבנן, וא"כ הוי תרי דרבנן, ואף שאין דברי הט"ז מוסכמים להתיר לגמרי, עכ"פ נוכל לסמוך להתיר לבטל בשישים לכתחילה ולהתיר זה וזה גורם לכתחילה. אמנם כל זה אם נתרכך בזמן מועט, אבל אם צריך שיעור כבישה הוה ליה כמבושל, והוי טעם כעיקר ממש. ולזאת אם צריך לכבושו זמן רב, העצה היעוצה שיסירנו משם בסוף כל יום כשעה, כדי שלא יהיה כבוש יום שלם בבת אחת, ויחזור אח"כ ויתנהו לתוכו, ואין מצטרף זמן הכבישה (כמו שנוהגים בד' מינים. והפתחי תשובה מעיר שלא שמענו פסול כבוש אלא באתרוג שהוא דבר מאכל), ומצורך לזה כיון דהוא עני והוה ליה הפסד מרובה, ובזה נראה להתיר.

כתב הפמ"ג שגם שאר מעיים שנתייבשו כעץ אינם אוסרים, אבל בשר יבש כעץ אוסר, וה"ה עור הקיבה יש לאסור בבישול מפני שהוא מתרכך, וה"ה ע"י שריה מעת לעת יש להחמיר, ודווקא ע"י מליחה או כשיעור על האש מותר. ובזה נסתר מה שכתב בספר לחם הפנים להתיר עין יבשה שהונחה בתוך כלי עם חלב רותח כדי שתתרכך, ולא היה בחלב שישים כנגד העין, דמאחר דנתייבש הוי כעץ בעלמא, דבפמ"ג מבואר שאסור, שהרי בשר יבש אוסר, ועוד דכאן היה בישול ולא כבישה, אמנם בתפארת צבי מבואר דלא כהפמ"ג, אלא דגם בשר יבש אינו אוסר, וגם מבואר שאף ע"י שריה מעת לעת שרי, וכן מבואר בנודע ביהודה, אלא שכתב שם שזה דווקא בבשר בחלב, דכיון שנתייבש מקודם הבשר לא נשאר בו טעם לאסור

דאמרינן חתיכה נעשית נבילה), ואם היה שישים בחלב הכל מותר. (וכתב הש"ך שאף שדבר המעמיד אפילו באלף לא בטל, י"ל שכיון שהדבר המעמיד אינו אסור מחמת עצמו אלא משום שהתערב בו דבר אחר, והדבר האוסר אינו המעמיד, בטל בשישים, ואף שי"ל שבשר בחלב נחשבים כגוף האיסור ממש, מ"מ בדבר שנאסר ע"י כבישה או מליחה בלא בישול שזה דרבנן, סובר הרמ"א שזה לא נחשב כגוף האיסור, ואף שבאיסור והתר מסתפק להחמיר גם בנכבש, הרמ"א מיקל). ואם החלב שבקיבה קרושה אינה אוסרת אפילו כשאין שישים בחלב כנגד הקיבה (דפירשא בעלמא היא, ואף שטעם בשר נבלע בה, כתב הבית יוסף דהוי נ"ט בר נ"ט, ובדרכי משה כתב דלא הוי נ"ט בר נ"ט, וטעם ההתר הוא משום שגם טעם הבשר הנבלע בה הוא כפירשא בעלמא. ט"ז וש"ך. וכתב הפמ"ג דן מה הדין אם נבלע חלב גמור בקרוש שנמצא בקיבה). ואם היה צלול מתחילה ונקרש, יש לו דין צלול. ויש מקילים בזה, ובמקום הפסד יש להקל (אפילו בצלול שנקרש, דאין בזה אלא איסור דרבנן, דמן התורה אינו אסור אלא בדרך בישול. ונראה דבמקום הפסד מרובה יש להקל אפילו בכשרה שינקה מן הטריפה. ש"ך).

עוד כתב הרמ"א שעור הקיבה שלפעמים מולחים אותו ומייבשים אותו ונעשה כעץ וממלאים אותו חלב, מותר, דמאחר שנתייבש הוי כעץ בעלמא, ואין בו לחלוחית בשר. וכתב הש"ך שלכתחילה אין לעשות כן, ורעק"א כתב שאם יש שישים, ואין החשש אלא מצד שאין מבטלין איסור לכתחילה, מותר. (וכתב בתפארת צבי דמהאי טעמא י"ש שצובעים אותו בתולעים אדומים שמייבשים אותם, מותר. פ"ת).

החת"ס דן בבן תורה אחד דדחיקא ליה שעתא ואין פרנסתו כי אם מעשיית גביות, ומבקש להמציא לו היתר להעמיד החלב בעור קיבה, כי ההעמדה בקיבה בלא עור מקלקלת הגביות וגם צריך לזה זמן רב, ודרך עשייתה היא שאחר שנתייבש עור הקיבה חוזרים ומרככים אותה במים וי"ש מעורבים, ואח"כ מוצצים את הלחלוחית מהעור אל תוך החלב וזורקים את העור, ומהמין הזה נגמרה ההעמדה. וכתב החת"ס דמצד מה שהעור יבש כעץ אין להתיר, דמאן לימא לן שהגיע לשיעור הזה, ועוד דהכא שחוזר ומתרכך ע"י המשקין דינו כבשר ממש, אך יש להמציא היתר אחר, והוא דמאחר דודאי איכא שישים ואפילו מאה בחלב נגד מין עור הקיבה, ואף שזה נותן

על טעימות קפילא, ולרמ"א צריך שישים. והקשה רעק"א דנימא שנכנס חלב בעור הקיבה ונעשה נבילה, ואח"כ יוצא החלב האסור, והוי מין במינו, ולט"ז שכתב שהשו"ע סובר שבבשר בחלב דרבנן לא אמרינן חתיכה נעשית נבילה ניחא, ולפ"ז מש"כ הש"ך שלרמ"א צריך שישים, נראה שלרמ"א גם שישים לא יעזור, דהרמ"א סובר שגם בבשר בחלב דרבנן אמרינן חתיכה נעשית נבילה.

המעמיד בעור קיבת נבילה או טריפה או בהמה טמאה, אוסר בכל שהוא, דדבר האסור בעצמו ומעמיד אפילו באלף לא בטיל. וכתב הש"ך שמהרש"ל מתיר בשישים גם כשהעמיד בעור קיבת נבילה, ואין דבריו מוכרחים.

וכתב הרמ"א שאם היה שם גם מעמיד היתר, הוי זה וזה גורם, ומותר אם איכא שישים כנגד האסור. וכתב הט"ז שהרמ"א למד זאת מדברי המרדכי שמבואר בדבריו שגם אם יש באיסור לבד כדי להעמיד, מותר אם יש סיוע מההיתר, והקשה הט"ז שבגמרא (ע"ז מ"ט) מבואר דלא מקרי זה וזה גורם אלא אם אין באחד מהן לבד כדי להעמיד, אבל אם יש באיסור לבד כדי להעמיד לא מהני מה שמסייע לו ההיתר, ואין זה בכלל זה וזה גורם, וכ"כ התוס' להדיא. וכן נוטה הש"ך לומר שדווקא כשאין באיסור לבדו כדי להעמיד מותר.

סימן פ"ח

הנחת בשר על שלחן שאוכלים בו גבינה

נתבאר בסימן הקודם (פ"ז א') שאף שמדאורייתא איסור אכילת בשר בחלב הוא דווקא כשנתבשלו יחד, חכמים אסרו גם כשלא נתבשלו יחד. ובסימן זה יתבאר שחכמים אסרו באופנים מסוימים להניח בשר על שלחן שאוכלים בו גבינה, גם כשאדם אחד אוכל בשר והשני גבינה, שמפני שכל אחד מותר בפני עצמו, והאדם מורגל באכילתם, יש לחוש שיבוא לאוכלם יחד. וכן אסור (רמ"א ס"ב) ששניהם ישתו מכלי אחד או יאכלו מלחם אחד או יטבלו פיתם בכלי אחד של מלח. ובסימן הבא יתבאר האיסור לאכול חלב אחרי בשר, ומתי אסור לאכול בשר אחרי גבינה.

סעיף א'

איתא במתני' (חולין ק"ג): **כל הבשר אסור לבשל בחלב חוץ מבשר דגים וחגבים, ואסור להעלותו עם**

החלב ולא חל עליו שם בשר בחלב, אבל בשר איסור לא נפקע ממנו שם איסור ע"י שנתייבש, וגם בזה חולק עליו בתפארת צבי. ובש"ך מבואר שגם בשר יבש אינו אוסר ואפילו בשאר איסורים, וכן מבואר בשבות יעקב.

סעיף י"א

העמדת חלב בקיבה של כשירה או נבילה

איתא במתני' (חולין קט"ז) **המעמיד בעורה של קיבה כשרה, אם יש בה בנותן טעם הרי זו אסורה.** והקשה הרשב"א מאי קמ"ל, וכתב דשמא י"ל דקמ"ל שאם אין בו בנותן טעם מותר, ולא אסרינן משום מעמיד, דבשר בחלב בטעמו תלה רחמנא, כדאמר רבא דרך בישול אסרה תורה, אבל במעמיד דנבילה אסור גם כשאין בו בנותן טעם, דרואים כאילו הנבילה קיימת בעין. וכ"כ הר"ן בשם ה"ר יוסף הלוי (בביאור דברי שמואל שחכמים אסרו גבינות עכו"ם מפני שמעמידים אותה בעור קיבת נבילה, ומשמע שבקיבת כשרה מותר), וכ"כ הרמב"ם, ומרבינו ירוחם נראה שהרמב"ם אוסר גם בעור כשרה, וברמב"ם מבואר דלא כדבריו. והמרדכי כתב שאע"פ שר"ת כתב שאין העמדה אוסרת אלא בשישים, שמא לא אמר הלכה למעשה, דכיון שהאיסור מעמיד היינו נותן טעם.

כתב המרדכי שקיבה שהעמידו בה הרבה חלב, ועשו בה גבינות, ולאחר זמן נמצא בתוך השק שהקיבה נתונה בו מעט מן הדקין, והתיר רבינו שמשון ב"ר אברהם את הגבינות, והאריך בטעמו של דבר, ורבינו ברוך התיר מטעם אחר, דמסתמא לא העמיד כל החלב מהצלול אלא גם מן הקרוש והוה ליה זה וזה גורם ומותר.

עוד כתב המרדכי בשם רבינו שמשון ב"ר אברהם מי יודע אם אין גבינות חשובות כחתיכה הראויה להתכבד, ואם ידוע שיש אחת שנעשית מקיבה האסורה אוסרת כל האחרים.

בהגהות אשרי מסתפק אם בשר בחלב דרבנן כגון ששהה בצונן יותר מיום אחד, או ע"י מליחה, אם אסרוהו בהנאה או לא, וכתב שהמתיר בהנאה אין מוחין בידו כל כמה דלא אשכחן ראיה לאיסורא. וכ"כ המרדכי.

פסקי ההלכה

אם העמיד גבינה בעור קיבת כשרה, אם יש בה טעם בשר אסורה, ואם לאו מותרת. וכתב הש"ך שלשו"ע סומכים

קרוז"ל יש לחוש שע"י נענוע ישפך, משא"כ בנר שומן העשוי כעין פתילה לא חיישינן שמא יטפטף (ורק בבדיקת חמץ שצריך להכניסו לחורים וסדקים חוששים שישפך). והא דלא כתבו ג"כ שלא להדליק בחלב, י"ל דחלב בדיל מיניה ונזהר שלא להחזיקו אצל מאכל, משא"כ בחמאה.

סעיף ב'

אכילת בשר וחלב ע"י שני אנשים בשלחן אחד

כשם שאסרו לאכול בשר כשיש גבינה על השלחן, שמא יאכלם יחד, כך אסרו ששניים יאכלו יחד בשלחן אחד זה בשר זה גבינה, שמא יאכלו זה מזה, אא"כ אינם מכירים זה את זה או כשיש היכר ביניהם, וכדלהלן.

איתא במתני' (חולין ק"ז:): **רבן שמעון בן גמליאל אומר שני אכסנאין אוכלין על שלחן אחד זה בשר זה גבינה ואין חוששין**. ובגמרא אמר רב חנן בר אמי **אמר שמואל לא שנו אלא שאין מכירין זה את זה, אבל מכירין זה את זה אסור. תניא נמי הכי וכו'.** **א"ל רב יימר בר שלמיא לאביי, שני אחין ומקפידין זה על זה מהו, אמר ליה יאמרו כל הסריקין אסורין וסריקי בייחוס מותרין**. וכתב הבית יוסף שנראה דה"ה שני אכסנאים המכירים זה את זה ומקפידים זה על זה אסורים, וכן משמע מדברי הטור.

עוד איתא בגמרא (שם) **ולא אסרו אלא בתפיסה אחת. תפיסה אחת סלקא דעתך, אלא כעין תפיסה אחת**. ופירשו התוספות והרא"ש שאם יש דבר מפסיק בינתיים לא הוי כעין תפיסה אחת, וכדאיתא בע"ז (ג.) לענין מרקוליס **כאן בתפיסה אחת כאן בשתי תפיסות, היכי דמי שתי תפיסות, כגון דאיכא גובהה ביני וביני**. ולכן נוהגים עכשיו שאם שנים אוכלים על שולחן אחד זה בשר זה גבינה, מניחים לחם או קנקן לעשות מחיצה ביניהם להיכרא, או שאוכל על מפה אחרת, דהוי כעין שתי תפיסות.

וכתבו התוס' שיש מפרשים 'בתפיסה אחת' שהם שותפים במזון, כדאיתא בגמרא (ב"ב קל"ז:): **אחים שקנו אתרוג בתפוסת הבית, ועל זה פריך (חולין ק"ז:): תפיסה אחת סלקא דעתך, והיינו מה לי הוצאה אחת מה לי שתי הוצאות אם מכירים זה את זה, ומשני כעין תפיסה אחת**

הגבינה על השלחן חוץ מבשר דגים וחגבים. עוד במתני' (ק"ד:): **באיזה שלחן אמרו בשלחן שהוא אוכל, אבל בשלחן שהוא סודר עליו את התבשיל נותן זה בצד זה ואינו חושש**.

וכתב הט"ז שאע"פ שאפילו כשאוכלם יחד ממש ליכא איסור דאורייתא, דאין איסור אלא דווקא דרך בישול יחד, ונמצא דהוי גזירה לגזירה, אמרינן בגמרא דבכהאי גוונא גזרינן גזירה לגזירה.

פסקי ההלכה

אפילו בשר חיה ועוף, אסור להעלותו על שלחן שאוכל עליו גבינה (או איפכא. ש"ך), שלא יבא לאכלם יחד. אבל בשלחן שסודר עליו התבשיל, מותר ליתנם זה בצד זה.

וכתב הש"ך שנראה דדווקא בשר התר אסור להעלות על השלחן שאוכל חלב או איפכא, משום דלא בדילי אינשי מיניה, מפני שכל אחד היתר בפני עצמו, אבל מותר להעלות בשר נבילה על השלחן שאוכל עליו בשר כשירה, וכן מבואר בר"ן, והא דמבואר ברא"ש שגם מותר הנאה היה אסור לו לאכול על השלחן עם מי שהוא מודר ממנו, אי לאו טעמא שמסתמא הם שונאים זה את זה, י"ל דנדרים כיון שאינו אסור אלא מצד נדרו חשוב כבשר וחלב שכל א' היתר בפני עצמו, אבל בשאר איסורים י"ל שהרא"ש מודה שמוותר. ומה דאיתא בשו"ע (או"ח סימן ת"מ ומקורו מהרשב"א) דעכו"ם הבא עם חמצו לבית ישראל אסור להעלותו עמו על השלחן, דהתם משום חומרא דחמץ שאני, דכיון דחמץ במשהו רחוק הוא שלא יתערב פירור אחד חמץ בשל ישראל, תדע שהרי שם אסור אפילו בהפסק מפה, אמנם הבית יוסף שם הביא מהאחרות חיים דס"ל שקרוב הדבר להתיר לנכרי לאכול חמץ על שלחן ישראל, דומיא דשני אכסנאים, מבואר שאפילו דבר שהוא אסור בפני עצמו אסור להעלות עמו על השלחן, ומ"מ דברי הר"ן נראים, וכן משמעות כל הפוסקים שלא כתבו איסור זה אלא גבי בשר וחלב, וגם נראה שלאחרות חיים אין האיסור אלא בלחם, דעל הלחם יחיה האדם ורגיל בו כל השנה ולא בדילי אינשי מיניה, וכ"כ הרא"ש שבפת צריך הרחקה טפי, ולפ"ז אסור להעלות לחם של איסור על השלחן כדרך שאסור בבשר וחלב.

וכתב רעק"א שלא מהני להעמיד אצלו שומר שישגיח עליו.

וכתב הבאר היטב בשם האור זרוע שאין להדליק בחמאה, דגזרינן שמא ינטף ממנה על הבשר. וכתב הבית לחם יהודה דא"כ גם בנרות של שומן אסור. והפמ"ג כתב שאין ראיה מחמאה לשומן, דחמאה מהותכת בנר שקורין

דלאו דווקא הוצאה אחת, ומכירים זה את זה חשיב כהוצאה אחת, ומדברי הטור והשו"ע משמע שגם ביש להם הוצאה אחת מועיל היכר, וכן משמע מדברי הפוסקים.

וכתב הרמ"א שאם הם אוכלים מהפת המונחת ביניהם להיכר, לא חשיב היכר, דבלאו הכי הפת הזו מונחת על השלחן. אבל אם נתנו ביניהם כלי ששותין ממנו, ובלאו הכי אין דרכו להיות על השלחן, הוי היכר אע"פ ששותים מן הכלי, (והב"ח סובר שבשותים ממנו לא מהני, והעיקר כהרמ"א והבית יוסף שמתירים. ש"ך). וכל שכן אם נתנו שם מנורה (במקום שאינה רגילה להיות מונחת (ט"ז), וכן הוי היכר ביום אע"פ שבליילה דרכה להיות מונחת שם, אם ביום אין דרכה להיות מונחת שם (ש"ך). וכתב הדרכי משה בשם איסור והתר שצריך שתהא המנורה גבוהה קצת. ט"ז), או שאר דברים שעל השלחן, דהוי היכר.

עוד כתב הרמ"א ששנים שאוכלים זה בשר וזה חלב יהיו זהירים שלא לשתות מכלי אחד, משום שהמאכל נדבק לכלי, וכל שכן שלא יאכלו מפת אחת, (ואפילו בשתי שלחנות ואפילו בשני אכסנאים אסור. ש"ך). וכן נוהגים לייחד כלי של מלח לכל אחד בפני עצמו, כי לפעמים טובלים במלח ונשאר במלח מהמאכל.

המודר הנאה מדבר או שאסר אכילה עליו אסור להעלותו על השלחן. פתחי תשובה בשם הש"ך. ומבואר מדברי הרא"ש שהביא הש"ך שאם נדרו הנאה זה מזה, מותרים לאכול בשר וגבינה, מפני ששונאים זה את זה, וכ"כ הפמ"ג. פתחי תשובה.

כתב הב"ח בשם המהרש"ל שביושבים רחוקים זה מזה בכדי שאין יכול האחד לפשוט ידו ולאכול ממה שאוכל חבירו, שרי לדברי הכל בלא הכירא.

כתב הבאר היטב שמי שאכל בשר אסור לשבת אצל מי שאוכל גבינה, דמאחר שמכירו יש לחוש שיביא לו לאכול מהגבינה ולא ידע שאכל בשר. וכתב הפמ"ג שלא ראה שזוהרים בזה, ובמשאת בנימין משמע שאם גם אחרים אוכלים על שלחן זה מותר אף בלא היכר, דזה עדיף מאם עשו שום היכר.

דהיינו שמכירים זה את זה. ולפירוש זה לא מצינו שהם מותרים על שולחן אחד מחמת הפסק שיש ביניהם. וכן נראה בדעת הרי"ף והרמב"ם.

והעולם נוהגים כדברי הפירוש הראשון לאכול זה בשר וזה גבינה ע"י הפסק שביניהם, או ע"י שכל אחד אוכל במפה אחרת, וכ"כ רבינו ירוחם שפירוש ראשון נראה עיקר וכן עמא דבר. וכן נראה מדברי הטור, וכן פסק הרשב"א.

ואיתא בהגהות אשרי שאם אוכלים זה בשר וזה גבינה על ידי הפסק לחם, צריך שלא יאכלו מאותו לחם אלא מלחם אחר, ונראה דהוא הדין לקנקן שמפסיקים בו שצריך שלא ישתו ממנו, ומיהו יש לחלק ולומר דדוקא בלחם שכן דרך להניחו על השלחן ליכא היכרא אם אוכלים מנו, אבל קנקן אם אין דרכם להניחו על השולחן והניחו עכשיו להפסיק, אע"פ ששותים ממנו מינכרא מילתא והוי הפסק.

עוד איתא בהגהות אשרי שמנהג רבינו קלונימוס ורבינו יהודה שלא היו שותים מכוס אחד כשאוכלים זה בשר וזה גבינה, אפילו אם הם מחולקים על השלחן, ומשום הרחקה היו עושים כן, אבל איסורא ליכא. עוד איתא התם שצריך גם מפה בפני זה ובפני זה.

פסקי ההלכה

הא דאסור להעלותו על השלחן, דווקא בשני בני אדם המכירים זה את זה (שאנים מתביישים זה מזה ויאכל כל אחד מחבירו. ש"ך), אפילו הם מקפידים זה על זה, אבל אכסנאים שאין מכירים זה את זה מותר. ואפילו המכירים, אם עשו שום היכר, כגון שכל אחד אוכל על מפה שלו, או אפילו אוכלים על מפה אחת ונותנים ביניהם פת להיכר, מותר. שו"ע.

וכתבו הט"ז והש"ך שמהרש"ל חולק על השו"ע וסובר שדווקא באחים אסור אפילו אם הם מקפידים זה על זה, אבל בשאר בני אדם האיסור נאמר דווקא ב'מכירים' והיינו שאוהבים זה את זה בלא הקפדה. ודעת הט"ז והש"ך כהשו"ע שכמו שבאחים המקפידים אסור משום לא פלוג, ה"ה בשאר מכירים המקפידים, וכתב הש"ך שגם האחרונים פסקו כהשו"ע.

עוד כתב הט"ז שלפי הפירוש השני שמביא הטור אין האיסור אלא כשיש להם הוצאה אחת, ואז לא מהי שיניחו היכר ביניהם, והשו"ע פסק דלא כפירוש זה. והש"ך כתב

סימן פ"ט

מה צריך לעשות בין אכילת בשר לחלב או

איפכא

חכמים אסרו באופנים מסוימים לאכול חלב אחרי בשר או בשר אחרי גבינה, וגדר איסורים אלו אינו רק בגדר הרחקה (כמו בסימן הקודם שאין בעיה בעצם האכילה כשיש מהמין השני על השלחן, אלא שחששו שיבוא לאכול מהמין השני), אלא שבאופנים שאסרו אמרו חכמים שיש באכילתו חשש אכילת בשר בחלב יחד, כגון אכילת חלב אחרי בשר מחשש שיש בפיו שאריות בשר או טעם בשר שנתנו לזה דין של בשר בחלב, או אכילת בשר אחרי גבינה מחשש שיאכל את הבשר יחד עם שאריות הגבינה שבידיו.

וסימן זה יבואר מה צריך לעשות בין אכילת בשר לאכילת חלב, ומה צריך לעשות בין אכילת חלב או גבינה לאכילת בשר

סעיף א'

שיעור ההמתנה בין אכילת בשר לאכילת חלב

דין ההמתנה

¹איתא בגמרא (חולין ק"ה). **אמר רב חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה, אכל גבינה מותר לאכול בשר.**

דעת ר"ת ובה"ג שהאוכל בשר מותר לאכול אחריו גבינה מיד, דס"ל שכוונת רב חסדא שאסור לאכול גבינה אחרי בשר דווקא בלא נטילה וקינוח, אבל בנטילה וקינוח שרי, ואחרי גבינה מותר לאכול בשר אף בלא נטילה וקינוח. וביאר הרא"ש שלענין נטילת ידים אין חילוק בין בשר תחילה לגבינה תחילה, ודווקא לגבי קינוח יש חילוק, והעולם נהגו שלא לאכול גבינה אחר בשר כלל, ואפילו אחר בשר עוף, ומסיים הרא"ש שאין לשנות המנהג.

וכתב הבית יוסף שמנהג זה אינו מטעם גדר וסייג, אלא משום דסבירא להו כדעת הרמב"ם שמפרש דהא דאמר רב חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה, היינו אפילו בקינוח הפה ובנטילת ידים, וכתב הרשב"א שכן דעת רבינו חננאל ובעל העיטור.

¹ חלק מדברי הגמרא והראשונים בסימן זה אלו מקורם בבית יוסף או"ח סימן קע"ג.

איתא בגמרא (חולין ק"ד): **תאני אנרא חמוה דרבי אבא עוף וגבינה נאכלין באפיקורן** (-דרך הפקר שאינו נזהר לקנח פיו ולטול ידיו ביניהם).

שיטת הרמב"ם דמייירי באוכל בשר עוף אחרי אכילת גבינה, שבזה א"צ קינוח והדחה ונטילה, אבל אם אוכל בשר בהמה וחיה צריך קינוח והדחה, ואף שבשר חיה אין בו איסור בשר בחלב מן התורה, כמו בשר עוף, בשר חיה דומה לבהמה, אבל אם אכל עוף תחילה אסור לאכול אחריו גבינה.

דעת הרמב"ן והר"ן שכוונת הגמרא להתיר אכילת גבינה אחרי עוף, וה"ה אחרי בשר חיה, דקיימא לן חיה ועוף אינם מן התורה.

והרא"ש כתב בדעת הר"ף שאין חילוק בין חיה לעוף, ונקט עוף משום דשכיח טפי. ורבינו תם פירש שכוונת הגמרא דווקא לעוף, משום שהוא לא נדבק לידיים ולשיניים ולחניכיים.

וכתב הרשב"א שיש מי שהורה שמוותר לאכול גבינה אחרי בשר ללא קינוח הפה וללא נטילת ידים, ואין דבריהם מחוורים, וגדולי המחברים אסרוהו כאוכל אחר בשר הבהמה, אבל אם אכל גבינה תחילה מותר לאכול אח"כ עוף או חיה בלא קינוח הפה ונטילת ידים, ולזה דעתנו נוטה וכך ראוי להורות.

שיעור ההמתנה

איתא בגמרא (שם) **אמר מר עוקבא אנא בהא מילתא חלא בר חמרא, דאילו אבא כד הוה אכיל בישראל האידנא לא הוה אכיל גבינה עד למחר כי השתא, ואילו אנא בהאי סעודתא לא אכילנא בסעודתא אחריתא אכילנא.** וכתב הר"ף שמבואר שאסור לאכול גבינה אחרי בשר אלא אחר שישהה כשיעור שבין סעודה לסעודה, ולא מצינו מי שמתיר לאכול גבינה אחרי בשר בלא להמתין שיעור זה, דהא מר עוקבא אע"ג דשהי ליה כי האי שיעורא קרי אנפשיה חלא בר חמרא.

וכתב הרא"ש ש'בסעודתא אחריתא אכילנא' היינו בזמן שאדם רגיל לסעוד, כלומר מזמן סעודת הבוקר עד זמן סעודת הערב, ובפחות משיעור זה אין לאכול גבינה אחר בשר. וכתוב בהגהות אשר"י שם דכ"כ המיימוני שצריך שישהה שש שעות, והיינו דלא כבה"ג ור"ת ותוס' שפירשו שאפילו לאלתר אם סילק ובירך מותר לאכול

השיניים, אלא דמ"מ כתב הפמ"ג שיש להחמיר להמתין שש שעות משום לא פלוג ולא לפרוץ גדר.

וכתב הרמ"א שאם מצא אחר כך בשר בין השיניים, ומסירו, צריך להדיח פיו (ולקנחו. ש"ך) קודם שיאכל גבינה. וכתב הש"ך בשם הר"ן שא"צ להמתין שש שעות מהזמן שהסיר את הבשר שבין השיניים, ובתורת חטאת כתב דה"ה לענין המתנת שעה אחת.

שיטת הרמ"א בחיוב ההמתנה בין בשר לחלב - כתב הרמ"א ש"א שא"צ להמתין שש שעות בין בשר לחלב, רק מיד אם סילק ובירך ברכת המזון (ואם לא נטל ידיו צריך לברך ברכה אחרונה. ש"ך), מותר על ידי קינוח והדחה (אם בא לאכול מיד אחרי שסילק ובירך, אבל בלאו הכי כשממתין שעה א"צ קינוח והדחה. ש"ך), והמנהג הפשוט במדינות אלו להמתין אחר אכילת הבשר שעה אחת ואוכלין אח"כ גבינה, (וכתב התרומת הדשן שאע"פ שלא מצינו בראשונים רמז לשיעור זה, מ"מ מי ימחה בידם, שהרי התוס' וראב"ה מתירים בלי להמתין. והמהרש"ל תמה איך מקילים נגד הרי"ף והרמב"ם שמצריכים שש שעות, וכ"כ בשערי דורא שנוהגים כהרמב"ם, וכתב שאם א"א למחות בבני אדם שאינם בני תורה, בבני תורה ראוי למחות ולגעור בהם שלא יקילו בפחות משש שעות), אך צריך גם לברך ברכת המזון אחר הבשר, דאז הוי כסעודה אחרת דמותר לאכול לדברי המקילין, אבל בלא ברכת המזון, לא מהני המתנת שעה (וגם שש שעות לא מועיל אם לא סילק ובירך. ש"ך, וכ"כ רעק"א בשם המ"א). ואין חילוק אם המתין השעה קודם ברכת המזון, או אחר כך, ואם מצא בשר בין שיניו אחר השעה, צריך לנקרו ולהסירו (וכן הדחה וקינוח הפה. ש"ך). ויש אומרים דאין לברך ברכת המזון בשביל לאכול גבינה אם לא סילק עצמו מן האכילה, אבל אין נזהרים בזה, (והט"ז תמה על המקילים בזה, דלסוברים שא"צ שש שעות לא מהני אם לא סילק עצמו מן האכילה, וזה נגד התלמוד לפי כל הדעות, וכתב שהירא דבר ד' לא ישב עם אלו שאינם נזהרים במסיבה אחת. ובבכור שור כתב שאין למחות ביד המקילים לברך אע"פ שלא סילק, דיש להם על מה שיסמוכו). ויש מדקדקים להמתין שש שעות אחר אכילת בשר לגבינה (ואפשר דאחר לעיסה אין מחמירים, דבלאו הכי יש מתירים לגמרי. רעק"א), וכן נכון לעשות, (וכ"כ הט"ז בשם התרומת הדשן שהצנועים לא מסתפקים בהמתנת שעה, אלא ממתנים מסעודת

גבינה אחר בשר, דלא פלוג רבנן. וי"א שמר עוקבא שלא אכל גבינה עד סעודה אחרת מחמיר על עצמו היה. והעולם נהגו כדברי הרמב"ם, וכן פסק הרשב"א, וכתבו הרמב"ם והרשב"א ששיעור זה צריך להמתין אפילו אחר בשר עוף.

וכתב הרשב"א בשם בעל העיטור שאם יש בשר בין שיניו, צריך להוציאו אפילו אם שהה כשיעור, ונראים דבריו. וכן פסק רבינו ירוחם. וכתב הטור שזה לדעת האומרים שהטעם שצריך לשהות הוא לפי שהבשר מוציא שומן ומושך טעם עד זמן ארוך, אבל לדעת הרמב"ם שטעם השהיה הוא משום בשר שבין השיניים, לאחר ששהה כשיעור מותר אפילו אם נשאר בשר בין השיניים. עוד כתב שאם לא אכל את הבשר, אלא לעסו לתינוק, לפי הטעם הראשון א"צ להמתין, דכיון שלא אכלו אינו מוציא טעם, ולפי טעמו של הרמב"ם צריך להמתין, וטוב לאחוז כחומרי שני הטעמים.

וכתב הר"ן שמי שאכל בשר ושהה קצת ואח"כ מצא בשר בין שיניו, נראה שאינו צריך שהיה כדי סעודה מאותו זמן שנטל הבשר משם, אלא מאכילה ראשונה, אמנם מסתבר שצריך לקנח את הפה.

פסקי ההלכה

אכל בשר, אפילו של חיה ועוף (שהם מדרבנן. ש"ך), לא יאכל גבינה אחריו עד שיששה שש שעות (ושעות אלו אינם זמניות. פתחי תשובה). ואפילו אם שהה כשיעור, אם יש בשר בין השיניים צריך להסירו. וגם הלועס לתינוק צריך להמתין. שו"ע.

וכתבו הט"ז והש"ך שיש ב' טעמים להמתנת שש שעות: א' שהבשר מוציא שומן ומושך טעם עד זמן ארוך, ולפ"ז מי שלא אוכל אלא לועס לתינוק א"צ להמתין. ב' משום בשר שבין השיניים, דמיקרי בשר עד שש שעות ואח"כ הוי כמעוכל, ולפ"ז גם הלועס חייב להמתין, רק יש קולא בבשר שבין השיניים שאחר ו' שעות. וקיימא לן להחמיר כשני הטעמים. והש"ך מביא שהטור כתב שטוב להחמיר כשני הטעמים, ומביא שהלבוש כתב שגם לפי הטעם הראשון בלועס לתינוק צריך להמתין שש שעות, מפני שטעם הבשר נשאר בפיו, וכתב הש"ך שדבריו תמוהים. וכתב הפתחי תשובה שאם לעס לתינוק תבשיל שיש בו שומן (ולא בשר ממש), לכאורה לכל הפירושים א"צ להמתין, דאנו מושך טעם כיון שלא אכל, ואין בשר בין

שחרית לערבית, וכן נוהגים העולם שאין חילוק בין עוף לבהמה).

כתב החתם סופר שהשותה מי חלב לרפואתו, אפילו בחולה קצת, א"צ להמתין אחרי אכילת בשר יותר משעה אחת וברכת המזון.

סעיף ב'

אכילת בשר לאחר אכילת גבינה

להלן יבואר האם מותר לאכול בשר אחרי מאכלים חלביים, או שצריך רחיצת הידים וקינוח והדחת פיו, או שצריך גם להמתין ביניהם.

איתא בגמרא (חולין ק"ד): **רב יצחק בריה דרב משרשיא איקלע לבי רב אשי, אייתו ליה גבינה אכל, אייתו ליה בשרא אכל ולא משא ידיה, אמרי ליה והא תאני אנרא חמוה דרבי אבא עוף וגבינה נאכלין באפיקורן** (דרך הפקר, שאינו נזהר בהם), **עוף וגבינה אין, בשר וגבינה לא, אמר להו הני מילי בליליא אבל ביממא הא חזינא**. ומבואר שאם הוא רואה ביום שידי נקיות א"צ נטילה, וכתב רבינו ירוחם דה"ה בלילה אם יש לו נר יפה אינו צריך נטילה. אך כתב הטור בשם ה"ר פרץ שיש לרחצם אף ביום, לפי שפעמים שהגבינה שמנה ונדבקת בלחלוחית הידים ולא אדעתיה. וכ"כ ההגהות מיימוני בשם סמ"ק.

וכתב הרשב"א שהטעם שמותר לאכול בשר אחר גבינה מיד הוא מפני שהגבינה רכה היא ואינה מתעכבת בין השינים, וכן כתבו ההגהות מיימוני.

ויש מחמירין על עצמם שלא לאכול בשר אחר גבינה בסעודה אחת, מפני שכתוב בספר הזוהר (משפטים) וז"ל: **אשכחן דכל מאן דאכיל האי מיכלא כחדא, או בשעתא חדא, או בסעודתא חדא, ארבעין יומין אחחזיא גדיא מקלסא בקלפוי לגבי אינון דלעילא, וסייעתא מסאבא מתקרבינ בהדיה, וגרים לאתערא דינין בעלמא, דינין דלא קדישין, ואי אוליד בר באינון יומין, אוחפין ליה נשמתא מסיטרא אחרא, דלא איהי קדישא**.

וכתב המרדכי שמהר"מ היה נוהג שלא לאכול בשר בהמה וחיה אחרי גבינה, וגזר זאת להחמיר על עצמו לפי שפעם

אחת מסעודה לסעודה מצא גבינה בין שיניו, ואין זה כחולק על התלמוד ולא כמוסיף שהוא גורע, שהרי מר עוקבא אמר שהוא כחלא בר חמרא, וכל אחד יכול להחמיר על עצמו לעשות משמרת, ובעוף היקל כיון דאיתא בגמרא דגבינה עוף נאכלין באפיקורן. וכתב הבית יוסף שהוא החמיר משום מעשה שהיה אע"פ שודאי לא ראה את דברי הזוהר, ואע"פ שהיה מיקל בעוף היינו לפי שלא ראה את דברי הזוהר, אבל אנו שזכינו לראותו טוב ונכון להחמיר אפילו בבשר עוף.

ודעת הרמב"ם שהגמרא הנ"ל (עוף וגבינה נאכלין באפיקורן) מיירי באוכל עוף חרי גבינה, שבזה א"צ קינוח והדחה, אבל אם אכל עוף תחילה אסור לאכול אחריו גבינה.

איתא בגמרא (חולין ק"ה). **והלכתא בכל מילי הוי קינוח לבר מקמחא תמרי וירקא**. וכתב הטור שצריך לאכול את שילעס פת ויקנח בו יפה, או כל דבר חוץ מקמח שעורים שהוא רך ונדבק בשיניים, וכן לא בתמרי וירק.

עוד איתא בגמרא (שם) **בית שמאי אומרים מקנח והוא הדין למדיח, ובית הלל אומרים מדיח והוא הדין למקנח, ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי**. וכתב רש"י דתרווייהו בעינן, וכ"כ הרי"ף והרא"ש. ופירש רש"י דמדיח היינו הדחת פה, וכן נראה מדברי התוספות והרא"ש. וכתבו הגהות מיימוני שאין צריך לדקדק בקינוח פה והדחה אלא איזה מהם שירצה יקדים, והטור כתב שיקנח פיו ואחר כך ידיחנו, וכתב הבית יוסף ש"ל דלאו דווקא, דהוא הדין אי עבד איפכא שפיר דמי.

וכתבו ההגהות מיימוני שמנהגו של ריב"א שלאחר שאכל גבינה היה עושה הדחה לידי ולפיו, והיה מכניס אצבעו לתוך פיו ובודק יפה כדי שלא יהא שום דבר בפיו, ואח"כ עושה קינוח הפה. ורבינו יהודה כתב שר"י היה שורה פיתו במים או ביין ואוכל, דדבר זה נחשב גם כקינוח וגם כהדחה, והטור הביא מנהג זה וכתב שיותר טוב לעשות קינוח והדחה כל אחד ואחד בפני עצמו.

והרמב"ם לא הזכיר הדחת פה כלל, ומשמע מדבריו שהדחה היינו נטילת ידים ולא הדחת פה, ובעינן קינוח הפה בפת והדחת ידים. וכן דעת הר"ן.

והרשב"א כתב שיש מי שהורה שא"צ קינוח פה לאוכל גבינה תחילה, ואינו מחוור, ויש אומרים שצריך לקנח פיו

וכתב הט"ז שהיש מחמירים כוונתם להמתין שש שעות, וכתב האיסור והתר שגבינה קשה היינו שעברו עליה ו' חדשים או שהיא מתולעת, והוסיף שמעיקר הדין אין בזה איסור, דדווקא טעם בשר אוסר שש שעות גזירה אטו בשר בחלב, כיון שיש לו שם בשר, ומ"מ מצד מידת חסידות יש להזהר. והט"ז כתב שלהרמב"ם שהמתנת שש שעות היא בגלל הבשר שבין השיניים, זה לא שייך בגבינה אפילו קשה, דגם בבשר שבין השיניים לא הוי קרינן ביה בשר אי לאו דגלי לן קרא "הבשר עודנו בין שיניהם", אבל גבינה שבין השיניים לא הוי גבינה כלל, אבל לפי הטעם שהבשר מוציא שומן וטעם, יש לאסור גם בגבינה מותלעת שטעם שלה נמשך בפה זמן רב, אמנם דווקא בגבינה מותלעת יש להחמיר, אבל בגבינה ישנה ואינה מותלעת, ולא נעשתה מחלב שהועמד בקיבה כדי להקפיאו, אלא נעשתה מחלב בעלמא ונתייבשה, או כשאוכל חמאה, אין להחמיר בזה יותר מקינוח וניקור שינים והדחת פה וידים, אא"כ הוא נוהג בתוספת פרישות וזהירות.

והש"ך כתב שמן הסתם אם הגבינה ישנה ו' חודשים היא נחשבת קשה. עוד כתב הש"ך שלפי מה שנתבאר בסעיף א' שאחר אכילת בשר נוהגים להמתין שעה אחת, א"כ אפשר שגם הזוהר מודה שלא אסר רק בסעודה חדא ובשעתא חדא, וכן משמע מלשון הזוהר. עוד הביא הש"ך שהמהרש"ל קרא תגר על המחמירים בבשר אחרי גבינה, וכתב שהוא כמו מינות, ודווקא מהר"מ שבא מכשול לידו פעם אחת החמיר, אבל מי שלא בא לידו תקלה לא יכול להחמיר, וכתב הש"ך שאין דבריו מוכרחים, ואדרבה בדברי מהר"מ שם משמע איפכא. עוד כתב הש"ך שמש"כ השו"ע שביום יעיין בידיו ובלילה צריך רחיצה, רבינו ירוחם מקיל גם בלילה אם יש לו נר יפה, ונראה דסתם נר לא מועיל, ומהרש"ל כתב נר יפה כעין אבוקה, אמנם הטור כתב בשם הר"פ שגם ביום צריך לרחוץ ידיו, מפני שלפעמים הגבינה שמינה ונדבקת בלחלוחית הידים ולא אדעתיה, וכן דעת האחרונים, וכ"כ הלבוש שכך המנהג.

דין מים אמצעיים - כל הדברים הנוהגים במים אחרונים נוהגים באמצעים שבין גבינה לתבשיל, בין להקל בין להחמיר, חוץ משפשוף בגופו או בכותל או בהיסח הדעת, שפוסלים באמצעים ואינם פוסלים באחרונים, מפני שעדיין רוצה לאכול וידיו צריכות שימור, וחוצץ מניגוב

וכן להדיח פיו במשקין, ויש אומרים שמקנה או מדיח ודי לו באחד מהם, ולזה הדעת נוטה.

וכתב הבית יוסף שהעולם נהגו לקנח ולהדיח וכן נכון לעשות כדברי המחמיר בדבר שאין בו טורח.

כתב בארחות חיים שמים אמצעיים ואחרונים טעונים ברכה, שהרי חובה הן, ואף אם זה מצוה ולא חובה, מ"מ כיון שאינו רשאי לאכול עד שיטול הרי הם טעונים ברכה כמים ראשונים, ומברך על רחיצת ידים כמו במים אחרונים. והתוס' כתבו שאין מברכים כיון שאין זה אלא הכשר אכילה, כמו ניקור חלב מליחת בשר. והרשב"א כתב שאין מברכים כיון שאין זה מצוה קבועה, שהרי ביום אם רואה שידי נקיות אוכל בלא רחיצה. וכתב הבית יוסף שהעולם לא נהגו לברך לא על מים אחרונים ולא על מים אמצעיים.

וכתב הרשב"א שמים אמצעיים ניטלין בין בכלי בין שלא בכלי, ודינם כמים אחרונים לכל דבר, ויתירים עליהם שצריכים ניגוב כמים ראשונים.

פסקי ההלכה

אכל גבינה, מותר לאכול אחריה בשר מיד, ובלבד שיעיין ידיו שלא יהא שום דבר מהגבינה נדבק בהם, ואם היה בלילה שאינו יכול לעיין בהם היטב, צריך לרוחצם, וכן צריך לקנח פיו ולהדיחו (ואין נ"מ אם יקדים הקינוח או ההדחה. ש"ך).

דרך הקינוח הוא שילעוס פת ויקנח בו פיו יפה, וכן בכל דבר שירצה, חוץ מקימחא (כל סוגי הקמח, ולא דווקא קמח שעורים, ודלא כהטור שכתב חוץ מקמח שעורים. ש"ך) ותמרי וירקא, לפי שהם נדבקים בחניכים (-מקום למעלה מבית הבליעה קרוב לשיניים) ואינם מקנחים יפה, ואחר כך (או לפני כן. ש"ך) ידיח פיו במים או בייין.

במה דברים אמורים, בבשר בהמה וחי (שאע"פ שחיה מדברנן, החמירו בה כיון שבשרה דומה לשל בהמה. ש"ך), אבל אם בא לאכול בשר עוף אחר גבינה, אינו צריך לא קינוח ולא נטילה.

וכתב הרמ"א שיש מחמירין אפילו בבשר אחר גבינה, וכן נוהגים שלא לאכול אפילו בשר עוף אחרי גבינה קשה, כמו בגבינה אחר בשר, ויש מקילים, ואין למחות, רק שיעשו קינוח והדחה ונטילת ידים, אך טוב להחמיר.

אפילו בנטילה וקינוח. וכ"כ בהגהות מיימוני בשם הסמ"ג. וכן פסק הטור. ולפי זה מותר לאכול גבינה אחר תבשיל של בשר על ידי נטילה בנתיים, והבא לאכול בשר אחר תבשיל של גבינה אינו צריך ליטול ידיו. ואיתא בהגהות מיימוני שהסמ"ק מסתפק אם מותר לפ"ז לאכול גבינה אחרי רוטב של בשר, שהוא מושך המים בפה, או שרק אחרי דבר פרווה כגון ביצים המטוגנים בשומן שאינו מושך המים בפה כ"כ מותר.

ורבינו יונה כתב שאחרי מרק של בשר ודאי מותר לאכול גבינה בקינוח והדחה, שלא הצריכו שהייה אלא כשאוכל בשר, מפני הבשר שבין השינים, אבל במרק דליתא להאי חששא ודאי מותר. וכתב רבינו ירוחם שרבותיו נהגו כך דווקא במרק בשר שהוא צלול, אבל אם הוא עב, כגון עם ירקות וכדומה, אסור לאכול אחריו גבינה עד סעודה אחרת, שמא יש במרק בשר ואינו נראה, וכן ראוי להורות, וכן מוכח מהתוס'.

כתב המרדכי שרבו אסר לאכול גבינה אחר ביצים מטוגנים בשומן, גזירה אטו בשר בחלב.

כתב הבית יוסף שכן נהגו העולם שלא לאכול גבינה אחר תבשיל של בשר כלל, ואין לפרוץ גדר. אמנם אם אין בשר בתבשיל, אע"פ שנתבשל בקדירה בשרית לא נהגו להחמיר, ומותר לאכול אחריו גבינה. ועיין בסימן צ"ה אם מותר לאוכלו עם גבינה.

פסקי ההלכה

אכל תבשיל של בשר, מותר לאכול אחריו תבשיל של גבינה, והנטילה ביניהם אינה אלא רשות. (שו"ע). והרמ"א כתב שיש שמצריכים נטילה (בלא קינוח והדחה. רעק"א).

אכל תבשיל של בשר ובא לאכול גבינה עצמה, או שבא לאכול בשר עצמו אחר תבשיל של גבינה, חובה ליטול ידיו. (שו"ע). וכתב הרמ"א ששומן של בשר, דינו כבשר עצמו, (ואפילו בשומן של עוף יש להחמיר. ומרק של בשר לדעת ההגהות מיימוני יש לו דין בשר, ולרבינו יונה יש לו דין תבשיל של בשר כיון שהוא צלול, אבל אם הוא סמיך כגון עם ירקות יש לו דין בשר).

עוד כתב הרמ"א שנהגו עכשיו להחמיר שלא לאכול גבינה אחר תבשיל בשר, כמו אחר בשר עצמו, ואין לשנות ולפרוץ גדר. אמנם אם אין בשר בתבשיל, רק שנתבשל בקדירה של בשר, מותר לאכול אחריו גבינה, ואין בו מנהג להחמיר. וכן נוהגים לאכול בשר אחר תבשיל שיש בו

הידים שאף האמצעים צריכין ניגוב כראשונים. ולענין נטילה בשאר משקין, דעת הראב"ד שאינם כשרים לאמצעים מפני שהן שמנים וצחים ואינם מנקים את השומן ואת המאכל, והמהרש"ל סובר שהם כשרים, דאם הם מנקים את הזוהמא במים אחרונים, כ"ש שהם מנקים ומעבירים את לחלוחית המאכל. וכתב הש"ך שאין כדאי בסברא זו לדחות דברי הראב"ד והנמשכים אליו, ובפרט להקל בדבר שאין בו טורח כלל.

כתב הבאר היטב בשם הפרי חדש שהאוכל במגרפה בין ביום ובין בלילה א"צ נטילה, והפתחי תשובה מביא שהפרי מגדים כתב שנכון להחמיר בדבר שאין בו טורח.

כתב הפרי תואר שבקינח צריך לבלוע את מה שלועס ולא לפלוט, ובלאו הכי אין לפלוט משום הפסד אוכלים.

בהגהות הטור מביא שי"א ששאר פירות אינם מועילים לקינוח, והעלה דהוי קינוח.

סעיף ג'

המתנה וכדומה אחרי תבשיל בשרי או חלבי

בסעיפים הקודמים נתבאר שאחרי אכילת בשר צריך להמתין שש שעות (וי"א שעה אחת) בשביל לאכול חלב, ואחרי אכילת גבינה צריך שיהיו ידיו ופיו נקיים בשביל לאכול בשר. ובסעיף זה יתבאר מה הדין בזה בתבשילים שיש בהם טעם בשר או חלב, האם צריך המתנה, או שצריך לנקות ידיו ופיו, או שמותר בלי המתנה ובלי נקיון פיו וידיו.

איתא בגמרא (חולין ק"ה): **מים אמצעיים רשות. אמר רב נחמן לא שנו אלא בין תבשיל לתבשיל, אבל בין תבשיל לגבינה חובה.** וכתבו התוספות והרא"ש שי"מ בין תבשיל לתבשיל שניהם של בשר או שניהם של גבינה, אבל בין תבשיל של בשר לגבינה שלפניו חובה, אבל בין תבשיל של בשר לגבינה שלאחריו לא מייירי, דאפילו בנטילה אסור עד סעודה אחרת.

ורבינו תם כתב שבין תבשיל לגבינה משמע תבשיל תחילה, ועוד דבין תבשיל לתבשיל ששניהם של בשר או שניהם של גבינה למה לו ליטול ידיו כלל, ולכן פירש דבין תבשיל לתבשיל היינו בין תבשיל של בשר לתבשיל של גבינה, דכיון שאין הבשר והגבינה בעין וליכא אלא טעם לא החמירו שיהא חובה ליטול בנתיים, אבל בין תבשיל של בשר לגבינה שהגבינה בעין חובה, ויתכן פירוש זה אפילו לדברי האוסרים גבינה אחר בשר באותה סעודה

עם הגבינה). וכתב בהגהות אשר"י בשם אור זרוע שמצוה מן המובחר היכא שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר, צריך להעביר מעל השלחן הלחם וכל המאכל שעלו עם הגבינה על השלחן, ואח"כ יביא בשר ויאכל.

וכתב הרמב"ן שאסור לאכול גבינה על מפה שאכלו בה בשר, דא"א שאין עליה כמה טיפי בשר, ולא מחמת מה שנבלע בתוכה, דהבלוע אינו יוצא אלא ע"י דבר חם והיה אסור רק בגבינה חמה, אלא שאני אומר וכן אמת שלכלוכי בשר יש עליה, שהרבה פעמים יש שנופלים עליה טיפי התבשיל, וכן מקנחים עליה סכין שחותכים בו הבשר, וכשמניחים שם גבינה בין חמה בין צוננת היא נוגעת בשאריות הבשר, וצריך לפחות הדחה, וכדתנן (חולין ק"ז:): **צורר אדם בשר וגבינה וכו', נהי דקליפה לא בעי הדחה מיהא בעי**, ועוד שכאן זה חמור יותר, כי הרבה פעמים ידבקו לכלים הבשר בעצמו והגבינה בעצמה או בלחם אשר הוא אוכל ויאכל בשר וגבינה יחד, וכ"ש שאסור לחתוך גבינה אפילו צוננת בסכין שרגילין לחתוך בו בשר, ולא עוד אלא אפילו הפת שאוכלים עם הגבינה אסור לחתוך בסכין שחותכים בו בשר, מפני שלפעמים שומנו של בשר קרוש על הסכינים וכשחותכים הפת זה נדבק בו, וכדאמרינן (חולין ק"א:): צנון שחתכו בסכין של בשר מותר לאכלו בכותח ואוקימנא בדטעים ליה וליכא טעם בשר כלל, ואפשר דבעינן טעימת קפילא כדעת רש"י, ואמרינן נמי (שם ק"ב). קישות ואבטיח גריר להו לבי פסקיה. וכ"כ בארוחות חיים בשם הרשב"א, ואח"כ כתב בשם בעל התרומה שרבינו שמשון היה מתיר לחתוך לחם בסכין של בשר ולאוכלו עם גבינה, משום דהוי נ"ט בר נ"ט, אבל לחתוך בו גבינה ודאי אסור אם לא נעצה בקרקע עשר פעמים או שפשפה באבן רך או בפחם, אמנם בלא קינוח אפילו לחם אסור מפני שמנונית שעליו, ומעשה בא לפני ה"ר שמשון שחתכה שפחתו בסכין של בשר גבינה של גוים שהוחמה אצל האש, ואמר הרב שהסכין כשר ואין צריך אלא הדחה כדין צנון, דהאי נמי כצנון דמי כיון דאין יד סולדת בו.

פסקי ההלכה

מי שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר, צריך לבער מעל השלחן שיורי פת שאכלו עם הגבינה.

אסור לאכול גבינה על מפה שאכלו בה בשר, או איפכא (שו"ע). וכתב הפתחי תשובה בשם הרדב"ז שהדברים

גבינה או חלב, אך יש ליטול ידיה ביניהם (אף ביום, דיותר הוא נדבק בידים מגבינה עצמה. ש"ך), אפילו לא בא לאכול בשר ממש רק תבשיל של בשר אחר תבשיל של גבינה, אם נגע בהן בידיו.

וכתב הש"ך שתבשיל שהתבשל בקדירה של בשר מותר לאוכלו אפילו עם גבינה ממש, דהוי נ"ט בר נ"ט, והרמ"א בא לאשמועינן שאפילו אם הקדירה לא הודחה יפה ויש בה קצת ממשות של בשר, אסור לאכול התבשיל עם גבינה, אבל לאכול גבינה אחר אכילת התבשיל מותר. ש"ך. ורעק"א כתב שנ"מ בדברי הרמ"א להיכא דלא הוי נ"ט בר נ"ט, כגון בבישלו חומץ שהוא חריף בקערה בשרית, דאפ"ה מותר לאכול אחריו גבינה. והפתחי תשובה כתב בדברי הש"ך שכוונתו להקל בקדירה שלא הודחה יפה גם אם אין שישים כנגד הקצת ממשות של בשר, וכתב שלפ"ז תבשיל שיש בו מעט שומן מותר לאכול אחריו גבינה אף אם לא היה שישים כנגד השומן, אך בבית לחם יהודה כתב שאם הממשות נותנת טעם בתבשיל הוי כמו שומן, ולפ"ז בתבשיל שיש בו שומן ואין שישים כנגדו אין להקל.

רעק"א דן אם תבשיל של גבינה אחר תבשיל בשר, מותר בנטילה לחוד, או דבעינן גם קינוח והדחה, ומביא שהמנחת יעקב כתב בשם המהרש"ל שעכשיו נהגו איסור אפילו בתבשיל גבינה אחר תבשיל בשר, וקשה להקל ולהתיר בפניהם בסילק ובירך.

כתבו הבית יוסף והרמ"א ששמש המשמש בסעודה ונוגע באוכלין, אינו צריך נטילה, דלא הצריכו נטילה רק לאוכלים. והש"ך מעיר שדין זה נאמר רק לגבי מים ראשונים, אבל מים אמצעים שבין תבשיל לגבינה או איפכא, שטעם הנטילה הוא משום שהמאכל נדבק בידים, פשיטא שאין חילוק בין אוכל לנוגע.

סעיף ד'

הרחקות נוספות בין בשר לחלב

בסעיף זה יבואר שצריך לסלק שאריות מהשלחן שאריות אוכל שאכלו עם המין השני, ולא לאכול ממין אחד על מפה שאכלו בה מהמין השני, ולא להשתמש למין אחד בסכין שהשתמשו בו למין השני.

איתא בירושלמי (פסחים ו' ד') **הדין דאכיל חוביץ** (גבינה) **ובעי למיכל קופר** (בשר), **מבער פתיתין** (שיורי פת שאכל

הסמ"ג והסמ"ק הביאו שיטות רש"י ור"ת ולא הכריעו ביניהם, אלא שהסמ"ג חלק קצת על דברי רש"י וכתב שיכול להיות הלכה כרב נחמן שאומר שאין צריך קריעה לכתחילה בצלי, שהרי עשה מעשה כן, ועוד דבשל סופרים הלך אחר המיקל.

שיטת הרי"ף שאם קרעו שתי וערב וטחו בכותל, מותר לבשלו בקדירה עם בשר, ואם לא קרעו כלל אסור לכתחילה לבשלו בלא בשר, ובדיעבד מותר, ואם בישלו עם הבשר אסור עד שישים, ואם יש שישים הכחל אסור והבשר מותר, ולצלוחו מותר אף בלא שום קריעה. והרמב"ם פסק כדברי הרי"ף, אלא שהוא מצריך לצלי קריעה כל דהו, ואפשר שגם הרי"ף עצמו סובר כך.

ויש לדקדק בדברי הרמב"ם שכתב הכחל שקרעו ומירק החלב שבו מותר לצלותו, למה צריך למרקו, והרי כיון דצלי הוא נורא מישב שייב ליה (חולין צ"ג). ושמא לא אמרינן הכי אלא כשהוא דבר מועט, אבל כשהוא מרובה ועומד בעין מיחזי כמתבשל בו.

מה הדין לפי רש"י בכחל שבישלו לבדו

וכתבו התוס' והרא"ש דהא דאמרינן (חולין צ"ז): **כחל בשישים וכחל מן המנין היכא דלא קריעה ובשליה בהדי בישורא**, לא גרסינן 'בהדי בישורא', דאפילו בישלו לבדו אסור לפי רש"י, אא"כ יש במים שמתבשל בהם הכחל שישים כנגד הכחל, לפי שאז החלב הנפלט מתבטל במים, אבל כשמתבשל עם הבשר אסור משום טעם הבשר הנבלע בחלב שבכחל.

ומשמע מדברי רש"י דהיכא דקרעו שתי וערב וטחו בכותל מותר לבשלו בקדירה אפילו עם בשר, שהרי לא נשאר בו חלב כלל, וכ"כ הר"ן בדעת רש"י, וכן נראה מדברי רבינו ירוחם והסמ"ג, וכ"כ התוספות (חולין ק"א). אהא **דדרש מרימר הלכתא בין כבדא בין כחלא תותי בישורא שרי**, שיש ללמוד מכאן דהיכא דקרעו שתי וערב וטחו בכותל מותר לבשלו בקדירה עם בשר.

אבל בספר התרומה כתב שלדעת רש"י אם קרעו שתי וערב וטחו בכותל מותר לבשלו לכתחילה רק כשהוא לבדו, אבל עם בשר אחר אסור לכתחילה אפילו אם קרעו שתי וערב. וכן כתב המרדכי וההגהות מיימוני.

והטור כתב שנהגו העולם שלא לבשל שום כחל עם בשר כלל אפילו ע"י קריעת שתי וערב וטיחה בכותל, אע"פ

יש שישים כנגדו הכחל אסור (והכחל עצמו מצטרף להתיר, ואם נפל לקדירה אחרת אסור כמו בראשונה, כמו לשיטת רש"י) והבשר מותר, אבל אם בישלו בלא בשר, או שצלאו, מותר בדיעבד אפילו אם לא קרעו כלל, ואם קרעו קצת ולא כהלכתו אסור לבשלו לכתחילה עם הבשר (ובזה החמירו כיון שטעם החלב נכנס בבשר ויש בבשר טעם חלב), ואם בשלו עם הבשר מותר בדיעבד, ולבשלו בלא בשר, מותר לכתחילה ע"י קריעה קצת (שאז אין החלב בעינו כמו שהיה קודם, וכיון שנשתנה לא גזרו בו חכמים, אע"פ שהחלב נפלט וחזר ונבלע בכחל, דמ"מ לא נשתנה טעמו ע"ז), וכן לצלותו מותר ע"י קריעה קצת (ואין קולא בצלי יותר מלבשלו בפני עצמו, דגם בלי החלב נוטף ונופל על הכחל מבחוץ), אבל בלא קריעה כלל אפילו לצלותו אסור לכתחילה. ודעת ספר התרומה שלר"ת לצלי ולבשלו בפני עצמו מותר אפילו בלי קריעה כלל.

ולדבריו כוונת מתני' 'הכחל קורעו ומוציא את חלבו' שקורעו שתי וערב וטחו בכותל, כדמפרש בגמרא, ומוקי לה ר' אלעזר לקדירה, והיינו עם בשר, ואם לא קרעו, והיינו שלא קרעו שתי וערב וטחו בכותל, אלא קריעה קצת, אינו עובר, ואמר רב אינו עובר עליו ומותר, כיון דקרעו קצת, אבל אם לא קרעו כלל ובישלו יחד עם בשר אסור מדרבנן, כדאמרינן גמרא (צ"ז): כחל בשישים, דחלב שחוטה אסור מדרבנן, ומה שהגמרא שואלת 'כיצד קורעו' אמתניתין קאי, 'א"ל ר' אלעזר קרע לי (והיינו קריעה קצת) ואנא איכול בקדירה בלא בשר' וקמ"ל דלא בעינן שתי וערב אלא לקדירה עם בשר. אמר להו רב נחמן זויקו לה כחלי, והיינו לבשל בלא בשר כחלי נפוחים כנודות שלא נקרעו שתי וערב אלא קריעה קצת, 'והא אנן תנן קורעו' והיינו שתי וערב, 'ההוא לקדירה' והיינו עם בשר.

כתב הסמ"ק שלר"ת שצריך קריעה שתי או ערב לקדירה בלא בשר או לצלי, לכאורה משמע שצריך קריעה גמורה, ולא סגי לחולקו לשנים (כמו שעושים כשחולקים הרבעים של צד האליה), ומלשון התוס' שכתבו שהקריעה היא כדי להוציא את החלב הכנוס בכחל משמע דסגי אף לחולקו לשנים, דבזה יוצא החלב שהוא בעין בין שתי דפנות הכחל אע"פ שלא קרעו אח"כ כלל לא שתי ולא ערב. ושמא בדיעבד יש לסמוך על זה, אבל לכתחילה צריך קריעה גמורה.

כהרמב"ם, והיש מחמירים זה חומרא בעלמא ולא מעיקר הדין. ומה שכתב הטור שהרשב"א סובר כרש"י צ"ע, שהרי בצלי מצריך רש"י שתי וערב, ועוד דרש"י אוסר לבשלו עם בשר ע"י קריעה שתי וערב וטיחה, ולשיטה זו מותר.

דין כחל כשבישלו בלא קריעה וטיחה

ואיתא בגמרא (שם) **אמר רבי יצחק בריה דרב משרשיא וכחל עצמו אסור** (לרש"י מפני שהבשר נתן בו טעם והוא לא נתן טעם בבשר לפי שמועט היה. ולר"ן היה ראוי להתיר את הכחל מפני שהחלב יצא ממנו ונתבטל, ואסורו מפני מראית העין), **ואי נפל לקדירה אחרת אוסר**. ופריך בגמרא למאן דאמר דבכוליה משערין **אלא מעתה נפל**

לקדירה אחרת לא יאסור (דהואיל ובדידיה משערין הא איבטיל כוליה, שהלך כל עצמו בתבשיל, דאי לאו הכי אמאי בעית שישים כנגד כולו, וא"כ אתה דן שהכל יצא לקדירה ואין יאסור קדירה אחרת) ומשני **כיון דא"ר יצחק וכחל עצמו אסור שויה רבנן כחתיכת נבילה** (שבתחילה נאסר עד שלא נצטמק משנתנה הקדירה בו טעם, ומאז שוויה רבנן כחתיכת איסור שהיא לעולם אסורה. רש"י. והר"ן פירש כיון דא"ר יצחק בר משרשיא כחל עצמו אסור שוויה רבנן כחתיכת נבילה מפני מראית העין).

וכתב הטור שאם לא קרעו או אפילו קרעו ולא טחו בכותל ובישלו בקדירה אפילו לבדו, אם אין שישים כנגד הכחל אסור. וכתב הבית יוסף שדין זה נלמד ממה שצריך קריעה וטיחה, דמבואר שאין החלב מתמצה ממנו בפחות מכן, וכל שאין החלב גומר להתמצות ממנו צריך שישים כנגד כל הכחל, כדאיתא בגמרא (חולין צ"ז): **בדידיה**

משערין דאי במה דנפק מיניה מנא ידעין. עוד איתא בגמרא **כחל בשישים וכחל מן המנין**.

כחל שנפל לקדירה שאין בה שישים כנגדו, שנעשה הכחל כחתיכת נבילה, אם נפל פעם נוספת לקדירה של בשר, דעת הרשב"א שכיון שנעשה כחתיכת נבילה אין הכחל עצמו מצטרף לשישים. ודעת הרמב"ם שגם בכהאי גוונא הכחל עצמו מן המנין, וכן דעת הרא"ה, והר"ן כתב שטעם סברא זו משום דכיון שאינו נאסר אלא מפני מראית העין אין להחמיר בקדירה שנייה יותר מבראשונה.

איתא בגמרא (חולין צ"ח). **ההוא כזיתא דתרבא דנפל לדיקולא דבישרא, סבר רב אשי לשעוריה במאי דבלע דיקולא, אמרו ליה רבנן לרב אשי אמו דיקולא דהיתרא בלע דאיסורא לא בלע**. וכתב הבית

שזה מותר לכל השיטות, ומאידך בתחילת דבריו כתב שלרש"י אין לבשלו עם בשר אחר, וביאר הבית יוסף שכיון שאיסור זה אינו מוכרח בשיטת רש"י כתב הטור שזה מותר לכו"ע, ומ"מ נהגו להחמיר בזה כדברי המפרשים דלרש"י אסור.

וכ"כ הסמ"ק בשם רבינו יחיאל שמנהג העולם שלא לבשל כחל עם בשר משום שכך י"מ שיטת רש"י, והוסיף רבינו יחיאל שמהאי טעמא נהגו שלא לבשלו בקדירה כלל אפילו בלא בשר, לפי שסופו לבשל בשר בקדירה והוא כמו כחל עם בשר, ונהגו לייחד קדירה לכחל לבדו, אך אין לסמוך על זה בזמננו, מפני שאין רגילים לבשל כחל, וממילא יש לחוש דילמא אתי למיטעי לבשל אח"כ בשר באותה קדירה. עכ"ד.

והרשב"א בחידושו נסתפק אם מותר לבשל כחל בקדירה שנתבשל בה בשר או בהיפך, ומשמע מדבריו שאפילו כשלא נקרע כהלכתו מיירי, אבל בתורת הבית לא הזכיר מזה כלל, משמע דנקיט ליה לאיסורא.

והר"ן כתב שלכו"ע כל שקרעו שתי וערב וטחו בכותל מותר לבשלו לכתחילה עם בשר, אא"כ היא גזרת האחרונים שמא לא יקרענו יפה יפה כמו שגזרו בכבד. וכן דעת רבינו ירוחם שאם קרעו וטחו מותר מעיקר הדין, אבל ראוי להחמיר בו, אך יותר נראה שכוונת רבינו ירוחם שאע"פ שלשיטת רבינו תם בכדי לבשלו לבדו מספיק קריעה קצת, ראוי להחמיר לקורעו שתי וערב כדעת שאר הפוסקים. ומבואר מדבריהם שלבשלו בפני עצמו לא היה שום אדם נוהג איסור.

ומכל מקום לפי דברי ספר התרומה והמרדכי והגהות מיימוני והטור מנהג המחמירים אינו טעות, וכן נהגו העולם, אבל לבשלו עם בשר נהגו שלא לעשות כן אפילו אחרי קריעה וטיחה, ולבשלו בלא בשר בטיגון או בפשטיד"א מצריכים קריעה שתי וערב וטיחה בכותל, ולצלי קריעה שתי וערב. ומ"ש בתרומת הדשן שאין להקל לאפות פשטיד"א של כחל במחבת, וגם שלא לאפותו עם פשטיד"א של בשר בתוך תנור אחד אם לא בפי התנור, חומרות יתרות הן, ולית דחש להו.

כתב הרשב"א שיש מחמירים להצריכו לכתחילה קריעה שתי וערב וטיחה בכותל אפילו בקדירה בפני עצמו, ולצלי קריעה כל דהוא, וראוי לחוש לדבריהם. וכתב הבית יוסף שהרשב"א סובר להלכה ובביאור הסוגיא

שניתי לו, רבין ורב יצחק בר יוסף איקלעו לבי רב פפי אייתו לקמיהו תבשילא דכחל, רב יצחק אכל, רבין לא אכל, אמר אביי רבין תכלא אמאי לא אכל, וכו'.

ופירשו התוס' והרא"ש שרב היה אוסר לאכול כחל אף בצלי ובקריעה, לפיכך היה מחזר רב אלעזר לידע ממי קיבל חומרא זו, ואמר ליה רב יצחק בר אבדימי דחומרא בעלמא היא שהיה מחמיר, דבקעה מצא וגדר בה גדר, ורבה בר יוסף מתני כחל של מניקה שנה לו לאוסרו אפילו בקריעה, ומתניתין בשאינה מניקה ואנן דאכלין כחל בקריעה ואפילו מניקה סמכין אלישנא קמא דרב בקעה מצא וגדר בה גדר, דלפ"ז אין חילוק בין מניקה לשאינה מניקה וגם מעובדא דרבין ורב יצחק בר יוסף דאייתי קמיהו תבשילא דכחלי רב יצחק אכל רבין לא אכל, מסתמא מיירי במניקה, מדלא אכל רבין, ורב יצחק עיקר דמסייע ליה אביי, וגם מעובדא דרמי בר דיקולי דנקטינהו לכולהו כחלי ואכלינהו מבואר שגם של מניקה מותר. וכן כתב הרשב"א בשם הר"ז. ולפי זה החידוש הוא לומר דאפילו של מניקה שרי על ידי קריעה וטיחה.

ובטור מבואר שהחידוש הוא שגם של אינה מניקה אסור לבשלו בלא קריעה, וכ"כ הרשב"א והרמב"ם, וביאר הבית יוסף שהם מפרשים דהא דאמר איכא תנא דאתנייה לרב כחל, היינו לישנא בתרא דרב שאוסר כחל, ואמר לו רב יצחק דבקעה מצא וגדר בה, ולא מדינא, ור' יוסי בר אבא אמר שרב מיירי בשל מניקה, והלכה כלישנא קמא שרב החמיר משום גדר, ואין חילוק בין מניקה לאינה של מניקה וכפשטא דמתני'.

הא דאמרינן כחל עולה למנין שישים היינו דווקא לבטל טעם החלב, וכגון שבישלו בקדירה לבדו או עם בשר, אבל אם נתבשל ביורה של חלב, אין החלב שבו מצטרף לבטל טעם הבשר, מפני שאין ידוע כמה חלב יש בו.

פסקי ההלכה

דעת השו"ע

היתר הכחל ע"י קריעה ומירוק – הכחל (-הדד של הבהמה) אסור מדברי סופרים, שאין בשר שנתבשל בחלב שחוטה אסור מן התורה, לפיכך אם קרעו ומירק החלב שבו, מותר לצלותו ולאכלו. ואם קרעו שתי וערב, וטחו

יוסף שמבואר שצריך שישים כפי מה שהיה הכחל בעת שנתבשל, ולא כמו שהיה גדול יותר בעת שנפל לקדירה, וה"ה בשאר איסורים.

אף שהכחל עצמו אסור הוא משלים לשישים כנגד החלב וכנ"ל, וביארו התוס' והרא"ש שהטעם הוא מפני שאיסורו של כחל אינו משום שיש בו טעם חלב יותר משאר בשר, אלא לפי שיש בו גומות שהחלב כנוס לתוכם, ויש באותו חלב טעם בשר, ואי אפשר להפרישו מן הבשר כיון דלא מהני קריעה לאחר בישולו, ואף ע"ג דבגמר בישולו יוצא כל החלב, מ"מ קודם גמר בישולו הוא נאסר בשביל חלב שבגומות, ותו לא מישתרי דחיישינן שמא יאכלנו קודם גמר בישולו, וכיון שאין הכחל נאסר מחמת עצמו אלא מחמת חלב הכנוס בגומות, לכך הוי כמו שאר בשר לבטלו.

והרמב"ם כתב שהטעם מפני שהכחל מדבריהם לפיכך הקילו בשיעורו. והרשב"א דחה טעם זה מפני שגם איסורים דרבנן צריך שישים כנגדם, והמגיד משנה והר"ן כתבו שהכחל מן המנין כיון שהוא מותר בפני עצמו, והרשב"א מבאר שהכחל מצטרף לבטל כיון שהוא עצמו בשר, ובבדק הבית הקשה שהרי חתיכה נעשית נבילה ונעשה הכחל עצמו איסור אחר שנתבשל, ותירץ הרשב"א שהכחל לא נעשה חתיכה דאסורא, שהרי נתבטל החלב בשישים בתוך מה שבקדירה יחד עם בשר הכחל עצמו, וכשנפל בתוך הקדירה עדיין היה באפשר לסוחטו ממש בקריעה וטיחה לבשלו אפי" בקדירה של בשר, אלא שאם נפל לקדירה אחרת חוזר ואוסר לפי שלא נודע בבירור שנסחט כל חלבו בקדירה הראשונה, ונעשה לגבי קדירה השניה כחתיכת נבילה לפי שחוששים שמא נתבשל חלבו בתוכו. וכ"כ הר"ן. וכתב בתורת חטאת דלא דמי לדם הבלוע בחתיכה, דדם הוא איסור דאורייתא, משא"כ בכחל שהוא איסור דרבנן, ומבואר מדבריו שהרשב"א והר"ן מדברים רק באיסור דרבנן, והט"ז כתב שגם באיסור דאורייתא אמרינן הכי.

דין סתם כחל וכחל של מניקה

איתא בגמרא (חולין ק"י.) **כי סליק רבי אלעזר אשנחיה לזעירי, אמר ליה איכא תנא דאתנייה לרב כחל, אחויהו לרב יצחק בר אבדימי, אמר ליה אני לא שניתי לו כחל כל עיקר ורב בקעה מצא וגדר בה גדר, ר' יוסי בר אבא מתני אנא כחל של מניקה**

כנוס בתוכן, ויש באותו חלב טעם מן הבשר שנתבשל עמה, ואותו חלב שבגומות א"א להפרישו מן הבשר דלא מהני קריעה לאחר בישול, ואע"ג שבגמר בישולו יוצא כל החלב, מ"מ קודם גמר בישולו נאסר בשביל חלב שבגומות ותו לא משתרי, משום דחיישינן שמא יאכלנו קודם גמר בישולו, אי נמי משום מראית העין).

דין חתיכה נעשית נבילה באיסור דרבנן ובדבר שאיסורו מחמת דבר אחר – עוד כתב הט"ז שמבואר כאן שיש מחלוקת חדשה בין הרמב"ם לרשב"א מה שלא הוזכר בפוסקים, דהיינו שלהרמב"ם לא אמרינן אפי' בבשר בחלב שהוא מדרבנן חתיכה עצמה נעשה נבילה, וכן כתב הבית יוסף בשמו, ולהרשב"א אפי' אם נפל ממילא אח"כ בשר עוף לא מהני, דחתיכה עצמה נעשה נבילה תחילה, ולפי מה שפסק הרמ"א כאן כרשב"א נמצא דלדידן אמרינן בכל האיסורין נעשה נבילה אפי' באיסור דרבנן, וע' סי' צ"ב סעיף ד'. (ורעק"א כתב בתחילה שאין ראיה מדברי השו"ע דלא אמרינן חנ"ג באיסורים דרבנן, דמחלוקת השו"ע והרמ"א היא אם בליעת הכחל מחלבו או חלב הכחל מבשרו אסורה משום בשר בחלב, שכך סובר הרמ"א, או שאין אסור אלא בבלע ממקום אחר, ולכן סובר השו"ע שלא אמרינן חנ"ג בדבר שנאסר מצד מה שבלע ממקום אחר, אך הביא רעק"א שדעת השו"ע (בית יוסף סימן ק"ג) שגם חתיכה שבלעה בשר בחלב ממקום אחר אומרים בה חנ"ג, וא"כ בהכרח שלא זה טעם השו"ע. והש"ך (סימן ק"ג וסימן צ"ב) חולק על השו"ע וסובר שלא אומרים חנ"ג בדבר שנאסר מבליעת בשר בחלב ממקום אחר).

עוד כתב הרמ"א שאם **עבר ובישל כחל** (עם בשר. ט"ז וש"ך), אם קרעו שתי וערב וטחו בכותל, יש להתיר בדיעבד במקום הפסד מרובה, (ואם בישלו לבדו מותר ע"י קריעת שתי וערב וטיחה בכותל אפילו בלא הפסד מרובה. וכתב הש"ך שמהרש"ל מתיר בבישולו אם בשר אף בלא הפסד מרובה, ורעק"א כתב שלמסקנה המהרש"ל אסור בלא הפסד מרובה. והב"ח מחמיר בבישולו עם בשר אף במקום הפסד מרובה, והש"ך חולק ומתיר), אבל בלאו הכי אין להתיר (אא"כ יש שישים בבשר שבקדירה עם הכחל כנגד הכחל, שאז הבשר מותר והכחל אסור. ט"ז).

בכותל עד שלא נשארה בו לחלוחית חלב, מותר לבשלו עם הבשר.

המנהג להחמיר בכחל – (אף שמדינא נתבאר שלשו"ע מותר לבשל כחל עם בשר אם קרעו שתי וערב וטחו בכותל. ש"ך) נהגו שלא לבשל כחל עם בשר כלל. ולבשלו בלא בשר, בטיגון או בפשטיד"א (אפילו במחבת. ואנו נוהגים כהרמ"א דלהלן. ש"ך), מצריכים קריעה שתי וערב וטיחה בכותל, ולצלי צריך קריעה שתי וערב.

כחל שלא קרעו, בין של קטנה שלא הניקה בין של גדולה (דאין חילוק בכל דיני כחל בין של גדולה לבין של קטנה שלא הניקה. ש"ך), אסור לבשלו, ואם עבר ובשלו בפני עצמו (או עם מים וירקות, אבל בלי בשר. ש"ך), וכ"ש אם צלאו, מותר לאוכלו. ואם בישלו עם בשר אחר, משערים אותו בשישים (כנגד כל הכחל. ש"ך), וכחל מן המנין. כיצד, אם היה הכל עם הכחל כמו שישים בכחל, הכחל אסור והשאר מותר, ואם היה בפחות משישים, הכל אסור, ואף אם היה שישים אם נפל לקדירה אחרת הכחל אסור אותה, ומשערין בו בשישים כבראשונה, שהכחל עצמו שנתבשל נעשה כחתיכה האסורה. ואין משערין בו אלא כמות שהוא בעת שנתבשל, לא כמות שהיה בשעה שנפל.

דעת ודברי הרמ"א

כתב הרמ"א ש"א שאם הכחל נפל תחילה לקדירה של בשר שאין בה שישים אפילו עם הכחל, ונאסר הכחל, אם נפלה אחר כך לקדירה אחרת, אין הכחל מצטרף לשישים, וכן עיקר. (וכתב הפמ"ג דה"ה בנתבשל הכחל לבדו ולא היה שישים, וכתב הפתחי תשובה שאפשר שכיון ש"א שהכחל לבדו מותר, לא מחמירין כולי האי).

וכתב הט"ז שבשו"ע משמע שגם בכהאי גוונא הכחל מצטרף לשישים, וכ"כ הרא"ה, והי"א שמביא הרמ"א זה דעת הרשב"א, וכתב עוד שהלבוש מביא שהי"א מחמירים שהכחל לא מצטרף אפילו כשהיה בקדירה הראשונה שישים, ואין זה עיקר. וכ"כ הש"ך שאם נפל מתחילה לשישים, שאז החלב היוצא ממנה נתבטל ולא נאסר הכחל אלא מפני מראית העין, אף בקדירה שנית מצטרף הכחל לשישים, (דלא גרע מפני שנאסר, דהא בקדירה הראשונה מצטרף הכחל לשישים אע"פ שהוא עצמו אסור, מפני שאין איסורו של הכחל יותר משאר הבשר שבקדירה אלא מפני שיש גומות בכחל שהחלב

המנין. ש"ך. ובזה אף הכחל עצמו מותר. רעק"א. וכתב הט"ז שהמהרש"ל אוסר בקרעו וטחו גם בדיעבד, שכיון שכתבו הגאונים שנהגו כל ישראל שלא לבשל כחל כלל, הוי כדבר שנאסר במנין, אך ביבש אין להחמיר. עכ"ד. ט"ז. וכתב רעק"א שהקדירה אסורה לבשל בה בשר אפילו בדיעבד).

כחל שנתייבש דהיינו לאחר שלשים יום (בסתמא, או היכא דחינן שהוא יבש אפילו תוך שלושים. ש"ך), אם עבר ובישלו אפילו עם בשר, מותר בדיעבד (אפילו בלא קריעה, וכתב הש"ך שהרמ"א מתיר בנתייבש אפילו במחבת, ומהרש"ל אוסר לכתחילה במחבת גם ביבש. ובמנחת יעקב כתב שכוונת הרמ"א להתיר רק בלא מחבת).

נהגו היתר לעשות פשטיד"א מן הכחל בלא בשר, אם אין אופים הפשטיד"א במחבת, אבל במחבת דינו כמו בישול בקדירה. ויש המחמירים בכל פשטיד"א, אם לא נתייבש הכחל תחלה. ויש מחמירין שלא לאפות פשטיד"א כחל עם של בשר בתנור קטן, רק יש להניח אחד בפי התנור, וטוב להזהר לכתחילה, כי אינו אלא חומרא בעלמא, (אבל עם חלב אסור מדינא, דודאי כחל הוא בשר גמור, ואם אפאם בתנור אחד דינו כבשר בחלב שנאפו בתנור אחד, שנתבאר דינם בסימנים צ"ו וק"ח, עיי"ש. ש"ך).

כחל שנתנו תחת המכבש הוי כטחו בכותל.

סעיף ג'

דיני הסכין שחותכים בו את הכחל

כתבו התוס' והרא"ש שמותר לכתחלה לחתוך כחל בסכין של בשר וליתנו בכלי של בשר, אחר קריעה וטיחה, ולאפוקי מאלו שנוהרים שלא לחתוך כחל רותח בסכין של בשר, דאפילו בשפוד אחד שרי לכתחילה כשהכחל למטה (כמבואר בסעיף הבא). וכתב הרשב"א שמותר לכתחילה לחתוך כחל חם, וכן מותר לחתוך בשר בסכין שחתכו בו כחל, כן מותר לאכול כחל בכלי שאכלו בו בשר או איפכא.

וכ"כ הסמ"ק שפשט ההיתר לחתוך את הכחל בסכין של בשר אפילו כשהכחל רותח, כיון שקרעו שתי וערב וטחו בכותל, וחותרים באותו סכין בשר אח"כ, וצ"ע מאי שנא מקדירה בלא בשר שהחמירו שלא לבשל בשר אחריו,

עוד כתב הרמ"א שמה שנהגו לקורעו ולחותכו כמה פעמים שתי וערב על פני כולה, עדיף יותר מטיחה בכותל. וכתב הפתחי תשובה בשם מהר"א ששון דאם הכחל נחתך ביחד עם בשר, יש מקום לאסור, שהחלב היוצא נבלע בבשר בחוזק חיתוך שחותכים שניהם יחד, ובמנחת יעקב כתב דפשוט דדווקא אם נצלה כך בלי הדחה אסור, אבל אם הודח היטב פשיטא שאין חשש איסור, כמו בכל איסור שנבלע בצונן, לפי מה שנתבאר בריש סימן צ"א בשם החוות דעת שכל דבר שצריך הדחה אם נמלח או נצלה בלי הדחה שנבלע המשהו שע"פ כדי קליפה אפ"ה שרי בלי קליפה, א"כ ליכא לפרש הכי, וצ"ל דמייירי שיש בבשר בקעים וסובר כדעת הרבה פוסקים שאם יש בבשר בקעים אפילו הוא חי כולו אסור.

דעת הרמ"א בדין צליית כחל - כתב הרמ"א שלצלץ נוהגים לכתחילה (ולמהרש"ל מדינא יש לעשות כך לכתחילה. ש"ך) לקורעו שתי וערב ולטוחו בכותל, ואם עבר וצלאו אפילו בלא קריעה, אם נצלה לחוד בלא בשר עימו מותר, ואם נצלה עם בשר עימו, אם נקרע שתי וערב וטחו בכותל שניהם מותרים (אפילו בידוע שנתהפכו, דכיון שנקרע שתי וערב וטחו בכותל דיני כבשר ממש. ש"ך), ואם לאו, העליון מותר והתחתון אסור, (באיסור והתר כתב שאם הבשר למעלה כשר בדיעבד, והעתיקו בתורת חטאת, ובמנחת יעקב כתב שלאיסור והתר אם הכחל למעלה אסור, דהבשר מפעפע למעלה לתוך חלב הכחל. רעק"א), ואין לאסור שניהם שמא נתהפך השפוד, דבדיעבד לא מחזקין איסורא, (ואם ידוע שהיו תחובים בשוה, שניהם מותרים. ש"ך), אבל לכתחילה אין לצלותו עם בשר כלל (דשפודים שלנו מונחים לאורכם ופעמים ראש זה למעלה ופעמים ראש זה למעלה. ש"ך).

דעת הרמ"א בדין בישול כחל - כתב הרמ"א שלקדירה בלא בשר נוהגים בו איסור לכתחילה (אפילו ע"י קריעה שתי וערב וטיחה בכותל, גזירה שמא יבשל עם בשר בלא קריעה שתי וערב. ש"ך), וה"ה לטגן אפילו בלא בשר (דהבית יוסף משהו דין טיגון לבישול, ולמנהגינו שלא לבשלו כלל אפילו לבדו, ה"ה שאין לטגנו, אבל להשו"ע מותר לטגנו או לבשלו לבדו. ש"ך), ואפילו נתייבש הכחל, ואם עבר ובישלו בקדירה לבדו, בדיעבד מותר (בלא שישים. ש"ך) אם נקרע שתי וערב וטחו בכותל (אבל אם לא קרעו שתי וערב או לא טחו בכותל, אסור אפילו דיעבד עד שיהיה במים שישים כנגד בכחל, וכחל מן

בזה בשאר בשר בכבוש בחלב שחוטה, והרי עיקר האיסור משום גזירה דבשר בחלב בעלמא, ובכבוש כמבושל אפילו בשאר בשר בחלב מן התורה שרי, דלא אסרה התורה רק דרך בישול, ורק מדרבנן אסור, וא"כ ה"ל גזירה לגזירה בחלב שחוטה, ומנלן למיגזר ביה גזירה לגזירה, וכתב שכן נראה דעת רמ"א כאן שלא העתיק לאיסור בשאר בשר בכבוש בחלב שחוטה, ואע"פ שבתורת חטאת העתיקו, אפשר דכאן עשה כן בכוונה וכו"ל).

וכתב מהרש"ל שאם נצלה כל צרכו, אפילו לא טחו בכותל אלא קרעו שתי וערב, מותר לחותכו בסכין של בשר, ולא בעינן טיחה אלא כשלא נצלה כל צרכו, אבל לאחר שנצלה כל צרכו וגם קרעו היטב קורא אני על המחמיר חסיד שוטה והדיוט. עוד נראה מדבריו, שאם לא קרעו שתי וערב וטחו בכותל, צריך השפוד ליבון, ובלאו הכי אפילו דיעבד אסור, ודברי הרמ"א שמיקל נראים, ואפשר שגם המהרש"ל מיירי לכתחילה.

סעיף ד'

צליית ומליחת כחל יחד עם בשר

אייתא בגמרא (חולין קי"א). **דרש מרימר הלכתא בין כבדא בין כחלא חותי בישראל שרי, עילוי בישראל דיעבד אין לכתחילה לא.**

והקשו התוס' והרא"ש איך מותר לתת את הכחל מתחת הבשר, והרי שמנונית הבשר נוטפת על הכחל, ואי בקרעו שתי וערב וטחו בכותל אם כן יהיה מותר לתתו גם מעל הבשר כמו שמותר לבשול יחד בקדירה. ותירצו דהכא גרע טפי, דאע"פ שקרעו עדיין נוטף החלב מן הכחל על הבשר וניכר שהוא בעין.

והרשב"א סובר שהגמרא מדברת בלא קרעו, אבל אם קרעו מותר לתתו גם מעל הבשר.

וכתב רש"י דלדידן אסור לגמרי לכתחילה, מפני שהשפודים שלנו אינם תלויים אלא שוכבים, ופעמים מרים זנב השפוד ונמצא התחתון עליון, ופעמים שמשפילו ונמצא שחבירו עליון, הילכך בין שהכבד לצד הראש בין שהוא לצד הזנב אסור, והביאוהו הרא"ש והרשב"א והר"ן, והטור הביא דברים אלו בדין כבד, וצ"ע למה לא הביאו בדין כחל, דאין חילוק ביניהם.

ושמא מה שהחמירו בקדרה אין זה משום בשר דאח"כ, אלא גזירה דילמא אתי לבשל בשר עם הכחל ביחד, וזה לא שייך גבי סכין וצ"ע.

והר"ן כתב שאין ללמוד משפוד שיהא מותר לחתוך כחל שצלאו בלא קריעה, בסכין שיש עליו טיחת בשר.

פסקי ההלכה

מותר לחתוך כחל רותח בסכין שחתכו בו בשר, (וכל שכן כחל חי אע"פ שהוא מלא חלב). וכן מותר לחתוך בשר בסכין שחתכו בו כחל. וכן הדין לאכול זה בכלי שאכלו בו זה. וכתב הש"ך שהתיר זה הוא אפילו לדידן אם קרעו שתי וערב וטחו בכותל, ולא דמי לקדירה שנהגו שלא לבשל בה כחל לבדו אפילו ע"י קריעה שתי וערב וטיחה בכותל, דמה שהחמירו בקדרה אינו אלא משום גזירה שמא יבאו לבשל עם בשר יחד, וזה לא שייך גבי סכין.

וכתב הרמ"א דה"ל לצלות זה בשפוד שצלו בו זה (והיינו כשמלח את הכחל, דאי לאו הכי עכ"פ צריך ללבן את השפוד מכח בשר הכחל שיש בו דם. ט"ז), וכן מותר להניחו בקערה עם בשר צלי, אפילו שניהם חמים, דלאחר צליית הכחל דינו כשאר בשר לכל דבר. (והמהרש"ל כתב שגם לאחר צליה אסור לבשלו לכתחילה, ואע"פ שבכבד מותר, שם הטעם משום רבוי דם, וכאן האיסור משום גזירה. ט"ז), ודווקא שנצלה כדינו, דהיינו שקרעוהו תחלה שתי וערב וטחוהו בכותל, אבל אם עבר וצלאו בלא קריעה, או קריעה מועטת, כל דברים אלו לכתחילה אסורים, ובדיעבד הכל מותר, (והפמ"ג מסתפק מה הדין אם בישלו אח"כ, וכתב הפתחי תשובה שכפי הנראה יש לאסור), ואם קרעוהו כדינו וצלאוהו, אע"פ שמצא אחר כך גומות מלאות חלב, אין לחוש, (דחלב שחוטה היא גזירת חכמים משום בשר בחלב, וכל שלא פירש לא גזרו, ועוד דלא גרע מדם האיברים שלא פירש בצלייה שמותר, אבל אם לא נקרע כדינו הוי חלב כנוס בתוכו ומקרי פירש ואסור מדרבנן. ט"ז), וכן אם הניחו כך שלם קודם צלייתו עם חלבו יום שלם, מותר, ולא אמרינן כבוש כמבושל בכי האי גוונא, (וכתב האיסור והתיר שהטעם הוא דלפי שחלב שחוטה מדרבנן לא גזרו ביה רבנן בצונן לומר כבוש כמבושל, אע"פ שהחלב הוא צלול בעין, מיהו אם היה בשר אחר שרוי בצונן בחלב שחוטה או אפילו הכחל עצמה לאחר שפירש החלב פעם אחת ממנה, בזה אפי' בצונן אסור כמו בחלב אחר. והט"ז תמה מה שייך לאסור

ודלא כט"ז, דדווקא מלח אין טבעו להוציא חלב משא"כ כבוש.

עוד כתב הרמ"א שעור הקיבה, לאחר שהוסר חלבו מתוכו והודח, יש לו דין שאר בשר, ומותר למולחו (או לבשלו. ש"ך) עם שאר בשר (אחרי שכבר הוכשר מדמו. רעק"א), ואין לו דין כחל כלל.

סימן צ"א

דיני בשר וגבינה שנגעו זה בזה באופנים שונים

בשר וחלב חמים שנגעו זה בזה, אסורים משום בשר בחלב, מפני שהם בולעים זה מזה, ובסימן זה יבוארו כמה אופנים של נגיעת בשר וחלב זה בזה כשאנים חמים כלל (א'), או כשאחד מהם חם (ד'), ויתבאר דין תתאה גבר, או כשאחד מהם או שניהם מלוחים (ה' ו'), ויתבאר דין מליח כרותח, ומה הדין כשבשר נפל לתוך חלב צונן (ז'), מתי מותר לאוכלם, ומתי צריך הדחה כדי לנקות את הלחלוחית שעברה מחתיכה לחברתה (ובסעיפים ב' וג' יתבאר מה אסור לעשות שמא ישכח להדיח או מחמת שא"א להדיחו), ומתי שניהם או אחד מהם נאסרים כדי קליפה, ומתי שניהם או אחד מהם מותרים לגמרי.

סעיף א'

בשר וגבינה צוננים שנגעו זה בזה

איתא במתני' (חולין ק"ז): **צורר אדם בשר וגבינה במטפחת אחת, ובכלב שלא יהו נווגים זה בזה. ובגמרא וכי נגע זה בזה מאי הוי, צונן בצונן הוא, אמר אביי נהי דקליפה לא בעי הדחה מי לא בעי.**

פסקי ההלכה

מותר לצור בשר וחלב במטפחת אחת, ולא חיישינן שמא יגעו זה בזה.

בשר וגבינה שנגעו זה בזה מותרים, אלא שצריך להדיח מקום נגיעתם. שו"ע. וכתב הש"ך בשם הב"ח שדווקא כשאחד מהם לח צריכים הדחה, אבל אם שניהם יבשים א"צ אפילו הדחה. וכתב רעק"א שבמלוחים צריך הדחה, כמו שיתבאר בסעיף ה'. וכתב הפתחי תשובה בשם הפמ"ג והחוות דעת שדבר חריף, אפילו יבש דינו כצונן לח ובעי הדחה, כמבואר בסעיף ה', והאי הדחה היינו הדחה בעלמא בלא שפשוף, אבל היתר שנגע באיסור

והר"ן כתב שמה שכשהבשר נמצא בשפוד מעל הכחל, אע"פ ששומן הבשר נכנס בכחל הקילו בכך, לפי שאין טעם השומן ניכר בכחל, ועוד שלבסוף הוא נפלט דכבולעו כך פולטו. עוד כתב הר"ן דילפינן משמעתין שמותר לצלות לכתחילה בשפוד אחד פעמים בשר פעמים כחל, ומשמע דאפילו בלא קריעה קאמר, וכ"כ הרשב"א להדיא. וכתב הרשב"א דהוא הדין נמי כשמולחו עם הבשר לכתחילה צריך שיהא כחל למטה והבשר למעלה, דמליח כרותח דצלי.

והרא"ש כתב שמותר לכתחילה למולחו עם הבשר בכל ענין, דהמלח אינו מפליט את החלב שבו.

ולענין דיעבד גם הרשב"א מיקל, וכ"כ הרמב"ן.

כתב בשבלי הלקט שהאוכל כחל לא יאכל גבינה עד שישהה כשיעור שצריך לשהות בין בשר לגבינה. ופשוט הוא.

פסקי ההלכה

לצלות כחל או למולחו עם הבשר, דינו כדין צליית או מליחת כבד עם בשר, (שלכתחילה אסור לצלות או למלוח כחל מעל בשר, אלא תחת הבשר, ובדיעבד אפילו על הבשר מותר. ובשפודים שלנו [העשויים להתהפך] אסור גם כשהכחל למטה, ובבית יוסף הביא מחלוקת לגבי דין זה היכא שקרע וטח את הכחל, ודעת הרמ"א נתבארה בסעיף ב'. ש"ך). ויש מי שמתיר למלוח כחל על הבשר (שו"ע). ולא דמי לכבד שאין דרך מלח להפליט חלב, אלא רק דם. ש"ך. ודווקא כחל, אבל אם נבלע בו חלב אחר נעשית נבילה ואוסר אח"כ ע"י מליחה. פתחי תשובה בשם פמ"ג).

והרמ"א כתב שאין למלוח כחל עם בשר, אבל בדיעבד, בכל ענין מותר. וכתב הש"ך שגם מהרש"ל סובר שלכתחילה אסור למלוח כחל עם בשר, בין תחת הבשר בין מעל הבשר, ובדיעבד מותר אפילו אם לא קרעו כלל.

כתב המרדכי מעשה בכחל ובשר שנמלחו יחד בכלי מנוקב, ואח"כ שמוהו בכלי שאינו מנוקב, והתיר מהר"ם את שניהם. וכתב הט"ז דכלי מנוקב דנקיט הוא משום דם שבכחל ובשר, ולא בגלל החלב. וכתב הפמ"ג שאם הכחל שהה עם בשר בכלי שאינו מנוקב כשיעור על האש ויש ציר, אפשר דאסור לדידן דאמרינן כבוש בחלב שחוטה

לחלק בזה ואפילו ע"ג איסור בעין שרי אם אורחיה בהדחה, דדווקא אם נגע באיסור שמן בעי שפשוף, ודעת החוות דעת והבית אפרים שדווקא במקום דוחקא דסכינא ושמנונית צריך שפשוף.

וכתב רעק"א שדעת הרא"ה דדווקא להניח איסור בכלי היתר מותר היכא שדרכו להדיח הכלי, אבל בב' מיני אוכלין שנגעו זה בזה אסור בכל ענין, והרשב"א סובר שגם ב' מיני אוכלים מותר.

וכתב הרמ"א דהיינו דווקא בדבר שיש בו קצת לחלוחית, אבל דבר יבש ממש, אם לא בלע הכלי רק בצונן, מותר להניח בו דבר יבש בלא הדחה כלל, (כמבואר באו"ח סימן תנ"א שכלי שנשתמש בו חמץ בצונן מותר להשתמש בו מזה. דרכי משה). וכתב הט"ז דהיינו דווקא כשהכלי נקי, אבל אם אינו נקי אסור בכל גוונא (והיינו בין בשר וגבינה, בין בכלי של המין השני. רעק"א). וכתב הש"ך שאסור לכתחילה להניח היתר צונן שאין דרכו להדיח בכלי של איסור צונן, שמא יבוא לאוכלו בלא הדחה, ואם רחץ את הכלי היטב מתחילה מותר.

בשעת הדחק, כגון שנתאכסן בבית עכו"ם, כדיעבד דמי. ט"ז בשם תורת חטאת. וכתב הפתחי תשובה דמ"מ אם אפשר ירחץ את הכלי היטב קודם שמשתמש בו.

וכתב הט"ז שאף שלהדיא איתא במתני' שלא יהו נוגעים זה בזה, קמ"ל הכא דלאו דווקא בשר וגבינה עצמם, אלא גם צריך להזהר שלא יגע מין אחד בכלי של המין השני, וילף לה מדאמר אב"י נהי דקליפה לא בעי הדחה מיהו בעי, דמדתלי טעמא בהדחה ממילא כל מידי דבעי הדחה שוין הם.

כתב המהרש"ל שלא יפה עושים הולכי דרכים שאוכלים הרינג"ש מלוחים על כלי הכותיים, שהרי צריך הדחה אחר שמונח עליהם, וכ"ש שלא יפה עושים אותם הקונים מיני קשואים מלוחים שקורין אוגרקי"ש עם מי המלח ואוכלים בקערה שלהם, שהרי אפי' הקישואים צריכים הדחה אם הושמו בקערה שלהם, וא"כ המי המלח דלא שייך בו הדחה נאסרה כולה. (ט"ז). וביאר החוות דעת שטעם האיסור במי מלח הוא מפני שעשה כך במזיד, דנאסר הכל למבטל או למי שנתבטל בשבילו, אבל בנתן בשוגג או לשאר בני אדם מותר, דבטל במיעוטו.

שימוש בכלי שמשתמשים בו לאיסור בצונן - כלי איסור שמשתמשים בהם בחמין, (כגון קערה שמערים

שמן, לפמ"ג בעי שפשוף עד שידע באומד הדעת שסר ממנו השמנונית, ולחוות דעת דווקא בדוחקא דסכינא ושמנונית בעי שפשוף, כגון שחתך בשר בסכין שחתך בו חלב, אבל בדוחקא בלא שמנונית, או בשמנונית בלא דוחקא, סגי בהדחה בעלמא, וכן דעת הבית אפרים ושמנונית בלא דוחקא סגי בהדחה בעלמא, אך כתב דהיינו דווקא בחלב שלא נמחה במים, אבל חלב שנמחה במים מבואר ברשב"א שהוא נדבק ביותר ובעי שפשוף גדול, וחלב מהותך או חמאה שנפלו ע"ג בשר צונן, ונקרשו ונתייבשו שם, צריך שפשוף גדול. ודבר רך כגון קישואין (צ"ו ה') וכדומה בעי גרידה. ודבר שא"א להדיחו כלל, כגון מים עיין דינו בסעיף ב', ואם נמלח או נצלה בלא הדחה, שנבלע המשהו שעל פניו כדי קליפה, אפ"ה מותר בלא קליפה, וכן בדבר לח שא"א להדיחו שנגע בשאר איסורים מותר.

סעיף ב'

איסור הנחת דבר שיצטרך הדחה שמא ישכח להדיח

כתב בעל העיטור דמדתני 'ובלבד שלא יהו נוגעים זה בזה' מבואר שכל דבר שאם יגע צריך הדחה, אסור לכתחילה שיגע, שמא יבוא לאוכלו בלא הדחה. וכתב הט"ז שאף שמבואר בבית יוסף בסימן ב' שבכל מקום שבדיעבד מותר לא חיישין מתחילה שמא ישכח, וכן מוכח בכמה דוכתי, היינו דווקא בכל מקום שאין איסור ברור לפנינו, דבזה אמרינן דכיון דדיעבד שרי מותר לסמוך לכתחילה על הדרישה שיעשה אח"כ, משא"כ כאן שיש איסור ברור לשים בשר כשר בכלי של איסור, אלא שיש תקנה בהדחה בזה, לא סמכינן על הדחה שאח"כ שמא ישכח.

פסקי ההלכה

כל דבר שאם יעשו אותו יהיה צריך הדחה, כגון להניח בשר היתר צונן בקערה של איסור צונן, אסור לעשות כן לכתחילה, דילמא אכיל בלא הדחה. ודוקא מבושל, דלאו אורחיה בהדחה, אבל מידי דאורחיה בהדחה, כגון בשר חי וכדומה, שרי לכתחילה.

וכתב הפמ"ג דדבר שדרכו בהדחה מותר להניחו בכלי איסור דווקא כשהוא מקונח, אבל ע"ג איסור בעין אפילו אינו שמן אסור, דצריך שפשוף גדול. ובש"ך מבואר שאין

קולף, צונן לתוך צונן מדיח. תניא אידך בשר רותח שנפל לתוך חלב רותח, וכן צונן שנפל לתוך חם, אסור, חם לתוך צונן וצונן לתוך צונן מדיח, חם לתוך צונן מדיח כיון דחם הוא אי אפשר דלא בלע פורתא קליפה מיהא ניבעי, אלא אימא חם לתוך צונן קולף, צונן לתוך צונן מדיח.

וכתב רש"י דאע"ג דהלכתא כרב באיסורי בהא הלכתא כשמואל, דהא תניא תרתי מתנייתא כוותיה, וכן פסקו כל הפוסקים.

וכתבו התוספות בשם ר"ת דהא דמיייתי בגמרא תניא אידך, קמ"ל דאפילו חלב שרי, דאע"ג דחם לתוך צונן בעי קליפה, היינו דווקא בדבר שיכול לקלפו, אבל בדבר שלא שייך קליפה כמו בחלב מותר, מדלא קתני איסורא גבי חלב כדקתני קליפה גבי בשר, וריב"א חולק בזה ומצריך שישים כדי קליפה. והביאם הרא"ש.

וכתב הר"ן שהרא"ה פירש דהא דאמרינן צונן לתוך חם אסור, ואמרינן נמי דבשר צונן שנפל לתוך חלב רותח אסור, היינו דבעי נטילת מקום, והביא ראיה מהגמרא בפסחים, והר"ן דחה ראיתו ואמר דהתם בצלי, אבל במבושל כולו אסור, וכן דעת הרשב"א, וכן נראה מדברי הרמב"ם דבצונן לתוך חם הכל אסור. ודין הצלי יתבאר בסימן ק"ה.

עוד כתב הר"ן שם דפלוגתייהו דרב ושמואל בשנטלו מן האור אלא שעדיין הוא חם, דאילו אחד מהם על האור, לכו"ע כחם לתוך חם דמי.

והא דתניא בשר רותח שנפל לתוך חלב רותח וכן צונן שנפל לתוך חם אסור, דמשמע דבין בשר בין חלב אסור, היינו בשאין בחלב שישים כנגד הבשר אבל אם יש בחלב שישים כנגד הבשר, חלב מותר ובשר אסור, וכמבואר בסימן צ"ב, וכן יבואר שם דין טיפת חלב שנפלה לתוך קדירת בשר או לחתיכת בשר שיש בה שישים, וע"ע בדינים אלו בסימן ק"ה.

כתב התרומת הדשן שאם היתה על האש קדירה מלאה חלב רותח, ומחמת הרתיחה יצא החלב למעלה מאוגני הכלי והיה נזחל ונמשך בקילוח בלי הפסק דרך דופני הקדירה על גבי הכירה עד שהגיע אצל בשר שהיה ג"כ על גבי הכירה, נראה שאם היד סולדת בחלב במקום שנגע בבשר חשיב עירוי מכלי ראשון ונאסר הבשר. וכתב הבית

לתוכה מכלי ראשון. ט"ז) אסור להשתמש בהם להיתר צונן, אבל אם נשתמשו בהם לאיסור צונן, (אף שהאיסור נבלע ע"י כבוש או מליחה. ש"ך) מותר להשתמש בהם להיתר צונן, אך לכתחילה יש להחמיר. ט"ז בשם תורת חטאת. והט"ז עצמו כתב שכלי שהשתמשו בו לאיסור צונן, מותר לכתחילה להשתמש בו להיתר צונן, אם רחצו מתחילה היטב, וכן מותר להניח בו יבש חם, וכ"ש שמותר להניח בו צונן לח (וכתב שיש טעות סופר ברמ"א בענין זה). והש"ך כתב שאף אם השתמש בו לאיסור בחמין מותר להשתמש בו לצונן, והיינו ע"י הדחה, וכן ע"י קינוח באופן שאין בכלי שמנונית כלל שרי, אמנם כל זה בדרך עראי, אבל אם בא להשתמש בהן דרך קבע, אפילו צונן אסור, גזירה שמא ישתמש בהן חמין.

סעיף ג'

צריך להזהר שלא יגע בשר או חלב בלחם, ואם נגע אסור לאכול את הלחם עם המין השני. וכתב הש"ך דהיינו בלא הדחה, וכשאחד מהם לח, וחוששים שמא ישכח להדיח. והפתחי תשובה מביא מהפמ"ג שהכנסת הגדולה תמה על הש"ך דבטור ובשו"ע משמע שאין תקנה בהדחה בלחם שנדבק ביותר, מדכתבו שאם יגע אסור לאוכלו עם גבינה, והפתחי תשובה מסכים עם דברי הש"ך, עוד כתב הפתחי תשובה שאין ראיה מהשו"ע שלא מועילה הדחה, שהרי ע"י גרידה מותר, וא"כ י"ל שגם הדחה מועילה כדברי הש"ך, ומ"מ נראה דבלחם יש חילוק, שאם נגע בלחם שלם, או בפרוס מצד חוץ במקום הקשה, סגי בהדחה, אבל אם נגע מצד פנימי במקום הרך בעי גרידה.

סעיף ד'

תתאה גבר

איתא בגמרא (פסחים ע"ו). **איתמר חם לתוך חם דברי הכל אסור, צונן לתוך צונן דברי הכל מותר, חם לתוך צונן וצונן לתוך חם, רב אמר עילאה גבר, ושמואל אמר תתאה גבר. תניא כוותיה דשמואל, חם לתוך חם אסור, וכן צונן לתוך חם אסור, חם לתוך צונן וצונן לתוך צונן מדיח, חם לתוך צונן מדיח, אדמיקר ליה אי אפשר דלא בלע פורתא, קליפה מיהא ניבעי, אלא אימא חם לתוך צונן**

יוסף דמיירי שהבשר צונן, דאם הבשר רותח בלאו הכי אסור כצונן לתוך חם, גם בלא דין עירוי, וא"כ מה שהבשר נאסר כשהוא צונן היינו רק כדי קליפה, דהא חם לתוך צונן אינו אוסר אלא כדי קליפה.

פסקי ההלכה

בשר וחלב רותחים שנתערבו יחד (ועיין בסימן ק"ה מה הדין כשהם בכלי, ומהו שיעור רתיחה. ט"ז), ואפילו בשר צונן לתוך חלב רותח או חלב צונן לתוך בשר רותח, הכל אסור (אם אין שישים. ומה שאם נפל חלב על בשר רותח שניהם נאסרים, היינו כשהבשר מונח בקדירה, אבל אם הבשר הרותח הוא צלי ואינו בקדירה, לדעת הטור הדין שונה [ואסור רק כדי נטילה] ולדידן [שארין בקיאים בין כחוש לשמן] גם בזה אסור עד שישים. ש"ך), משום דתתאה גבר, (וכתב הט"ז דהיינו בדבר האסור מחמת עצמו, אבל בדבר שנאסר בגלל שבלע איסור, אין בלוע יוצא מחתיכה לחתיכה בלי רוטב. והקשה רעק"א שכאן יש רוטב, כיון דהתתאה שהוא החלב גבר).

חלב רותח שנפל על בשר צונן, או בשר רותח שנפל לתוך חלב צונן, קולף הבשר (דעד שהתחתון מקרר את העליון הוא בולע מעט. גמרא. ואחרי הקליפה צריך להדיחו היטב. רעק"א), ושאר הבשר מותר. (וכתב הרמ"א שבמקום שהבשר צריך קליפה, אם לא קלפוהו ובשלו כך, מותר בדיעבד. וכתב הש"ך דמיירי הכא באופן שהחלב מותר וכדומה כגון שאינו מכיר את הקליפה, דאי לאו הכי צריך שישים כנגד הקליפה, ועוד דאפילו בחלב שאין קליפתו ניכרת י"א שצריך שישים כנגד הקליפה וכדלהלן. ורעק"א כתב שבמ"א מחלק דהכא דוקא בתתאה גבר דהקליפה חומרא בעלמא דאדמיקר ליה בלע, בזה מקילים דיעבד, אבל לא בעלמא, ודווקא בנפסק הקילוח, אבל בחלב רותח שנפל על הבשר בלא נפסק הקילוח י"ל דאפילו שישים לא מהני, דכל שהעירוי נוגע תמיד בבשר, כל טיפה וטיפה נאסרת. ובפתחי תשובה מביא מהתשוואות חן דכל היכא דלא נפסק הקילוח דאסור מדינא אין להקל, ובעינן שישים כנגד הקליפה, אבל בעירוי שנפסק הקילוח יש להקל, ובפרט בבשר בחלב דכל היכא דליכא בישול הוא מדרבנן, ובשאר איסורים אין להקל רק בהפסד מרובה). והחלב מותר כולו. (וכתב הט"ז שדעת ריב"א שצריך שישים, והכי נהוג לחומרא, וכן הלכה למעשה. וכ"כ הש"ך שדעת התרומת הדשן והמהרש"ל שאפילו בחלב שא"א לקולפו צריך שישים

כנגד הקליפה, וגם בתורת חטאת מחמיר אפילו בחלב במקום שאין הפסד כ"כ).

אם נפלו זה לתוך זה צוננים, מדיח הבשר, ומותר. (שו"ע). ואם לא הדיח את הבשר ובישלו, צריך שישים כנגד כל הבשר, ורק יבש ביבש שצריך הדחה רק משום חשש נגיעה וטיחה שעל גביו שרי בדיעבד. (רעק"א). וכתב הש"ך שהאיסור והתר כתב בשם המרדכי והסמ"ג דהיינו דווקא בבשר בחלב, אבל אם נפל היתר צונן בתוך איסור צלול צונן, צריך קליפה, ומביאו התורת חטאת, והקשה הש"ך דלא נמצא מזה דבר במרדכי וסמ"ג, ואדרבה מסתיימת דבריהם שם משמע שגם בשאר איסורים א"צ קליפה באופן זה, וכן משמע בגמרא, וכ"כ השערי דורא והמהרי"ל, וכן משמעות הפוסקים.

סעיף ה'

דין מליח כרותח

איתא בגמרא (פסחים ע"ו. וע"ע חולין ק"ב). **אמר מר צונן לתוך צונן מדיח, אמר רב הונא לא שנו אלא שלא מלחו, אבל מלחו אסור, דאמר שמואל מליח הרי הוא כרותח, כבוש הרי הוא כמבושל. אמר רבא הא דאמר שמואל מליח הרי הוא כרותח, לא אמרן אלא שלא נאכל מחמת מלחו, אבל נאכל מחמת מלחו לא.**

דעת הרא"ש והרשב"א והר"ן שבבליעה מכח מליח די בקליפה, ודעת הרמב"ן וכן נראה מדברי הרמב"ם שהכל אסור, והרא"ה מצריך נטילה.

אם הבשר שמן כל הגבינה והבשר אסורים, מפני שע"י השומן הבליעות מפעפעים בכל החתיכה.

דעת התוס' והרא"ש שאין חילוק בין אם המליח עליון או תחתון, דבכל אופן המליח מבליע בתפל ואינו בולע ממנו. והרשב"א מחלק בין מליח עליון למליח תחתון, ויבואר דין זה בבית יוסף סימן ק"ה.

איתא בגמרא (חולין ק"ג). **דג טהור שמלחו עם דג טמא מותר, מאי לאו שהיו שניהם מלוחין, לא כגון שהיה טהור מליח וטמא תפל, וכו', היה טהור מליח וטמא תפל מותר, וכו', אבל אם היה טמא מליח וטהור תפל אסור.**

נראה לראב"ה, דציר נבילה חזק הוא ומבליע אפילו קודם גמר פליטה.

דין מליח דצלי- כתב הרשב"א דמליח דצלי לא קרינן ליה אינו נאכל מחמת מלחו, שהרי הוא נאכל עם המלח שבו. ואע"פ שחום מבליע אפילו בחום של בית השחיטה, או בחום מועט של אש, י"ל דמלח אינו מבליע בחומו אלא בחריפותו, וכל שאין בו אלא מלח מועט עד שנאכל עם אותו המלח אין בו כח להבליע, ואע"פ שגם מלח מועט יש בו כח להפליט קצת, היינו משום דעיקר טבע של מלח למשוך דם ולהפליטו, ולזה די במלח מועט, אבל בשביל להבליע צריך מלח מרובה. ובהגהות מיימוני כתבו בשם הסמ"ק שאע"פ שמליחה מועטת דלצלי לא הוי הבשר כרותח ע"ז, אבל הציר הנוסף ממנו הוי כרותח, דהציר מיהא אינו נאכל מחמת מלחו, וכ"כ המרדכי.

כתב הרשב"א שאמרו בשם התוס' דמליח אין שם רותח עליו עד שימלחנו משני צדדיו, ואינו מחוור, דבנמלח מצד אחד נמי סגי, והסמ"ק כתב בדברי התוס'.

פסקי ההלכה

מליח הרי הוא כרותח.

שיעור מליח הוא כל שאינו יכול להאכל מחמת מלחו, דהיינו כעין מליח שמולחים לקדירה.

שיטת השו"ע דחשיב מליח רק לאחר שכבר שהה כדי מליחה לקדירה, וכל זמן שלא הדיחו מיקרי אינו נאכל מחמת מלחו. וביאר הש"ך דס"ל שקודם שהבשר שהה שיעור מליחה לא הוי כרותח, (והיינו לדין בשר בחלב, אבל לאיסור דם פסק השו"ע (ס"ט כ') שאפילו לפני ששהה שיעור מליחה חשיב כרותח, דהדם והמלח רותחים בשעת המליחה, ומשמע שאח"כ לא חשיב כרותח). עוד כתב השו"ע שמליח כעין מליח דבעי לה לאורחא, אפילו לאחר שהדיח, חשיב אינו נאכל מחמת מלחו, וכל זמן שלא שראו במים דינו כרותח, לאסור כדי קליפה.

וכתב הרמ"א ש"א דלאחר ששהה במלחו שיעור מליחה לא מקרי אח"כ רותח, ולצורך גדול כגון בהפסד מרובה והוא לצורך סעודת מצוה, יש לסמוך על המקילים, אבל בלאו הכי אין להקל כלל.

ומבואר ששני דברים מלוחים, שניהם בולעים זה מזה, דחתיכה מלוחה גם היא בולעת מחתיכה אחרת מלוחה, ואם אחד מליח והשני תפל, החתיכה המלוחה אינה בולעת מהחתיכה התפלה, והחתיכה התפלה בולעת מהחתיכה המלוחה, וממילא החתיכה התפלה צריכה קליפה, והחתיכה המלוחה סגי לה בהדחה.

דעת הרשב"א והמרדכי דטהור מליח וטמא תפל דאמרינן דשרי, מייירי אפילו בנוגעים זה בזה, ודעת הר"ן דלא מייירי בנוגעים זה בזה, אלא בעומדים בסמוך בכדי שפליטה של זה נוגעת בזה, ומשמע מדבריו שאם היו נוגעים זה בזה אסור, דהוי כמו ששניהם מלוחים. ומה שכתב שכשעומדים בסמוך בכדי שפליטה של זה נוגעת בזה כשטמא מליח וטהור תפל או בשניהם מלוחים אסור, כ"כ גם בספר התרומה.

כתב בספר התרומה שמה שמליח מפליט כרותח היינו כשהוא לח מחמת המלח, אבל אם כבר נתייבש מלחות מליחותו, אינו מפליט אפילו בנוגע, ואפילו הודח והוא לח מחמת ההדחה אינו מפליט, ואדרבה ההדחה מסירה הלחלוּחית והמלח. וכ"כ ההגהות מיימוני והמרדכי.

שיעור המליחות בשביל להפליט מבואר בגמרא (פסחים ע"ו. וחולין ק"ב.) דהא אמר שמואל מליח הרי הוא כרותח, **הני מילי היכא דאינו נאכל מחמת מלחו, אבל נאכל מחמת מלחו לא.** ומשמע דמליח שהוא נאכל מחמת מלחו אין צריך אלא הדחה בעלמא כצונן בצונן, וכן כתב הרשב"א. ופירש רש"י דהיינו שאינו נח להאכל מרוב מלח שבו עד ששורים ומדיחים אותו במים, כעין מליחת בשר להצניע. והתוס' והרא"ש והמרדכי כתבו בשם הר"ר יעקב ישראל דלא מיקרי אינו נאכל מחמת מלחו אלא כגון עיבוד שמולחים אותו הרבה לצורך הדרך, ובשם רבינו תם כתבו דכל מלח שמולחין לקדירה מיקרי אינו נאכל מחמת מלחו, ונראה שהם מסכימים לדעתו, וכן דעת הרשב"א ורבינו ירוחם, וכ"כ הר"ן דכל ששהה שיעור מליחה לקדירה מיקרי אינו נאכל מחמת מלחו, לפי שאינו ראוי לאוכלו אא"כ מדיחו, וכן מליח דקא בעי ליה לאורחא (שבת ע"ה: לענין מעבד), דאפילו אחר שהעביר מלחו מעליו אין דרך לאוכלו אלא לאחר שרייה במים, והוה כרותח לעולם ואפילו אחר הדחה.

כתב הר"ן ששתי חתיכות (נבילה וכשרה) שנמלחו יחד וסילקם קודם גמר פליטתן, כתב ראב"ן שמוותר, ואין

וכתב הט"ז (סימן ס"ט סעיף כ') דהרמ"א מיירי בבשר שנמלח כדי להוציא את דמו, ולכן אחרי ששהה שיעור מליחה פסק ונתבטל כח המלח.

והש"ך מאריך בביאור שיטות הראשונים בדין זה, ומסקנתו שבין במליחה להוציא הדם ובין במליחה לקדירה, מיד כשמניח את המלח נעשה כרותח, אלא דבמליחה להוציא הדם אין דינו כרותח לאחר ששהה שיעור מליחה, ובמליחה לקדירה אסור עד שידיחנו, וכתב שאין להקל בזה אפילו במקום הפסד מרובה.

עוד כתב הרמ"א שאפילו אם לא נמלח הבשר משני הצדדים אלא מצד אחד, כל שנמלח מליחה שאינו נאכל מחמת מלחו, חשיב רותח, אבל כל שלא נמלח כל כך, נחשב צונן, אפילו נמלח משני צדדים. וי"א דאנן אין בקיאי בדבר, ויש לנו לחשב אפילו מליחת צלי כרותח, וטוב להחמיר במקום שאין הפסד מרובה, (ובכחוש י"ל דסגי בקליפה, והפמ"ג אוסר, ואין דבריו מוכרחים. רעק"א).

אין חילוק בין מליח עליון ותפל תחתון למליח תחתון ותפל עליון, לעולם המליח מבליע בתפל ואינו בולע ממנו. (שו"ע). וכתב הש"ך שלעיל (ע' ד') פסק השו"ע כהרשב"א [שחתיכת טריפה מלוחה שנגעה בחתיכה כשרה שאינה מלוחה, ואחת מהם שמינה] יש חילוק מי מהם עליונה [שאם הטריפה תחתונה נאסרת כל העליונה, ואם הטריפה עליונה נאסרת הכשרה רק כדי קליפה], וצ"ל דשאני התם שלענין לאסור את כל החתיכה ע"י מלוח שמן, בעינן לתתאה גבר, אבל לענין לאסור כדי קליפה אין חילוק, אמנם בבית יוסף כאן לא משמע הכי.

שיעור האיסור מכח מליחה – בשר וגבינה המלוחים (והם לחים. ט"ז) שנגעו זה בזה, צריך לקלוף בשניהם מקום נגיעתם (ולא אמרינן כבולעו כך פולטו אלא בדם. ט"ז וש"ך). ולא אמרינן אידי דטריד למיפלט לא בלע אלא בדם. (ש"ך). ואם אחד מהם מלוח והשני תפל, המלוח מותר בהדחה והתפל צריך קליפה. (שו"ע). וכתב הרמ"א ש"א שבכל מליחה אנו משערין בס' (רוב המורים קמאי ובתראי). ועיין לקמן סימן ק"ה כיצד נוהגין.

עוד כתב הרמ"א דהא דטהור מלוח וטמא תפל שרי, היינו כשהטמא יבש, אבל אם הוא דבר צלול, נאסר הטהור (והיינו כשהאיסור צלול הוא בעין, אבל אם הוא מעורב במים, כשנפל לתוכו פסק כח המלח. רעק"א), דמאחר

שאינו נאכל מחמת מלחו הוא בולע מהאיסור שאצלו ושניהם אסורים (ואף שבשר רותח שנפל לחלב צונן נאסר רק כדי קליפה, היינו משום דתתאה דבר ונצטנן הבשר, אבל במליחה לא שייך תתאה גבר [לבטל מליחות העליון]. ש"ך. עוד כתב הש"ך שאם רק הבשר מלוח שניהם אסורים, ואם רק החלב מלוח, בתורת חטאת כתב שהחלב מותר, והש"ך אוסר גם בזה), ודווקא שהטהור לח קצת, אבל אם הוא יבש לגמרי, אינו בולע מדבר לח שאצלו, (ואפילו כשהכל מלוח מותר. ש"ך).

וכתב הש"ך שחלב רך שאינו מהותך לא מיקרי דבר צלול. חתיכות יבשות מלוחות, או שהם לחות אבל לא מחמת מליחה, סגי בהם בהדחה.

וכתב הרמ"א שכל ציר מבשר שנמלח, אפילו לא נמלח רק לצלי, חשוב רותח, ולכן אם נפל ציר על גבינה או על כלי, אוסר אפילו במקום שאין הבשר אוסר מפני שאינו נחשב רותח, דמ"מ הציר חשוב אינו נאכל מחמת מלחו. ואם נפל הציר על הכלי, הכלי צריך הגעלה, ואם הוא כלי חרס צריך שבירה (ועיין פתחי תשובה שדן אם בכלי חרס מועיל קליפה), ואם הציר נפל רק על מקום אחד, בכלי עץ וכיוצא בו, קולף מקומו, ודיו, (ובאמת גם כשנפל על כל הכלי מהני לקלוף את כל הכלי, אלא שבדרך כלל יפסיד הכלי עי"ז, או שזה טורח מרובה, אבל אם אין בזה פסידא והוא רוצה לטרוח מותר. ש"ך). וכתב הפתחי תשובה שאם נפל ציר או חלב מהותך חם בכלי, ואין יודע באיזה מקום, והוא מיעוט הכלי, בטל ברוב, ואם הוא כלי שאפשר בהגעלה צריך הגעלה.

סעיף ו'

הא דאמרינן דאינו אסור אלא כדי קליפה, היינו דווקא כשאין שום אחת מהחתיכות שמינה, דאם היתה (אחת מהם. ש"ך) שמינה, כולה אסורה, וכן חברתה אסורה כולה, מפני שהשומן מפעפע. שו"ע.

וכתב הרמ"א עיין לקמן סימן ק"ה סעיף ט" (שנתבאר שם שלדידן אין חילוק בין כחוש לשמן, וכל מליחה אנו משערים בשישים. ש"ך).

סעיף ז'

וכתב הרמ"א שאפוי ומבושל דינם כצלי (בין לדעת האוסרים רק ברותח, בין לדעת האוסרים גם בצונן. ש"ך. ובנכבש צ"ע. רעק"א ופתחי תשובה). וי"א דאפילו הם צוננים דינא הכי (מפני שע"י הצליה או האפיה או הבישול הם מתרככים ובולעים. ש"ך), וכן יש לנהוג אם אין הפסד מרובה.

וכתב הט"ז שהתרומת הדשן כתב בשם האור זרוע שבשר חי שיש בו בקעים אינו אוסר, וכן נוהגים ששורים את הבשר קודם המליחה ויש עליו הרבה דם שמעורב עם המים, ולא מבררים אם יש בו בקעים (לענין שיאסר מהדם והמים המעורבים יחד, דפעמים הבשר שורה בהם זמן מרובה). וכתב המהרש"ל שנראה מדברי התרומת הדשן שבצלי אפילו אם לא נמלח כלל יש לאסור, ואין נראה, דצונן לא בלע מצונן אפילו במתובל בתבלין, ולא אסרו חכמים אלא במלוח קצת ויש בו בקעים, אבל כששניהם לא נמלחו כלל אין לאסור כלל בצונן אפי' צלי, אבל מה נעשה שספר התרומה וסמ"ג והגהות מיימוני כתבו להדיא שכך הדין אפילו לא נמלח לא הבשר ולא החלב. וכתב הט"ז ששמע שחבי פשיטא דשרי כל שלא נמלח אחד מהם, ובצלי ונמלח אחד מהם, ואפילו נאכל מחמת מלחו, אסור אפילו למהרש"ל. ולדעת הרמ"א שמיקל במקום הפסד מרובה בבשר צלוי צונן שיש בו סדקים או שהוא מתובל ונפל לחלב המלוח אך נאכל מחמת מלחו, הנה הרמ"א בסעיף ה' כתב שאין אנו בקיאים מה נחשב מליחה גמורה, וא"כ כיון שכדי להתיר צריך לסמוך על המקילים בצונן וגם צריך לומר דלא חשיב מליח, אין להקל אפילו בהפסד מרובה.

וכ"כ הש"ך שאין להקל בצונן אפילו בהפסד מרובה, ודלא כהלבוש שסתם כדעת השו"ע. עוד כתב הש"ך שאין חילוק בין נמלח קצת ללא נמלח כלל, ולעולם נאסר גם בצלי צונן, ומ"מ החלב מותר. וכתב רעק"א דמ"מ צריך שיהא הבשר מבושל לפחות כמאכל בן דרוסאי, וקודם לכן דינו כחי אפילו אם הוא רותח. עוד כתב רעק"א דלאו דוקא בדבר צלול הדין כן, אלא אפילו נגעה חתיכה מתובלת בחתיכה רותחת ג"כ נאסר כולו, כיון דהחתיכה רותחת פולטת, וחתיכה זו מחמת תיבולה בולעת ונאסרת.

עוד כתב הש"ך שבצלי רותח מודה הרמ"א לשו"ע שאם אינו מתובל בתבלין ואין בו בקעים סגי בקליפה, וכן עיקר, אמנם כל זה דוקא כשנפל הצלי רותח לתוך החלב, אבל אם נפל החלב או שאר איסור על הצלי רותח, יתבאר דינו

נתבאר לעיל שבשר שנפל לתוך חלב צונן, אם הבשר חם הוא נאסר רק כדי קליפה, משום דתתאה גבר, ואם גם הבשר צונן די בהדחה. ובסעיף זה יבואר שבבשר צלוי יש מקרים שכולו נאסר.

איתא בגמרא (פסחים ע"ו. וחולין קי"ב). ההוא בר גוזלא דנפל לכדא דכמכא, שרייה רב חינוא בריה דרבא מפשרוניה, אמר רבא מאן חכים למישרי כהאי גוונא אי לאו רב חינוא דגברא רבה הוא, קסבר כי אמר שמואל מליח הרי הוא כרותח הני מילי היכא דאינו נאכל מחמת מלחו, אבל האי הרי נאכל מחמת מלחו, והני מילי חי אבל צלי קליפה בעי, ואי אית ביה פילי כוליה אסור, ואי מתובל בתבלין כוליה אסור.

וכתב הרא"ש שצלי בעי קליפה ואפילו צונן, דע"י צליה הוא מתרכך ובולע, ואי אית ביה פילי אסור כוליה ולא סגי ליה בקליפה. ולכאורה משמע דאי אית ביה פילי אצלי קאי.

שיטת ספר התרומה דאפילו חי ואית ביה פילי אסור, ומתובל בתבלין אסור אע"ג דלית ליה פילי.

שיטת הר"ן שהחומרא בצלי נאמרה דווקא ברותח, אבל צלי צונן דינו כשאר צונן דסגי בהדחה, אפילו אם אית ביה פילי או שהוא מתובל בתבלין, וחי דאית ביה פילי מותר.

וכ"כ הראב"ד והרשב"א דצלי צונן סגי ליה בהדחה.

שיטת רש"י שהחומרא בצלי נאמרה דווקא ברותח דאית ביה פילי או מתובל בתבלין, דאית ביה תרתין, אבל לשיטת בעל התרומה אפילו חי דאית ביה פילי אסור. וכתב הבית יוסף שנראה כדברי רש"י, ומה שבליט ביה פילי סגי בקליפה אע"פ שהוא חם, הטעם הוא משום דקיימא לן כשמואל דאמר תתאה גבר, ואע"ג שהצלי שקוע כולו בתוך הצונן, והצונן צף גם מעליו, אמרינן תתאה גבר, דכל שהוא במקומו הוא הגובר. והטור סתם כדברי ספר התרומה.

פסקי ההלכה

הא דמפלגינן בין נאכל מחמת מלחו לאינו נאכל מחמת מלחו, הני מילי בבשר חי, אבל צלי רותח שנפל למליח, אפילו נאכל מחמת מלחו (ואפילו לא נמלח כלל. ש"ך) בעי קליפה (דתתאה גבר, ועד דמיקר ליה בלע כדי קליפה. ש"ך). ואם יש בו בקעים, או שהוא מתובל בתבלין והוא צלי רותח, כולו אסור.

בסימן צ"ב ס"ק ג' ובסימן ק"ה עיין שם. והפתחי תשובה כתב שבצלי רותח שנפל לחלב לא סגי בקליפה ובעיני נטילה.

סעיף ח'

כתב האגור בשם המרדכי שנחלקו הפוסקים אם בשר בחלב נאסר ע"י מליחה או על ידי כבוש דווקא באכילה, או גם בהנאה, הלכך המתיר בהנאה אין מוחין בידו.

כתב בשערי דורא בשם רבינו תם שבשר שנפל לחלב צונן, אם שהה יותר מיום אחד אסור מדרבנן מטעם כבוש, דאמרינן בגמרא (פסחים מ"ד:) אי תרו ליה כולי יומא שרי, משמע הא יותר מיום אחד אסור מטעם כבוש, ודלא כאותם האומרים דלא אמרינן כבוש אלא בחומץ, דהא עכברא בשיכרא (ע"ז ס"ח:) דהיינו צונן בצונן אסור מטעם כבוש, ותנן במתני' (שבועית סוף פ"ז) ורד שכבשו בשמן חדש חייב בביעור, וריב"א אוסר אפילו ביום אחד, וכן כל צונן בצונן אסור ביום אחד.

פסק ההלכה- אין בשר בחלב נאסר ע"י מליחה או ע"י כבוש, אלא באכילה, אבל לא בהנאה.

סימן צ"ב

סעיף א'

בשר שנפל לקדירה של חלב

בשר שנפל לקדירה של חלב, הבשר בודאי נאסר שהרי אין בו שישים כנגד החלב, אך החלב אינו נאסר א"כ נתן בו הבשר טעם, אמנם יש סיבה נוספת לאסור את החלב, והיינו מחמת שהחלב שנבלע בבשר ונאסר חוזר ומתערב בשאר החלב. ובסעיף זה יבוארו הדינים הנ"ל, ויבואר הדין שאם הוציא את חתיכת הבשר מיד עדיין לא פלטה החתיכה טעם בשר לקדירה,

איתא בגמרא (חולין ק"ח) **איתמר כזית של בשר שנפל לתוך יורה של חלב, אמר רב בשר אסור וחלב מותר, ואי סלקא דעתך אפשר לסוחטו אסור חלב אמאי מותר חלב נבלה הוא, וכו', הכא במאי עסקינן כגון שנפל לתוך יורה רותחת, דמבלע בלע מפלט לא פלט** (דכל זמן שאינו נח מהרתיחה אינו פולט). **סוף**

סוף כי נייה הדר פליט, כשקדם וסילקו (לפני שנח מהרתיחה).

ופירש רש"י שאלת הגמרא 'חלב אמאי מותר', דאותו חלב מעט שנבלע בבשר נעשה נבילה, שהרי נאסר, וכשחזר ונפלט בשאר החלב ה"ל מין במינו, חלב אסור בחלב היתר, ורב אית ליה מין במינו לא בטיל.

וכתבו הראשונים שלשיטת רבינו תם שמין במינו בטל בשישים, אפילו בלא קדם וסילקו מותר.

וכתב הטור שאם אין בחלב שישים אע"פ שקדם וסילקו גם החלב אסור. והבית יוסף כתב שמותר, שהרי אנו אומרים שלא נפלט ממנו לתוך החלב כלום, וכן נראה מדברי הרמב"ם, אלא שלרמב"ם צריך להטעימו לגוי לראות אם יש בו טעם בשר, וכן כתב הרשב"א.

ובדעת הטור מבאר הבית יוסף כדברי הסמ"ג דהא דאמרינן בגמרא שאם החלב רותח מיבלע בלע מיפלט לא פליט, זה נאמר לגבי מה שהחתיכה בולעת עכשיו, אבל מה שהיה בחתיכה קודם לכן היא כן פולטת, שהרי דבר הנראה לעיניים שכשנותנים ירק בקדירה רותחת משתנה מראית המים ומוריק, ובשר שמן נימוח בתוכה ונראית שמנונית על הרוטב, וכ"כ הר"ן בשם רבינו תם, ולפ"ז צריך שישים כנגד כל החתיכה, דאי במאי דנפק מיניה מנא ידעינן. עוד כתב הבית יוסף שגם הרמב"ם והרשב"א שהצריכו טעימת קפילא סוברים כהסמ"ג, ואם אין בו טעם בשר אף על פי שאין בחלב שישים כנגדו מותר כדין שאר איסורין שיתבאר בסימן צ"ח.

עד מתי נחשב 'קדם וסילקו' - כתב המגיד משנה שיי"א שמועיל לסלק כל זמן שהקדירה לא נחה מרתיחתה, וי"מ שכשהחתיכה נחה מבליעתה היא פולטת, ולפירוש זה לא נתבאר בגמרא שיעור זה, ואין זה תלוי אלא באומד הדעת.

פסקי ההלכה

כזית (וה"ה פחות מכזית, אלא שאין לוקין אלא בכזית. ט"ז) בשר שנפל לתוך יורה של חלב רותח, טועם עכו"ם (קפילא או מסיח לפי תומו. ש"ך) את הקדירה, אם אמר שיש בה טעם בשר היורה אסורה, ואם לאו מותרת אפילו בפחות משישים, ואותה חתיכה אסורה.

במה דברים אמורים, כשקדם והוציא החתיכה קודם שתפלוט חלב שבלעה, דהיינו קודם שתנוח היורה

ופירש רש"י שנתנה טעם בחתיכה אחת שהיתה בצידה תמיד, או שנתבשלה תחילה עימה קודם שיתן שאר החתיכות בקדירה, ולא היה בזו שישים כנגד האיסור, ונתנה הנבילה טעם בה, ואח"כ נתן שאר החתיכות בקדירה.

והתוס' הקשו שא"כ גם הרוטב שהיה מתחילה נאסר ונעשה נבילה, ובגמרא משמע שהרוטב לא נאסר, ולכן ביארו התוס' דמייירי שחתיכת ההיתר כולה היתה מחוץ לרוטב, ועליה הונחה חתיכת הנבילה, וממילא חתיכת ההיתר נעשית נבילה מפני שבלעה טעם נבילה, דאין בה שישים לבטל הטעם, ואח"כ כשמונע הקדרה אוסרת את כל החתיכות מפני שהם מינה. אמנם אם מקצת החתיכה בתוך הרוטב, לא בעינן נייער וכיסה.

ומרש"י משמע שאע"פ שקצת מהחתיכה בתוך הרוטב, כיון שהאיסור לא נגע אלא בחלק שמחוץ לרוטב, אין הכל מצטרף לבטל האיסור. וכתב רבינו ירוחם שדברי רש"י עיקר.

עוד כתב רבינו ירוחם שמספיק שיהיה שישים בחלב כנגד מה שנפלט מחתיכת הבשר. וכתב הבית יוסף שאין דבריו נכונים, דאמרינן בגמרא (שם צ"ז): בכוליה משערינן, דאי במאי דנפק מיניה מי ידעינן כמה נפק מיניה.

ואם כל החתיכה בתוך הרוטב, משמע מרש"י שבזה הכל מצטרף לבטל, אבל מההגהות מיימוני בשם הסמ"ג משמע בדעת רש"י שאע"פ שכל החתיכה בתוך הרוטב, אם פניה של מעלה מגולים אין הכל מצטרף. והסמ"ג עצמו סובר כהתוס'.

וכתב הראב"ד שאם לא נייער את החתיכות, אע"פ שאין שישים כנגד חתיכה זו, ויוצא רוטב מאותה חתיכה שהיא כנבילה לשאר החתיכות, אין שאר החתיכות נאסרות, משום דבעינן שיצא מן החלב האסור לחתיכות. וכתב המגיד משנה שאפשר שגם הרמב"ם סובר כך, וכ"כ הרשב"א, ונראה מדברי הרשב"א דמייירי כשאין חתיכה זו נוגעת בחתיכות אחרות אלא ביבש, אבל אם היתה נוגעת בחבירתה ע"י רוטב אפילו לא נייער ולא כיסה נמי אסור.

וכתב הטור שצריך שיהיה שישים בחתיכת הבשר כדי לבטל טעם החלב, וכתב הבית יוסף דהיינו להסוברים דטעימת קפילא אינו מתיר אלא בדאיכא שישים, אבל דעת רוב הפוסקים דטעימת קפילא מתיר אע"ג דליכא שישים, וכן מבואר ברמב"ם.

מוריתחתה, אבל אם לא הספיק לסלקה עד שיוכל לפלוט החלב שבלעה, אף על פי שטעמו עכו"ם ואין בו טעם כלל אסור (כיון שהחתיכה עצמה נעשית נבילה, וא"א לטועמה דחלב בחלב הוא. ש"ך), וא"כ יש בו שישים.

וכתב הרמ"א שבסימן צ"ח נתבאר שאין אנו נוהגין לסמוך אטעימות עובד כוכבים, ובעינן שישים בכל ענין.

סעיף ב'

חלב שנפל על חתיכת בשר שבקדירה

מבואר בגמרא שיש חילוק בין חלב שנפל לתוך רוטב שבקדירה, לבין חלב שנפל על חתיכת בשר שבקדירה, שאם החלב נפל לתוך רוטב הוא מתערב בכל התבשיל, אבל כשנפל על חתיכה לפעמים אינה מתפשט אלא באותה חתיכה ולא בכל התבשיל, אמנם אם החתיכה נאסרת, יתכן לתת לה דין 'חתיכה נעשית נבילה' ומכאן זה אותה חתיכה תאסור את כל התבשיל, וכדלהלן.

איתא במתני' (חולין ק"ח). טיפת חלב שנפלה על החתיכה, אם יש בה בנותן טעם באותה חתיכה אסור, נייער את הקדירה, אם יש בה בנותן טעם באותה קדירה אסור.

ופירש רש"י שנפלה טיפת חלב על אחת מהחתיכות שבקדירה, ולא הגיס את הקדירה, וממילא לא נחלק טעם הטיפה אלא לאותה חתיכה בלבד, אם אין באותה חתיכה שישים כנגד הטיפה נאסרה החתיכה, (ולגבי שאר החתיכות יש מחלוקת בגמרא אם אותה חתיכה אוסרתם), ואם הגיס את הקדירה מיד קודם שקבלה החתיכה טעם מן הטיפה, שנתערבה הטיפה בכל החתיכות, אין הטיפה אוסרת אא"כ אין כנגדה שישים בכל החתיכות יחד.

וכתבו התוס' דמייירי כשהחתיכה כולה מחוץ לרוטב, ולכך משערים באותה חתיכה ולא בשאר החתיכות, משום שהחלב מפעפע בכל החתיכה, ואין מפעפע מחתיכה לחבירתה אלא ע"י נייער וכיסוי כדאמרינן בגמרא.

ואיתא בגמרא (שם ק). אהא דאמרינן שחתיכת נבלה אינה אוסרת עד שתתן טעם ברוטב ובקיפה ובחתיכות, **אוקי רב אמורא עליה ודרש כיון שנתן טעם בחתיכה, חתיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת כל החתיכות כולן מפני שהן מינה.**

היא נעשית נבילה ואוסרת את שאר החתיכות. ודעת הש"ך שאינה אוסרת את שאר החתיכות.

הקשו הפוסקים דבסימן ק"ה מבואר שאם נפל איסור על החתיכה שבקדירה אינו אוסר רק כדי נטילה, וא"כ למה כאן כל החתיכה נאסרת. ונאמרו בזה כמה תירוצים: א' מהרש"ל תירץ דהכא מיירי באיסור צלול ושם מיירי באיסור עב שאינו מתפשט כ"כ, (וכתב הנודע ביהודה שגם באיסור עב, אם הוא דבוק באותה חתיכה הוא מתפשט בכולה. פתחי תשובה). ב' יש מתרצים שחלב נחשב איסור שמן שמפעפע בכולה, והט"ז והש"ך מוכיחים שחלב לא נחשב דבר שמן. ג' הש"ך מתיר דמיירי הכא שחתיכת הבשר הוא שמן. ומסיים הש"ך שלהלכה אין בזה נ"מ, כיון שמחמירים שגם צלי כחוש מבליע בכולו.

דעת הש"ך שאם החלב נפל על חתיכה שמקצתה בתוך הרוטב, משערים בכל הקדירה.

עוד כתב השו"ע שאם היה בכל מה שיש בקדירה, החתיכות והירק והמרק והתבלין, שישים כנגד חתיכה זו, החתיכה אסורה והשאר מותר.

עוד כתב השו"ע שאם ניער את הקדירה או כיסה אותה מתחילה כשנפל החלב ועד סוף, הכל מצטרף לבטל טעם החלב. וכתבו הט"ז והש"ך דה"ה אם ניער מיד סגי אע"פ שלא ניער מתחילה ועד סוף, (ולר"י סגי להכניס מקצת החתיכה לרוטב, אך קיימא לן כרש"י).

וכתב הרמ"א שאף כשלא ניער ולא כיסה כלל, אם יש שישים בקדירה כנגד טיפת החלב שנפלה, נאסרה רק אותה חתיכה, ושאר הקדירה מותרת. (והקשה הט"ז שבסעיף ד' מחמיר הרמ"א שבבשר בחלב אומרים חנ"נ, שהחתיכה אוסרת את שאר החתיכות. והש"ך כתב שאם מקצת החתיכה בתוך הרוטב צריך שיהא שישים בקדירה כנגד טיפת החלב, אבל אם אין מקצתה ברוטב הקדירה מותרת גם כשאין בה שישים. עוד כתב הש"ך שהחתיכות שנוגעות באותה חתיכה צריכות נטילה, ועיין מש"כ בזה החוות דעת). וכן אם ניער או כיסה מיד, והיינו מיד כשנפל שם האיסור, אע"פ שלא ניער או כיסה לבסוף, הכל מצטרף לבטל.

טיפת חלב שנפלה לתוך המרק או לחתיכות, ולא נודע לאיזו חתיכה נפל, נוער את הקדירה כולה עד שישוב ויתערב הכל, ואם יש בקדירה כולה טעם חלב אסורה.

כתב הטור שאם מיד כשנפל החלב על החתיכה ניער את הקדירה או כיסה אותה, הכל מצטרף לבטל החלב. ודיני ניער וכיסה מבוארים בגמרא (שם ק"ח). ופירש רש"י שהמנוער את הקדירה מתפשט הטעם בכולה, וכן המכסה אותה, מפני שמי השולים עולים עד הפה ויורדים. ולדעת התוס' א"צ לנער את הקדירה, ודי שמקצת החתיכה תהיה בתוך הרוטב, ואפשר שגם לתוס' היכא שהחתיכה מחוץ לרוטב, די לכסות את הקדירה בשביל לערב את הכל.

כתב הרמב"ם דניער או כיסה היינו מתחילה ועד סוף, והטור כתב שמספיק לנער או לכסות בשעת נפילה, ומהר"י י' חביב כתב שגם להרמב"ם מספיק לנער או לכסות בתחילה. ואם המתין מעט ורק אח"כ ניער, לא מהני, אלא צריך לנער מיד.

עוד כתב הרמב"ם שאם נפל חלב בתוך המרק או לתוך החתיכות ולא נודע לאיזו חתיכה נפלה, נוער את הקדירה כולה עד שיתערב הכל, ואם יש בקדירה שישים כנגד החלב מותר. והקשה הטור שאם החתיכות כולן בתוך הרוטב מה צריך לנער, ואם אינם ברוטב מה מועיל ניעור שמנער אח"כ. ועוד הקשה הבית יוסף למה צריך ניעור כשנפל חלב בתוך מרק. וכתב הבית יוסף שדעת הרמב"ם שגם במרק צריך לנער כדי שיתערב יפה, וכ"ש כשנפל לחתיכות שבתוך המרק.

פסקי ההלכה

נפל חלב לתוך קדירה של בשר, טועמים החתיכה שנפל עליה החלב, אם אין בה טעם חלב הכל מותר, ואם יש בחתיכה טעם חלב נאסרה אותה חתיכה. (שו"ע). וכתב הרמ"א שלדידן דאין סומכים אעובד כוכבים, בעינן שישים בחתיכה, ואם לאו כולה אסורה.

וכתב הט"ז דמיירי שנפלה הטיפה על חתיכה אחת שהיא חוץ לרוטב, דאם החתיכה בתוך הרוטב ודאי כל מה שבקדירה מצטרף לבטל הטיפה. שיטת רש"י שאפילו אם קצת מהחתיכה בתוך הרוטב אין שאר הקדירה מצטרפת לבטל, ולר"י אם מקצתה ברוטב הכל מצטרף לבטל, וכתב הדרכי משה שיש קולא לרש"י היכא שמקצתה ברוטב, שאותה חתיכה נאסרת, אבל אינה אוסרת השאר, ודעת הט"ז שהיא כן אוסרת את השאר, כיון שכל אותה חתיכה נעשית נבילה, דחלק התחתון נאסר מחלק העליון, וחוזרת ואוסרת למטה כל הרוטב ומה שבתוכו עד שישים נגד כל החתיכה. וכתב הט"ז דקיימא לן שאם החתיכה נאסרת

חתיכה שנאסרה ונפלה לקדירה צריך שיהיה בקדירה שישים כנגד כל החתיכה, וכנ"ל, (ובזה לכו"ע צריך שישים, גם למ"ד שאם טעמו ואין טעם מהאיסור בטל אף בפחות משישים, דהכא הוי מין במינו וליכא למיקם ביה אטעמא). ואם יש שישים כנגדה, אם מכירה משליכה והאחרות מותרות, ואם אינו מכירה הרוטב מותר וכל החתיכות אסורות, אם חתיכת האיסור ראויה להתכבד, כדאיתא במתני' (חולין צ"ו): **חתיכה של נבלה ושל דג ממא שנתבשלה עם החתיכות, בזמן שהוא מכירה בנותן טעם, ואם אינו מכירה כולן אסורות והרוטב בנותן טעם, ואוקימנא בגמרא (שם ק.) בחתיכה הראויה להתכבד.**

כתב בהגהות אשרי דהא דאמרינן דטיפת חלב שנפלה בחתיכה שאם נתנה טעם בחתיכה צריך שישים כנגד כל החתיכה, היינו דוקא בבשר בהמה, אבל אם נפלה על בשר חיה ועוף כיון דלא אסור אלא מדרבנן לא בעינן שישים, והיא בטילה ברוב, וכן הא דתנן (ע"ז ע"ד). דבשר בחלב במשהו, היינו בבשר בהמה, אבל בשר חיה ועוף בטלים ברוב, וכ"כ הבה"ג.

פסקי ההלכה

כשנאסרה החתיכה מחמת החלב, נעשית כל החתיכה איסור, ואם בישלה עם אחרות צריך שישים לבטל כולה, ואם מכירה ויש שישים כנגדה, משליכה, והאחרות מותרות. ואם אינו מכירה, הרוטב מותר, וכל החתיכות אסורות, אם חתיכת האיסור ראויה להתכבד.

חתיכה שנאסרה ולא נתבשלה עם חתיכות אחרות, אלא נתערבה, אפילו אם שניהם חמים אינה אוסרת, ולא אמרינן שבחם לתוך חם הכל נאסר אלא בדבר האסור מחמת עצמו, ולא באיסור בלוע. ט"ז. (ועיין ש"ך כאן ובסימן ק"ה דס"ל שבשר בחלב הוי איסור מחמת עצמו).

סעיף ד'

דין חתיכה נעשית נבילה בשאר איסורים

נחלקו הראשונים והפוסקים אם אומרים 'חתיכה נעשית נבילה' רק בבשר שנתערב בחלב, מפני שהאיסור חל על התערובת, משא"כ בשאר איסורים שרק טעם האיסור אסור ושאר החתיכה אסורה רק מפני שיש בה טעם איסור, או שגם בשאר

ואם לאו מותרת, ואם אין עכו"ם שיטעם משערים בשישים.

וכתב הרמ"א שיש חולקים וסבירא להו דאינו מועיל מה שמנער הקדירה, אם לא שניער מיד שנפל האיסור, והכי נהוג.

וכתב הש"ך שדעת השו"ע שמועיל גם ניעור אח"כ, משום שכתבו הראשונים דהיכא שלא הוברר האיסור לא אומרים חנ"נ, ולכן מנער את כל הקדירה כדי לבטל את האיסור, ואף שאין מבטלין איסור לכתחילה, א"צ שעכו"ם יטעם כל חתיכה לראות אם יש בה טעם, כיון שאין כאן חתיכה ודאית, ולא ודאי שיתבטל איסור ע"י התערובת.

סעיף ג'

דין חתיכה נעשית נבילה (חנ"נ) בבשר בחלב

חתיכת בשר שבלעה טעם חלב, כל החתיכה נהפכה לאיסור, כמו נבילה, ונ"מ שחתיכה זו אוסרת בשיעור כולה ולא רק בשיעור מה שנבלע בה. דין זה נקרא בגמרא ובפוסקים או בלשון 'אפשר לסוחטו אסור' או בלשון 'חתיכה נעשית נבילה', ובסעיף זה יתבאר דין זה בבשר בחלב, ובסעיף הבא יתבאר דין זה בשאר איסורים (דבשר בחלב חמור יותר כיון שהאיסור נאמר על התערובת).

איתא בגמרא (חולין ק"ח). **איתמר רב ורבי חנינא ורבי יוחנן דאמרי אפשר לסוחטו אסור, שמואל ורבי שמעון בר רבי וריש לקיש דאמרי אפשר לסוחטו מותר.**

ופירש רש"י אפשר לסוחטו- איסור שנבלע בהיתר ונתן בו טעם ואסור, וחזר ובישל ההיתר הזה עם היתר אחר, שאפשר האיסור הנבלע בזה ליסחט ממנו וליחלק בהיתר האחרון, ואין בו כשיעור לאסור את האחרון.

ופסקו הרא"ש והרשב"א והרמב"ם כרב שאפשר לסוחטו אסור. והראב"ד כתב שדין זה נאמר רק לרבי יהודה שמחמיר במין במינו, אבל לדידן דקיימא לן מין במינו בטל לא, וכתב הר"ן ש"א שזהו דעת הר"ף, אך כתב שאין זה מחוור וזה נסתר מהירושלמי. וכ"כ הרמב"ן והמגיד משנה שההלכה הרווחת היא שאפשר לסוחטו אסור.

איסורים חל איסור על כל החתיכה. ובסעיף זה יבוארו השיטות בזה, ועוד מדיני חתיכה נעשית נבילה.

איתא בגמרא (חולין ק.) **דרש רבה בר בר חנה, חתיכה של נבלה ושל דג טמא אינה אוסרת עד שחתן טעם ברוטב ובקיפה ובחתיכות. אוקי רב אמורא עליה ודרש כיון שנתן טעם בחתיכה, חתיכה עצמה נעשית נבלה, ואוסרת כל החתיכות כולן, מפני שהם מינה. אמר ליה רב ספרא לאביי, מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיא כרבי יהודה דאמר מין במינו לא בטיל, מאי איריא כי נתן טעם אפילו כי לא נתן טעם נמי, אמר ליה הכא במאי עסקינן בשקדם וסילקו.**

שיטת רבינו תם דאף בשאר איסורים אומרים חתיכה נעשית נבילה, והיינו כשהחתיכה נאסרה בנותן טעם, אבל בדבר שאוסר במשהו לא אומרים חנ"נ, שהרי רב אמר 'כיון שנתן טעם בחתיכה' אע"פ שהחתיכה נאסרת במשהו כיון שהיא מינה.

שיטת רבינו אפרים שאין אומרים חתיכה נעשית נבילה להצריך שישים כנגד כל החתיכה, אלא בבשר בחלב, שכיון שכל אחד מותר בפני עצמו וביחד הם אסורים, הבשר עצמו נעשה איסור, (שהאיסור שנאמר בתורה הוא עירוב בשר בחלב, וזה גוף האיסור. ט"ז), אבל בשאר איסורים מספיק שישים כנגד האיסור שנבלע בחתיכה, ואז אפילו החתיכה שנאסרה חוזרת להיתיר, ודברי רב הם לשיטתו שמין במינו לא בטל, ולהכי גם ללא שהחתיכה נאסרה יוצא משהו נבילה מהחתיכה ואוסר הכל, אמנם לולא שהנבילה נתנה טעם בחתיכה, נחשב האיסור כמאן דליתא, ואינו אוסר אלא את החתיכה הראשונה. וכן דעת הרא"ש והרמב"ן. וכתב המגיד משנה שכן גם דעת הרמב"ם וכן עיקר.

התוס' מאריכים הרבה בדבר, ובסוף דבריהם כתבו שנראה לר"י להחמיר בדבר כיון שאין על זה ראייה ברורה. וכ"כ הסמ"ג שאין לעשות מעשה להקל כדברי רבינו אפרים, כי כל רבותינו הקדמונים חולקים עליו. והסמ"ק כתב שאין השיטה מוכחת כדברי רבינו אפרים.

השו"ע פוסק כרבינו אפרים, והרמ"א מחמיר כרבינו תם.

השיטות שיש חילוק בדיון חנ"נ בין לח ביבש ללח בלח - המרדכי כתב להכריע שבכל שאר איסורים אומרים

חנ"נ, אבל דווקא בחתיכה, מפני שהיא חשובה והאיסור ניכר ונבדל, אבל בדבר לח מתערב ההיתר השני עם הראשון ולא אומרים חנ"נ. וכ"כ הרשב"א והר"ן בשם הראב"ד, וכתבו שי"א איפכא, שדווקא בלח בלח אומרים חנ"נ, כיון שהכל נבלל ונעשה אחד, וה"ה לח ביבש, אבל יבש ביבש (כמדומע) שכל אחד עומד בפני עצמו לא, ומסקנתם ששתי שיטות אלו אינם מחוורות. ומסקנת הרשב"א כרבינו אפרים שרק בבשר בחלב אומרים חנ"נ, אבל בשאר איסורים אינה אוסרת כנגד כולו, כיון שמה שהיא פולטת אינו פליטת האיסור, ומכל מקום אותה החתיכה אסורה גם כשנפלה לקדירה נוספת שיש בה שישים לבטלה, ובזמן שמכירה זורקה ואוכל השאר, לפי שהיא כבר נאסרה והאיסור הנבלע בתוכה אינו יוצא ומתערב עם הרוטב והחתיכות שבקדירה, ואינו דומה למחומץ ומדומע שהאיסור בעצמו חוזר ומתערב עם ההיתר המרובה שנתרבה עכשיו ויכול להצטרף. וכתב האגור בשם ה"ר איסרלאן שבאור זרוע מחלק שחתיכה שנבלע בה האיסור אומרים חנ"נ, אבל בלח בלח לא אומרים חנ"נ, כיון שהאיסור לא נבלע בהיתר אלא מעורב בו.

שיטת הר"ן שבבשר בחלב אומרים מדאורייתא חתיכה נעשית נבילה, ורבנן אסרו גם בשאר איסורים, אמנם כיון שאסרו משום לתא דבשר בחלב, זה נאמר דווקא בדברים המתבשלים יחד או בצונן לתוך חם, דומיא דבשר בחלב דדרך בישול אסרה תורה, אבל מדומע ומחומץ שאינו דרך בישול לא אמרינן ביה חתיכה נעשית נבלה.

והרא"ש מביא מחלוקת רבינו תם ורבינו אפרים ולא הכריע ביניהם, ואעפ"כ הטור מדייק מדבריו שהוא סובר כרבינו אפרים.

פסקי ההלכה

דעת השו"ע שלא אמרו חתיכה עצמה נעשית נבילה אלא בבשר בחלב אבל לא בשאר איסורים, וכגון כזית חלב שנבלע בחתיכה, ואין בה שישים לבטלו, ונאסרה, ואחר כך בישלה עם אחרות, אין צריך אלא שישים כדי כזית החלב, ואז אפילו החתיכה עצמה חוזרת להיות מותרת.

וכתב הט"ז שמש"כ השו"ע כאן שהחתיכה חוזרת להיתיר היינו לשיטת הטור, אבל בסימן ק"ו סעיף א' כתב השו"ע שהחתיכה נשארת באיסורה, וכן עיקר. והש"ך

דמיירי שמקצתה תוך הרוטב, מ"מ מוכח דאין נעשה נבילה לאסור האחרות אלא ע"י ניעור וכיסוי, וצ"ל דהרמ"א מיירי כשניער אח"כ עד שנכנסה כולה לתוך הרוטב, ולאפוקי דלא נימא דמיד בתחילה מצטרפת כל הקדירה לבטל הואיל ומקצתה תוך הרוטב, ומה שאסר הרמ"א אותה חתיכה גם בשאר איסורים, נראה שהוא סברת עצמו, דמספקא ליה אי קיימא לן כרש"י או כר"י, אלא דלענין שאר הקדירה לא רצה להחמיר כיון דבלא"ה י"א דלא אמרינן חנ"נ רק בבשר בחלב, ומ"מ כבר נתבאר שדעת כל המחברים והאחרונים כר"י. וכתב רעק"א שאם החתיכה היתה מקצתה ברוטב, ולא ניער בסוף, ובכל החתיכות וברוטב לא היה שישים כנגד החלב, ואח"כ בישלו חתיכה אחת שלא נפל עליה הטיפה עם שאר חתיכות, בזה י"ל דכולם אסורים.

חנ"נ בתערובת לח בלח - כתב הרמ"א ש"א דלא אמרינן חתיכה נעשית נבילה אם נתערב איסור לח בהיתר לח ואח"כ נתערב הכל בהיתר אחר, ואין צריכים אלא שישים כנגד האיסור שנפל, ויש לסמוך על זה בשאר איסורים לצורך הפסד גדול, אבל לא בבשר וחלב. וכתב הט"ז בשם המהרש"ל שלח בלח שנתבשל יחד אומרים בו חתיכה נעשית נבילה, משא"כ כשנתערבו בלא בישול, ומשמע מדבריו שאפילו שלא במקום הפסד מותר. והפתחי תשובה כתב בשם הנודע ביהודה שבמקום הפסד מרובה יש להתיר אף בנתבשל.

חנ"נ כאשר החתיכה שנאסרה נימוחה - כתב רעק"א שבש"ך מבואר שהטעם שלח שנתערב ביבש חמור יותר, הוא מטעם שהחתיכה חשובה וניכרת, והוא מהמרדכי, ולפ"ז אף אם נתרסקה החתיכה ונימוחה צריך שישים נגד כולה, דכבר נעשית נבילה בשעת הבליעה שהיתה חשובה, אבל ברשב"א כתב הטעם דחתיכה נשאת באיסורה, משא"כ בלח שהכל נבלל הכל מצטרף לבטל, ולפ"ז בחתיכה שנימוחה ג"כ דינה כלח, כיון דהשתא הכל נבלל.

עוד כתב רעק"א שאם נתערב תחילה חד בחד, ואח"כ נפל אחד מהם למקום אחר ונתערב עם חתיכה אחרת, כתב החוות דעת שהחתיכה שנשארה במקומה אסורה, אבל הב' האחרות מותרות, דחשיב שנתערבה בב' חתיכות, ולפ"ז אף בחתיכה הראויה להתכבד מותר, כיון דמהתורה הכל מותר מטעם ביטול ברוב, ולגבי דרבנן

מיישב שכוונת השו"ע כאן שאם אינו מכיר את חתיכת האיסור היא בטילה ברוב, וא"צ להשליך אחת מהן, אבל אם מכיר את החתיכה היא נשארת באיסורה כמ"ש השו"ע שם.

וכתב הרמ"א ש"א שבכל האיסורים אומרים חתיכה נעשית נבילה, וכן המנהג פשוט, ואין לשנות.

וכתב הט"ז שדין חתיכה נעשית נבילה בשאר איסורים הוא מדרבנן, וכ"כ הש"ך. ורעק"א כתב שמדברי התוס' מבואר דס"ל שזה דאורייתא. עוד כתב הט"ז שמבואר באיסור והיתר שאפילו באיסורים דרבנן אומרים חתיכה נעשית נבילה.

עוד מדיני חנ"נ

האם אומרים חתיכה נעשית נבילה דווקא כשהאיסור דבוק או בלוע - כתב הרמ"א שדווקא אם האיסור דבוק בחתיכת היתר, או שהחתיכה כולה חוץ לרוטב נפל עליה איסור, אומרים חנ"נ, אבל אם מקצת החתיכה תוך הרוטב, ואין האיסור דבוק בו, לא אמרינן חתיכה נעשית נבילה ומצטרפת כל הקדירה לבטל האיסור, ומכל מקום יש להחמיר לאסור אותה חתיכה. וכל זה בשאר איסורים, אבל בבשר בחלב (אפילו בבשר בחלב דרבנן. רעק"א בשם הש"ך פ"ז ג') אע"פ שאין האיסור דבוק ומקצת החתיכה תוך הרוטב, אמרינן חתיכה נעשית נבילה.

וכתב הט"ז שדג שנמצא שרץ או חתיכת שרץ בראשו, והוא התבשל עם עוד דגים, צריך שישים כנגד כל הראש של הדג, והיינו באיסור דאורייתא, וכ"כ האיסור והתר שתפוח שיש בו תולעת והתבשל צריך שישים כנגד כל התפוח, אמנם כיון שלפי הסברה נראה דלא חשיב דבוק אלא מונח, וחנ"נ בשאר איסורים אינו אלא מדרבנן, יש לצדד להקל.

חנ"נ בחתיכה שמקצתה ברוטב - כתב הט"ז שאף שהרמ"א פוסק בסעיף ב' כרש"י שחתיכה שמקצתה ברוטב דינה כחתיכה שכולה חוץ לרוטב וכולה נאסרת, מ"מ כאן בשאר איסורים מסתבר שיש להקל. והש"ך כתב שבאיסור והתר שמשם הוציא הרמ"א את דינו מבואר דלא כהרמ"א, דמבואר שם שאפילו בבשר בחלב אם מקצתה תוך הרוטב כל הקדירה מצטרפת לבטל האיסור, ואפילו החתיכה עצמה מותרת, ובבשר בחלב דעת כל הפוסקים שאם מקצתה תוך הרוטב מצטרף כל הקדירה לבטל, ואז אפילו החתיכה מותרת, ואפילו לרש"י שפירש

אמרינן שאני אומר היתר לתוך היתר נפל, לשיטת הפלתי והפ"ח (ריש סימן קי"א) שאפילו בנתערב תחילה אחד באחד אמרינן שאני אומר.

חנ"נ בתערובת יבש ביבש - עוד כתב הרמ"א שאם נתערב יבש ביבש (שלא כדרך בישול, דבטל ברוב, ולא היה רוב. ט"ז), לא אמרינן בשום איסור (גם בבשר בחלב. ש"ך) חתיכה נעשית נבילה (וכל שנתווסף אח"כ היתר דינו כאילו נתערב כך מתחילה. ש"ך). וכתב הט"ז שאם נתערב מתחילה ולא היה רוב, ואח"כ נתבשלו יחד, צריך שישים כנגד כל החתיכה.

חנ"נ בכלי שבלע איסור - כתב הרמ"א שכלי הנאסר מבליעת איסור, לא אמרינן ביה חתיכה נעשית נבילה, ולא בעינן שישים רק כנגד האיסור שבלע, ועיין לקמן בסימן צ"ח (סעיף ה' ששם מבואר דמיירי דווקא בכלי חדש או בכלי שאינו בן יומו, דאי לאו הכי הבליעות הקודמות מתערבות עם החדשות ונעשה נבילה, ובכלי חרס טוב להחמיר גם בכלי חדש. וע"ע בדין זה בסעיף ה').

חנ"נ בדבר שנאסר במשהו - כתב הט"ז שהטור כתב שלדעת ר"ת שפסק שאף בשאר איסורים חתיכה נעשית נבילה, היינו בדבר שנאסר בנותן טעם, אבל בדבר שנאסר במשהו לא. והקשה המהרש"ל שכיון שהאיסור הוא במשהו, גם התערובת השניה תיאסר, שהרי יש בה משהו מן האיסור, והגמרא מדברת באיסור משהו לרבי יהודה, דאין אוסר אלא במינו, ובוזה כשנפל אחר כך בהיתר שאינו מינו משערים כאילו האיסור עצמו נפל לשם ומבטלים אותו בשישים, שהרי האיסור עצמו אינו אוסר שם אלא כשאין שישים כנגדו. וכתב הט"ז דלא דק, דהתוס' מיירי שנפלה החתיכה הנאסרת למינה, ואפ"ה אינה אוסרת במשהו, דתרי משהו לא אמרינן, וכל הפוסקים הביאו דעת ר"ת דחמץ בפסח ויין נסך שנאסר במשהו לא נעשה נבלה, ואם חזרה ונפלה לקדירה אחרת בטלה ברוב אם אינו מכירה, ואם מכירה משליכה והשאר מותר. וכתב הב"ח שבחמץ בפסח אינו אוסר חתיכה נעשית נבילה דווקא לאחר הפסח, והט"ז ס"ל דה"ה בפסח עצמו, אך כל זה דווקא כשחתיכת האיסור ניכרת, דפליטתה אינה אוסרת במשהו, אבל בלח בלח שנתערב בדרך זה אין להקל, דאותו איסור אינו מתבטל לעולם, וכן חתיכה ביבש שנאסרה מחמת משהו ואין מכירים אותה, נשארת באיסורה.

חנ"נ במליחה - פסק בתורת חטאת דאף שנוהגים לשער כל מליחה בשישים, מ"מ כיון דהרבה פוסקים סוברים דכל מליחה אינה אוסרת רק כדי קליפה, יש להתיר לצורך הפסד גדול או לעני בדבר חשוב ולומר דלא נעשית נבילה. ומשמע שם דאפילו בדבר שמן שאוסר עד שישים דינא הכי. ש"ך. וכתב רעק"א שאם בישלו אח"כ חתיכה זו עם שאר החתיכות, י"ל שעכשיו הבלוע בתוכו נתבשל ונעשה נבילה.

סעיף ה'

טיפת חלב שנפלה על קדירת בשר

טיפת חלב שנפלה על קדירה של בשר חמה מבחוץ, יש לדון האם ועד היכן מתפשט החלב בדופני הקדירה, והאם החלב נכנס גם לתוך התבשיל, ונ"מ מה נאסר מזה אותה טיפה, ומה מצטרף לשישים כדי לבטלה, והאם אומרים חנ"נ במקום שבו נבלעה אותה טיפה לענין שצריך שישים כנגד כל אותו מקום ולא רק כנגד הטיפה, וכדלהלן.

איתא בגמרא (חולין צ"ו:) **בישול מפעפע**, והיינו שהוא מתפשט בכלי, ולא נשאר רק במקומו.

וכתב הסמ"ג בשם רבו שלומדים מכאן שאם נפלה טיפת חלב על גבי קדירה רותחת ע"ג האש, הטיפה מפעפעת בכל הקדירה, וחתיכה נעשית נבילה, וכיון שאין שישים בתבשיל כנגד כל הקדירה התבשיל נאסר.

שיטת מהר"ם מרוטנבורג שאם יש בתבשיל שישים פעמים שישים כנגד הטיפה מותר, דאין הטיפה אוסרת אלא עד שישים כנגדה, וממילא אם יש בתבשיל שישים כנגד אותם שישים מותר. וכתב הבית יוסף שמבואר מדבריו שלא כדברי הסמ"ג, אלא ס"ל דאי אמרינן שהטיפה מפעפעת בכל הכלי היה מותר, משום שכל הלחלוחית שבדפנות הכלי מסייעים לבטל את הטיפה, אלא חיישינן שמא אינה מפעפעת אלא במקצת כלי (כמבואר בזבחים צ"ו: דבעינן קרא בקדשים שאם בישל במקצת כלי, כל הכלי טעון מריקה ושיטה), ואין בלחלוחית שבאותו מקצת בכדי לבטל את הטיפה, ואותו מקום נעשה נבילה, ומשום הכי אם יש בתבשיל שישים פעמים שישים כנגד הטיפה שרי ממה נפשך, דאם הטיפה מפעפעת בכל הכלי הרי נתבטלה, ואם אינה מפעפעת לא יאסר. וכתב הבית יוסף שנראה שלדבריו אין חילוק בין

לתבשיל נחשב דופן הקדירה כחלק מן התבשיל והטיפה מתבטלת בשישים, ואם אינה מפעפעת לתבשיל א"כ גם בבישול הבא הטיפה לא תכנס לתבשיל, דמאי שנא, אבל אם הטיפה נפלה שלא כנגד התבשיל, א"כ נאסר המקום בקדירה שלשם פעפעה הטיפה, ושמוא זה חלק גדול מהקדירה (אבל לא תולים שהטיפה פעפעה למקום התבשיל, דא"כ דינו כנפלה כנגד התבשיל), ושמוא התפשטה הטיפה בחלק גדול מאד כ"כ עד שלא יהיה בתבשיל שישים נגד הטיפה כולל מקום ההתפשטות שלה, ולכן אסור לערות דרך שם, דבזה ישאר חלק הקדירה באיסורו לעולם ולא מהני ליה שום ביטול, ואין תקנה אלא להמתין עד שיצטנן ואז לערות את התבשיל.

פסקי ההלכה

טיפת חלב שנפלה על הקדירה שאצל האש מבחוץ, אם נפלה כנגד התבשיל אין צריך אלא שישים כנגד הטיפה שמפעפעת לפנים, והוי כאילו נפלה בתבשיל. (שו"ע).

וכתב האיסור והתר שיערה את התבשיל מיד דרך הצד השני של הכלי, ולא ימתין שיצטנן, שמא יפעפע יותר, וכתב הט"ז שמבואר מדבריו שהקדירה אסורה ורק התבשיל מותר, וכן דעת הש"ך, ובמהרש"ל מבואר שהקדירה מותרת, אלא שלכתחילה אסור להשתמש בה אפילו לבשר, מפני שנראה שנאסרה מחלב, ודעת הט"ז שכן עיקר.

אם הטיפה נפלה במקום הריקן, והיא מפעפעת (והיינו שאפשר שתפעפע וחוששים לכך. ט"ז) בדופן הקדירה עד סמוך לרוטב כל כך שאין ס' כנגד הטיפה, נאסר אותו מקום בקדירה, ואם יערה התבשיל דרך אותו מקום יאסר התבשיל, ולכן תקנתו שיניחנה כך ולא יגע בה עד שתצטנן. (שו"ע).

וכתב הש"ך דמייירי כשאין בתבשיל שישים פעמים שישים ואחד פחות מעט כנגד הטיפה, מפני שהטיפה אסרה עד שישים, וא"כ עם הטיפה יש ס"א פחות מעט, (ומה שכתבו הפוסקים דסגי בשישים פעמים שישים, לאו דווקא), ומ"מ אף כשיש שיעור זה אין לערות התבשיל דרך אותו מקום בקדירה, דאין מבטלין איסור לכתחילה. עוד כתב הש"ך דלא מהני שיקוב תחת הכלי, דחיישין שמא יגע הרוטב בדופן שנאסר ע"י נענוע, וכן לא מועיל שיערה מיד בצד השני, דשמוא ינענע הקדירה.

דין טיפה שנפלה על קדירה חדשה

נפלה כנגד הרוטב לשלא כנגד הרוטב כמו שמחלק הסמ"ק, דא"כ הוי ליה לפרושי.

ושיטת הראב"ן שאם יש בקדירה בלא התבשיל שישים כנגד החלב, לא נעשה נבילה, כמו בטיפת חלב שנפלה על חתיכה שיש בה שישים כנגד הטיפה.

שיטת הסמ"ק (וכן פסק השו"ע) שאם הטיפה נפלה על הקדירה כנגד התבשיל א"צ אלא שישים כנגד הטיפה, מפני שהגמרא מסתפקת אם הטיפה מפעפעת בכל הכלי, וא"כ ממה נפשך מותר, שאם היא מפעפעת לפנים הוה כאילו נפלה בתבשיל ויש בו שישים כנגדה, ואם לאו יש בקדירה שישים כנגדה, אבל אם הטיפה נפלה במקום הריקן, יש לחוש שהיא מפעפעת בדופן הקדירה עד סמוך לרוטב במקום שאין בלחלוחית שבאותו מקום שישים כנגדה, ואותו מקום נעשה נבילה, ואם יערה התבשיל דרך אותו מקום יאסר התבשיל, ועל כן תקנתו שיניחנה ולא יגביה הרוטב כלל עד שתצטנן. ובאמת יש עוד תקנה, שיקוב תחתית הכלי כדי שיצא הרוטב מאותו מקום ולא יגע באותו מקצת כלי הנאסר, ואפילו בעודו רותח מותר להוציא ממנו הרוטב בענין זה, אך בקושי יש להתיר ע"י כך, דא"א שלא ינענע הכלי מעט ויגע הרוטב באותו מקצת שנאסר, ולכן טוב להמתין שלא יגע בכלי עד שיצטנן. ע"כ ביאור מחלוקת מהר"ם מרוטנבורג והסמ"ק לשיטת הבית יוסף.

ביאור הט"ז במחלוקת מהר"ם מרוטנבורג והסמ"ק – הט"ז סובר שלכו"ע הלחלוחית שבתוך הכלי אין בכוחה לבטל את הטיפה, אפילו אם הטיפה התפשטה בכל הכלי, דא"א לדעת כמה לחלוחית יש בתוך הכלי, וממילא כל המקום בקדירה שבו התפשטה הטיפה נאסר ונעשה נבילה, וסובר המהר"ם מרוטנבורג שאם אין שישים פעמים שישים כנגד הטיפת חלב, אפילו כשהטיפה נפלה כנגד התבשיל אין התבשיל מבטלה, אבל אם יש שישים פעמים שישים, התבשיל מבטל את האיסור שנכנס אליו ולכן אפשר לערות מיד את התבשיל מהקדירה אף בעודה חמה. והסמ"ג סובר שיש ספק אם הטיפה מפעפעת לתוך התבשיל או נשארת במקומה (דלא כהב"י שהספק הוא עד היכן היא מפעפעת בקדירה, והש"ך סובר כהבית יוסף), ולכן אם נפלה הטיפה כנגד התבשיל מותר ממה נפשך, דאם היא מפעפעת לתבשיל יש שישים בתבשיל כנגדה, ואם אינה מפעפעת לתבשיל ודאי אין התבשיל נאסר, ולפ"ז גם הקדירה מותרת, דאם הטיפה נכנסה

מותרת, וכתב הש"ך שבתורת חטאת כתב להחמיר לכתחילה לאסור את הקדירה.

וה"ה כתב הש"ך שהתרומת הדשן שהיה אחרון וגדול בדורו ואיזן וחקר כל המנהגים כתב שנוהגים להתיר על ידי צינור, והביאו בשערי דורא, וכ"כ מהרש"ל. עוד כתב הש"ך שדווקא בקדירה ישנה נוהגים לאסור כשנפל שלא כנגד הרוטב, אבל בקדירה חדשה ויש בתבשיל שישים כנגד הטיפה לא נהגו איסור, דהא אפילו נגע בו אין כאן איסור, וה"ה בקדירה ישנה שאינה בת יומה, או כשיש בתבשיל שישים פעמים שישים ואחד פחות מעט נגד הטיפה, וזה מותר לכו"ע, ומ"מ ימתין עד שיצטנן.

וכל זה בדבר מועט, כגון טיפה, אבל אם נפל הרבה, אין להתיר אפילו אם נפל כנגד האש, אא"כ נפל כנגד הרוטב ויש שישים כנגד מה שנפל. וכתב הרמ"א שאז הקדירה אסורה אפילו אם יש שישים בתבשיל נגד הטיפה שנפלה (שמא נשאר משהו בדופן הקדירה, אבל אין חוששים שהתפשט ברוחב עד שאין שישים כנגדה ואותו מקום נעשה נבילה, דאם נתפשט ברוחב נתפשט עד שישים, ואם לאו מסתמא נכנס לפנים והתבטל. ש"ך) ויערה מיד התבשיל ממנו בצד אחר שלא כנגד הטיפה, (ולא יניחנו להצטנן, שמא יפגע יותר מכאן ואילך, כיון שנפלה כנגד הרוטב), ואם בישלו בקדירה תבשיל אחר, דינו כמו בפעם הראשונה (שצריך שישים כנגד כל הטיפה אם נפלה כנגד הרוטב, דלא ידעין כמה נשאר בדופן. ש"ך).

וה"ה כתב הפתחי תשובה שבכל מקום שהוזכר בסימן זה שהקדירה אסורה, אם היא של מתכת ובא להגעילה לא מספיק שימלאנה מים וירתיחנה, דא"כ צד החיצון לא נגעל, אלא צריך להכניסה כולה ליורה.

סעיף ז'

יש מי שמתיר בשעת הדחק, כגון בערב שבת (וה"ה לשאר צורך גדול, כגון לצורך אורחים או הפסד מרובה או לעני, כפי ראות עיני המורה. (ט"ז וש"ך). והמנהג לומר להם טעם ההיתר, כדי שלא יתמהו למה פעם אוסר ופעם מתיר. ט"ז), אפילו כשנפלה הטיפה שלא כנגד הרוטב, אפילו שלא כנגד האש אם יש שישים בתבשיל כנגד הטיפה. וכתב הרמ"א דהכי נהוג. וכתב הט"ז דמ"מ הקדירה אסורה, דשמא לא מפעפע לפנים, ואסור מקום הטיפה, ועל כן יערה אותו מצד אחר, ואין צריך להמתין

כתב הרמ"א שכל זה דווקא אם הקדירה ישנה, אבל אם הקדירה חדשה בכל ענין אין צריך שישים רק נגד הטיפה שנפלה עליה. וכתב הש"ך שכוונת הרמ"א שאם עירה מהקדירה החדשה התבשיל מותר, אבל לכתחילה אין לערות, דשמא אין מפעפע אלא במקצת הכלי ולא נתבטל מתחילה ועכשיו כשעירה יבטל הטיפה, ואין מבטלין איסור לכתחילה.

עוד כתב הש"ך שאף שהקדירה החדשה בבלועה בבשר מהבישול של עכשיו, מ"מ די בשישים כנגד הטיפה, דאם הטיפה מפעפעת לתוך התבשיל היא מתבטלת בשישים שבתבשיל, ואם אינה מפעפעת לתבשיל גם התבשיל אינו מפעפע למעלה ולא נתערבו הבליעות של הבשר והחלב, או שהקולא בקדירה חדשה הוא דווקא כשהתבשיל שבתוכה עדיין לא התחמם, או שעדיין לא נתנו בה את הבשר, (דאל"כ מיד מקום הבליעה נעשה נבילה וצריך שישים כנגד מקום הבליעה).

עוד כתב הש"ך דמיירי שנפלה טיפת חלב שאין זה איסור (דאם נפל דבר איסור ג"כ נעשית הקדירה נבילה וצריך שישים כנגד מקום הבליעה), וקדירה שאינה בת יומה דינה כחדשה, כיון שזה נותן טעם לפגם ולא נעשה נבילה. ואם הקדירה היא מחרס, לדעת הרמ"א (סימן צ"ח סעיף ה') שכלי חרס שבלע איסור נעשה נבילה, מיירי דווקא בחדשה שנפלה עליה טיפת חלב וכנ"ל, ולא כשנפלה עליה טיפת איסור, אולם לפי מה שנתבאר (שם) שלא אומרים שהחרס נעשה נבילה, גם כשנפלה עליה טיפת איסור די בשישים כנגד הטיפה.

סעיף ו'

נהגו העולם לאסור כשנפלה הטיפה על הדופן שלא כנגד הרוטב, (ולא מהני להניח עד שיצטנן, דמאחר שהטיפה נפלה שלא כנגד הרוטב, ודאי היא מפעפעת רק בדופני הקדירה, וחיישינן שמא עלה אח"כ פעם אחת רתיחת הקדירה ונגע לאותו מקצת דופן הקדירה שנאסרה, או שמא יגע בו עתה בעת העירוי קודם שתצטנן. ודלא כהפרישה שמשמע מדבריו שהמנהג הוא שלא לערות קודם שתצטנן. ט"ז), ודווקא כשנפלה באותו צד שאינו כנגד האש, אבל אם נפלה כנגד האש (בעודנה עומדת ע"ג האש. ט"ז) מותר, מפני שהאש שורפת ומייבשת את הטיפה. וכתב הרמ"א שאז גם הקדירה

לעשות כן, דהקדירה היא הקליפה. ש"ך), אבל אם הקדירה היא חמה, והוא כלי ראשון, וכ"ש בעומד אצל האש, אפילו אם הקילוח הוא צונן הכל אסור, דתתאה גבר, והוי כצונן לתוך חם דכולו אסור, כמו שנתבאר לעיל סימן צ"א.

וכתב רעק"א דמייירי שבמקום הילוך הקילוח אין אפר, דאל"כ הוי נותן טעם לפגם, וצ"ע למעשה, דאולי בשעה קלה אינו נעשה לפגם. ובשערי תשובה כתב בשם הלבושי שרד שאין להתיר אלא באיסור קל, כגון אם נשפכו מים רותחים מקדירה של חלב בת יומה מקונחת, תחת קדירה של בשר, דבכה"ג דעת הש"ך (סימן צ"ה) להתיר בהפסד מרובה, וכן בכל כה"ג שיש עוד צד היתר טוב, אבל בענין אחר אין להתיר.

מה נחשב עילאה ותתאה - כתב הט"ז שהשו"ע והרמ"א סוברים שמה שנגע החלב בקדירה, זה נחשב שהקדירה תתאה והחלב עילאה, ולכן הם מחמירים בבשר רותח וחלב צונן לאסור כולו, ומקילים בבשר צונן וחלב רותח דאין אוסר רק כדי קליפה. וכ"כ הש"ך שכיון שהקילוח בא מלמעלה הוי כמו עילאה, אי נמי כיון שהקדירה עומדת במקומה היא נחשבת תתאה. אבל דעת הט"ז דכל שנוגע בקדירה אין כאן לא עילאה ולא תתאה, אלא הם כשני דברים שנוגעים זה בזה, שדינם מבואר בסי' ק"ה סעיף ג' שאם האחד צונן והשני חם אינו אוסר אלא כדי קליפה, אך אין להקל במה שהחמירו הבית יוסף והרמ"א, אמנם כיון דכתב הרמ"א (ק"ה י') דאפילו במליחה יש לאסור במקום שאין הפסד בנוגעים זה בזה, כ"ש בחם על ידי האש כי הכא, ולכן יש להחמיר גם כאן אפילו בבשר צונן וחלב רותח, במקום שאין הפסד מרובה.

מתי כיסוי הקדירה אוסר את התבשיל

טיפה הנופלת על גבי כיסוי קדירה, דינה כנפל על גבי קדירה כנגד הרוטב, וא"צ שישים כנגד כל הכיסוי אלא כנגד הטיפה, והוא שהתחילה הקדירה להרתח, דאז עולה הזיעה תמיד ומגיע אל הכיסוי ויורד משם אל הרוטב, אבל אם לא התחילה להרתח מה שבקדירה מותר אפילו אם אין בה שישים, דעדיין הוי כצונן ואינו מפעפע למה שבקדירה.

וכתב הט"ז שלגבי הכיסוי עצמו חשיב כרותח והוא אסור, כיון שהוא מונח על הקדירה אצל האש, וכן צ"ל בכוונת הרמ"א. ובעיקר מה שכתב הרמ"א שדינו כנפלה על גבי

עד הצינור כיון שהוא ערב שבת. והש"ך כתב שימתין עד שיצטנן אא"כ צריך מיד לצורך אורחים וכהאי גוונא.

כתב באיסור והתר שאם **נפלה טיפת חלב על קדירה עם מים אצל האש**, ובתוך מעת לעת בישלו בה בשר, אפילו אם לא היה שישים במים כנגד הטיפה הבשר מותר, דאם הטיפה לא עברה תחילה לתוך הקדירה, גם בפעם השני היא לא תעבור, והבשר מותר בדיעבד, ואפילו אם היא עוברת לפני תחילה, מ"מ אין בקדירה מן החלב אלא לפי שיעור המדומע במים, דהא בהיתר לא חשבינן כל החתיכה כבליעה עצמה, ונגד הדבר המועט ההוא מסתמא יש שישים בבשר.

נשפך חלב או שאר איסור רותח על גבי קרקע, והעמידו עליו קדירה חמה, אם מה שנשפך אינו אצל האש, לא הוי רק כלי שני, ולכן הקדירה אסורה מפני שהיא בולעת קצת, אבל התבשיל מותר, משום דתתאה גבר. וכתב הש"ך שאם הקדירה צוננת גם הקדירה מותרת, ואם העמידה אצל האש והוא חם פשיטא דהוי ככלי ראשון ועדיף מיניה, ואפילו העמידו עליו קדירה צוננת הקדירה והתבשיל אסורים.

וכתב הט"ז שדברי הרמ"א מקורם בשערי דורא בשם מהר"ם, אבל באיסור והתר בשם הר"י מפר"ז כתב שצריך שישים ממה שאומדים שיש חלב בעין תחת הקדירה. ומהרש"ל הקשה שאין החלב אלא כלי שני, ועל כן כתב שרק היכא שהקדירה עומדת על האש, שחום האש שבקדירה מרתיח את החלב התחתון מלהתקרר, צריך שישים (ואפילו התבשיל אסור אם אין שישים נגד מה שתחתיו, ואפילו אם הנשפך צונן אסור. ש"ך). והט"ז כתב שכיון שהכירה אצל האש והיא חמה שהיד סולדת שם, הוי החלב שבתוכה ככלי ראשון, ומהר"ם דמתיר מייירי בנשפך במקום הכירה שאינה חמה מחמת האש ואין היד סולדת שם, וכן נראה עיקר להלכה.

קילוח מקדירה רותחת שהלך אל קדירה צוננת, אם נפסק הקילוח מן הקדירה הרתחת קודם שהגיע אל הצונן, הוי ככלי שני (אם אותו מקום לא רותח, וכנ"ל. ט"ז), ואם לא נפסק הקילוח הוי כעירוי (ולא אמרינן שזה התקרר כשנזחל על הכירה, אא"כ אין היד סולדת בו. ש"ך), והקדירה הצוננת נאסרה, אם היד סולדת בקילוח הנוגע בקדירה, והתבשיל שבתוכה מותר, דאין עירוי אוסר רק כדי קליפה, (ואפילו בתבשיל ששייך לקלפו, א"צ

וכתב הט"ז שמהטעם הנ"ל יש להתיר אם אפו בתנור פלאדיין של חלב (-עיסה הממולאת בגבינה), ואח"כ באותו מקום רותח הושיבו קדירה ובתוכה בשר, דכל שאין החלב בעין במקום ההוא בתנור, הוי כקדירה של חלב, ושתי קדירות לא אסרי אהדדי.

הפמ"ג דן אם זיעת אוכלין, כמו חלב המהותך, אוסרת.

סעיף ט'

נר של חלב עשוי כנר של שעוה שנטף ממנו טיפה על כלי, אין צריך כי אם גרידה. אבל חלב מהותך חם שנפל ממנו טיפה על כלי, צריך הגעלה.

וכתבו הט"ז והש"ך דמיירי שהחלב נטף מפיו במקום שהפתילה דולקת, שהחלב התחמם מהאש עצמה, אבל אם נטף מצד אחר מהכלי שהפתילה בתוכו, או שהורתח בקדירה שע"ג האש, לא מקרי רותח לאסור מה שנוטף עליו, (וכתב הט"ז דגדולה מזו מצינו שאם נפלה טיפת חלב רותחת על סכין או כלי אחר צונן, אין צריך רק גרידה במקום שנפלה הטיפה, הואיל ופסק הקילוח בשעת נפילה, ודווקא כשנפלה על הקתא, אבל אם נפלה על הברזל [שקשה לגרדו], נועץ עשרה פעמים בקרקע ודיו).

רעק"א מעיר שבתרומת הדשן מבואר הטעם שצריך הגעלה, משום שזה חם עכ"פ כמו עירו של נפסק הקילוח, והיינו דס"ל כהפוסקים דעירו של נפסק הקילוח אוסר בכולו כמו כלי ראשון, וא"כ לדין דקיימא לן דעירו של נפסק הקילוח מהני ג"כ קליפה, י"ל דה"ה הכא מהני קליפה, וצ"ע.

האם כלי שהוכנס לכלי ראשון דינו ככלי ראשון - כתב המהרי"ל בהלכות פסח שהמגעיל על ידי עירו, ששופך הרתחין על הכלי להגעילו, יזהר לשפוך מהמים הרתחין דווקא מהכלי שבישלו בו, שהוא הנקרא כלי ראשון, ולא ישאב מכלי זה לכלי אחר ויערה מהכלי האחר בשביל להגעיל, מפני שהכלי ששואב בו הוא כלי שני, ונתבטל בו בישול הרתחין לפני ההגעלה, אא"כ הכלי ששואב בו שהה בכלי ראשון בעוד שהמים מעלים רתיחות, שאז גם הוא דינו ככלי ראשון. עכ"ד. והט"ז תמה על דבריו (דמה שמכניסים לכלי ראשון דינו ככלי ראשון, שהרי מגעילים בכלי ראשון ואומרים שזה מפליט את מה שבלוע בכלי שהכניסו לכלי ראשון, וכן קיימא לן בתוחב כף איסור לקדירה דאסור אפילו אם הוציא את הכף מהקדירה מיד, ומנא לן לומר שברגע שהוציאו את הכלי מהכלי

הקדירה, מהרש"ל חולק על זה וכתב דנהי שהרתיחה עולה עד הכיסוי, מ"מ הרוטב לא מצטרף, וא"כ אם אין בכיסוי שישים כנגד האיסור שנפל עליה, נעשה הכיסוי נבילה, וכתב הט"ז שרק באיסור דרבנן יש להקל בזה. ובפתחי תשובה כתב שהבית יעקב מסכים לדברי הרמ"א. כתוב בהגהת שערי דורא שאם כיסו תבשיל של בשר בכיסוי של חלב או איפכא, צריך שישים כנגד כל הכיסוי אפילו אם הכיסוי נקוב למעלה, ואם לקח כיסוי מקדירה של בשר שמתבשל אצל האש וכיסה בו קדירה חולבת צוננת, אסורים גם הכיסוי וגם הקדירה, דכיון דרותח הוא א"א שהקדירה לא תבלע מן הבשר, ואם יש תבשיל צונן בתוך הקדירה הוא מותר, אם יודע בודאי שלא נפל מן הכיסוי לקדירה. בית יוסף.

אם העמידו קדירה רותחת על תיבה שהיתה מטונפת בחלב, שכל השנה העמידו עליה נר, אם היה חלב חם נוטף על הקדירה הרתחתה, התבשיל שבקדירה אסור, דהוה ליה חם לתוך חם, והתבשיל שאינו כנגד החלב מותר אם יש בו שישים כנגד החלב. בית יוסף.

סעיף ח'

מתי זיעה אוסרת משום בשר בחלב

מחבת של חלב שנתנו בכירה תחת קדירה של בשר, הזיעה עולה ונבלעת בקדירה ואוסרתה. (שו"ע). וכתב הרמ"א שאם היה חלב במחבת בעין שישים בתבשיל שבקדירה כנגד החלב שבמחבת (ואז התבשיל מותר, אבל הקדירה אסורה כדין נפלה הטיפה כנגד הרוטב. רעק"א). עוד כתב הרמ"א שכל זה מיירי שהמחבת מגולה והזיעה עולה מן המאכל עצמו לקדירה שעליה, וגם מיירי שהוא קרוב כ"כ עד שהיד סולדת בזיעה במקום שנוגע בקדירה, אבל אם אין היד סולדת בזיעה הכל שרי, (אא"כ הקדירה רותחת בפני עצמה, ובספק יד סולדת יש להקל, אולם באופן שאין לזיעה מקום להתפשט אלא לקדירה, בזה אסור מדינא, וממילא אסור גם בספק יד סולדת. רעק"א). ולכן תולים בשר לייבש על קדירות של חלב ולא חיישינן לזיעה שעולה, וכן אם המחבת מכוסה הכל שרי, כמו ששתי קדירות הנוגעות זו בזו אין אוסרות זו את זו בנגיעה, וכל שכן בזיעה. אמנם לכתחילה יש לזהר בכל זה.

סימן צ"ג

דיני כלי בשרי שהתבשל בו חלב

איתא בגמרא (עבודה זרה ע"ה): **לא קשיא הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם מותר. ולמאן דאמר נותן טעם לפגם מותר גיעולי עובדי כוכבים דאסור רחמנא היכי משכחת לה, אמר רב חייא בריה דרב הונא לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא, דלאו נותן טעם לפגם הוא. מכאן ואילך לישתרי, גזירה קדירה שאינה בת יומא משום קדירה בת יומא.**

וכתבו הרא"ש והטור שקדירה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב, ואם בשל בה בתוך מעט לעת אסור. וכתב הבית יוסף שדברי רבינו סתומים, דמשמע דלא משכחת לה צד היתר, והא ליתא דנהי שהסכימו רוב הפוסקים דבכולה קדירה משערין, וא"כ הרי אין במה שבתוך הכלי שישים כנגד כל הכלי, מכל מקום הוה ליה לפרושי דאינו אלא בנותן טעם, שהרי גם לסוברים דהיכא דליכא דליכא שישים לא סמכינן אקפילא, זה דווקא כשנתערב גוף האיסור, אבל כשאין שם אלא טעמו כי הכא בנותן טעם שרי אע"פ שאין בו שישים, דכיון דליכא טעמא מידע ידעין דלא נפק מיניה טפי מאחד מששים בהיתר.

שיטת בעל העיטור - כתב בעל העיטור שנחלקו הפוסקים היכא שבישל חלב בקדירה של בשר בת יומא, אם מותר לחזור ולבשל בה חלב, שכיון שהתבשל מותר בטל הטעם הראשון, וגם הקדירה מותרת, או דכיון דקיימא לן שכלי חרס אינו יוצא מידי דופיו לעולם, טעם הראשון אינו יוצא לעולם, וממילא אינו יכול לבשל בה חלב, וגם בשר אינו יכול לבשל כיון שהטעם האחרון אינו בטל, ואין לה תקנה אלא שבירה, ודעת בעל העיטור שיכול לבשל בה איזה מין שירצה. והקשה הטור איך מותר לבשל בה חלב, וכי עדיף מהגעלה, דאפילו הגעלה לא מהני לכלי חרס שפולט תמיד מעט מעט. וכתב הבית יוסף דעדיפא מינה הוה ליה לאקשוויי, דאיך מותר לבשל בה בשר אחרי שבישל בה חלב בלי הפסק שום תבשיל ביניהם. ומהר"י ן' חביב כתב שנראה דבעל העיטור מיירי כשנזהר לשפוך את החלב מהקדירה קודם שתנחם הרתיחה, דמה לי מים הבלועים מאיסור מה לי חלב אסור,

ראשון נעשה כלי שני אחרי שמתחילה היה לו דין כלי ראשון. ועוד דכיון שאם שהה שם מודה המהרי"ל שנשאר עליו שם כלי ראשון, וא"כ מאן מפסי כמה תהא השהייה. ועוד דבשבת מ: איתא אמר ר' יצחק בר אבדימי נכנסתי אחר רבי למרחץ בשבת כו' וא"ל טול בכלי שני כדי שיתמעט החום, ואין לומר שכוונתו היתה שישאב בכלי שני מן האמבטי שהוא כלי ראשון (כהמהרי"ל דס"ל שהכלי ששואב בו הוא כלי שני), דא"כ היה לו לומר בסתמא טול בכלי, אלא ודאי הכונה שיטול מן המים ויתן אותם לכלי אחר, והכלי האחר יהיה כלי שני, ועוד דהתוספות כתבו שם שעיקר החילוק שבין כלי ראשון לכלי שני הוא דכלי שני הולך ומתקרב מחמת שאין דופנותיה חמין, וזה לא שייך בכלי שהוכנס לכלי ראשון. ובתוס' (ע"ז ל"ג: לענין הגעלת חבית ששהה בה יין נסך) הסתפקו אם אפשר להגעיל בתוך כלי ששהה בתוך כלי אחר שהיה על האש בזמן הרתיחה והעלו לחומרא, ואף שלרא"ש היתה גירסה אחרת בתוס', וס"ל דהוי ככלי ראשון כיון שהוציאו מן היורה מרותח, וכ"כ הטור, מ"מ מדברי הרמ"א (או"ח תנ"א כ"א) משמע שפסק לחומרא. והנה התרומת הדשן כתב שי"ל שמה שבלוע בתוך כף שהוצאה מקדירה לא נעשה נבילה, דלאחר שהוציאו הכף מן הרותחין כל הבלוע בתוכה חשיב כמו כלי שני ולא פלט ולא בלע, וכ"ש לטעמא דאין איסור בלוע אוסר היתר בלוע, וכתב הט"ז שאין ראייה מדבריו להנ"ל, דהתה"ד מיירי בכף ריקנית, ובזה אמרין שודאי אין בכלי ריקן חום כ"כ שיפליט ויבלע במה שבלוע בתוכו, ואפילו בכלי ראשון ממש שהוסר מן האור והורק מה שבתוכו נראה לומר כן, מה שאין כן אם יש עדיין בתוכו הרוטב או התבשיל הרותח ודאי דינו ככלי ראשון.

בבאר היטב למהר"ט ט"דן אם מותר להדליק שפופרת של **טבק מנר של חלב**, ובבני חייא הביא ראייה דאסור מדינא ולא מחמת מידת חסידות, ובהשמטות חזר בו ודחה ראייתו. והגאון מוהר"ר שבת"י כ"ץ ז"ל הביא ראייה לאסור, וכתב שלפמ"ש הפלתי דחלב הוא נותן טעם לפגם, (ומתוך כך התיר אם נטף חלב על הכלי) א"כ ה"ה בנדון זה. וכתב הפתחי תשובה שהפלתי מתיר דווקא בדיעבד, אבל לכתחילה אסור. והמשאת משה כתב שאם אחד נזהר, אסור למי שאינו נזהר להדליק מנר של חלב וליתן לחבירו הנזהר.

כתב הבית אפרים שאם **נפלה פתילה מנר של דבר איסור וכבתה**, אם נפל ראש הפתילה שכבר נשרף ונעשה אפר אינו אוסר, אבל מה שלא נעשה אפר עדיין ודאי אוסר, ואם שהה על הכלי בכדי שהיד סולדת בו בכלי הוי כנבלע ע"י אור ובעי ליבון, ואם לא נשתהה עכ"פ בעי הגעלה או גרידה.

ואידי דטריד למיפלט לא בלע. ורבינו יעקב תמה עליו דאפילו את"ל שלא נשאר בקדירה טעם חלב וכו"ל, אבל טעם הבשר שהיה בה מתחילה לא יצא, והיאך מתיר לבשל בה חלב. עוד כתב הבית יוסף שמבואר מדברי בעל העיטור שיתכן שיהיה בחלב שבקדירה שישים כנגד כל הקדירה, ובטור וכן בבעל התרומה מבואר שזה לא שייך, וצ"ל דס"ל כהראב"ד שלא משערים בכל הכלי, אלא במה שהוא פולט, אי נמי מיירי שידוע ששיעור הבשר שנתבשל בה אינו כשיעור כל גוף הקדירה, אי נמי מיירי בקדירה רחבה והמתכת שלה דקה.

והט"ז מבאר שבעל העיטור סובר שחרס מותר מן התורה ע"י הגעלה, דדווקא בקדשים אמרה תורה שאינו יוצא מידי דופיו, ורבנן אמרו דגם בחולין אמרינן כן, ולכן קדירת בשר שבישל בה חלב שכבר נפלט טעם הבשר מכח הבישול שהוא כהגעלה, ואינו אסור אלא מדרבנן, לכן אם בא לבשל בו בשר אחר שישהה מעת לעת וטעמו פגום ממילא אם תחוש כאן לאיסור דרבנן יבוא לידי פסידא דא"א להשתמש בו עוד, ואנן חזינן בגזירה דטעם פגום דלא חשו בו חכמים אלא לכתחילה אבל בדיעבד שרי, ולאסור כלי לעולם הוי כדיעבד ולא גזרו בזה חכמים.

שיטת ה"ר פרץ שאפילו קדירה שאינה בת יומה ובישל בה חלב אסור אח"כ לבשל בה בתחילה לא בשר ולא חלב, כיון שהיא בלועה בבשר ובחלב, ורק אם היא של מתכת והגעיל אותה אחרי מעת לעת של הבישול השני מותר, ואם היא של חרס אין לה תקנה אלא שבירה. וכ"כ רבינו ירוחם בשם הגאונים, וכ"כ הריב"ש, וכתב הריב"ש שמוותר לבשל בקדירה ירקות ומיני קטניות.

שיטת הרשב"א

איתא במתני' (עבודה זרה ע"ה): **השפוד והאסכלא מלבנ באור**. ואמרינן עלה בגמרא (ע"ו). **רמי ליה רב עמרם לרב ששנת, תנן השפוד והאסכלא מלבנ, והתניא גבי קדשים השפוד והאסכלא מגעילן בחמין, וכו', אמר רבא קדשים היינו טעמא דכל יום נעשה גיעול לחבירו. וכו'. אי הכי הגעלה נמי לא ליבעי, קשיא.**

וכתב הרשב"א שמבואר מדברי הגמרא שקדירה שבלעה וחזר ובישל בה נפלט ממנה האיסור וא"צ להגעילה, וקשה שהרי אפילו בהגעלה גמורה לא מועילה וצריך ליבון כמבואר במתני', וליבון היינו שניצוצות מנתזים ממנו, ואיך יתכן שבישול בקדירה פעם נוספת מועיל יותר מהגעלה.

ועוד קשה שהרי הבליעה מתפשטת בכל הכלי, כדקיימא לן (פסחים ע"ד). בכלי מתכות חם מקצתו חם כולו. וצ"ל דשאני קדשים דכיון דהתירא בלע, וכשמגיע זמנו להיות נותר כבר נקלש ונחלש האיסור כ"כ ע"י הבישול השני עד שלא נשאר בו אלא בלע מועט, אין ראוי לחול שם נותר על דבר בלוע מועט כזה, כדמצינו סברת התירא בלע בגמרא (חולין קיא:). בדגים שעלו בקערה של בשר, שמוותר לאכלם בכותח, כיון שטעם הבשר שקלטו הדגים מן הקערה נקלש ונחלש כ"כ קודם שיבוא לידי איסור בשר בחלב, וכן הבלע שנבלע בשאר הכלי מכח חם מקצתו חם כולו, מתמעט קצת ע"י הבישול השני ג"כ מכח חם מקצתו חם כולו, אבל אם הוא נעשה נותר לפני שבישלו בו שנית, שהבלע לא נקלש, חל עליו שם נותר, וכן כלי שבלע איסור, כיון דאיסורא בלע לא יועיל שיחזור ויבשל בו, ובעי הגעלה או ליבון,

הבית יוסף דן במה הרשב"א חולק על בעל העיטור (כמבואר מהטור שמקשה רק על העיטור), ששניהם סוברים שהבישול מתיר את הקדירה, ואין לחלק בין אם בישל חלב לאם בישל ירקות, כיון שיש שישים. וי"ל דלא שרי הרשב"א אלא בכלי שטף, אבל לא בכלי חרס, דלא מהני טעמא דנחלש ונקלש טעם האיסור ע"י הבישול השני אלא בכלי שטף שבליעתו מועטת, ולא בכלי חרס שבליעתו מרובה עד שאמרו בו שאינו יוצא מידי דפיו לעולם. ורבינו ירוחם כתב דברי הרשב"א בשם הפסקנים, ואח"כ כתב כדברי ה"ר פרץ בשם הגאונים, ונראה מדבריו דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. ולפי זה צ"ל שהוא סובר שהרשב"א לא התיר אלא כשבישל בה ירקות וכדומה, ולא כשבישל בה חלב, דכיון דחלב הוא אסור בבשר, אינו בדין שיהא הוא הגורם היתר לקדירת בשר לבשל בה חלב. אי נמי דווקא במים אמר הרשב"א שיש בהם כח להקליש ולהחליש בליעת האיסור, אבל חלב אין בו כח להקליש כ"כ את בליעת האיסור.

ומדברי התוספות משמע דלית להו הא דהרשב"א, דכתבו דהא דאיתא בגמרא (ע"ז ע"ה: הובא לעיל) דכל יום נעשה גיעול לחבירו, טעמא משום דמין במינו בטל ברוב מדאורייתא, ובכלי מקדש אוקמוה אדאורייתא, וכ"כ בספר התרומה ובסמ"ג.

כתב השערי דורא בשם המרדכי שר"י הלבן התיר בשר שנתבשל בקדירה של חלב והיה בה חלב כל הלילה קודם, דכיון דבלוע פעם ראשונה ושניה ושלישית מקודם לכן

ליה נותן טעם לפגם, והתבשיל מותר, אבל בקדירה אסור לבשל לא בשר ולא חלב.

וכתב הש"ך שאם בישלו בשר בקדירה בתוך מעת לעת לבישול החלב, הבשר נאסר, אבל אם בישלו אז חלב, אף שאסור לכתחילה כיון שלפני מעת לעת בישלו שם בשר, החלב לא נאסר בדיעבד.

וכתב הרמ"א ששאר דברים מותר לבשל בקדירה. וכתב הש"ך דהיינו מדינא, אבל מצד המנהג כתב הרמ"א (צ"ד ה') שאפילו אם נתחבה כף בת יומה בקדירה מהמין השני אסור להשתמש בכלי אפילו לשאר דברים.

דיני כיסוי הקדירה

כתב הרמ"א שדין כיסוי הקדירה כדין הקדירה עצמה, ויש מחמירים בכיסוי לומר דאע"פ שאינו בן יומו דינו כאילו היה בן יומו, וכן נוהגים בקצת מקומות, וכן אני נוהג מפני המנהג, והוא חומרא בלא טעם, ומכל מקום במקום שיש שום צד להתיר בלאו הכי, או שהוא לצורך שבת או הפסד, יש להתיר אם אין הכיסוי בן יומו, כמו בקדירה עצמה.

טעמי ואופני החומרא בכיסוי – כתב הט"ז שמהרש"ל כתב שעיקר החומרא בכיסוי דהוי כבן יומו, היא דווקא באותן כיסויים שהן קצרים למעלה ויש בהם חלל וא"א לקנחם יפה מן הרתיחה שעולה לשם, דכל שיש איסור בעין לא אמרינן ביה נותן טעם לפגם, אבל בכסוי רחב שיכולה היד לשלוט שם לקנח יפה מותר כל שהוא אינו בן יומו. והש"ך מוסיף בדבריו שאף שהמקום הצר הוא קטן, מ"מ כל הכיסוי נעשה נבילה, דשמא אין בו שישים פעמים ס"א פחות מעט כנגד מה שבעין. (ורעק"א תמה דמשעה שמתחיל להרתיח והזיעה עולה למעלה הוי כמו נגד הרוטב, דבעינן רק שישים נגד הטיפה, ולא נעשה הבלוע בקדירה נבילה, וגם מ"ש הש"ך שאח"כ כל הכיסוי נעשה נבילה תמוה ביותר, דאין שייך שהבלוע פגום יהא נעשה נבילה, כיון שהוא נטל"פ, והחרס בעצמו ג"כ לא נעשה נבילה, וצע"ג). וכתב הט"ז שלהלכה יש לשער אם יש בתבשיל שישים נגד מקום הקצר שבכיסוי, שאז אין שם חשש איסור בכיסוי יותר מקדירה, אבל בלאו הכי אין לאסור בכיסוי, וכ"כ הלבוש. והש"ך כתב שאין להחמיר כ"כ בכיסוי. והב"ח כתב דטעם החומרא בכיסוי הוא כיון שהרתיחה עולה שם תמיד, וזה נדבק מאד וא"א לקנחו היטב. והקשה הט"ז שהרי בקדירה נדבק ממשות

לא בלע הלילה כלל, וחלב שבלע מקודם לא אסר דנותן טעם לפגם הוא. וביאר הט"ז שלגבי יין נסך נאמר שכלים של חרס שהן רכים בולעים אפילו בצונן, וא"כ הם שבעו תחילה מבליעת היתר, כגון שהיה בהם ג' פעמים מים תחילה, ועל זה כתב ר"י הלבן דה"ה לענין בשר בחלב, דכלי חרס אפילו חדש שהיה בו חלב הוא בולע, ואז הוא שבע מבלוע בצונן, ולכן התיר קדירה שהיה בה חלב בלילה, שאינה בולעת עוד אח"כ, אבל אם היה החלב מעת לעת באותו כלי, ודאי הכלי בלע מהחלב ואוסר בשר, דכבוש כמבושל, ובישול פשיטא שמבליע אפילו בכלי ישן. אמנם בלבוש כתב שאפילו אם היה החלב מעת לעת אינו מבליע כיון שהוא ישן, וכ"כ הב"ח, ודבריהם תמוהים, דהא גם בכלי אמרינן כבוש כמבושל, ואף שהכלי שבע מבלוע, הוא מפליט מעט ממה שהיה בו וחוזר ובולע מהחדש, כדאמרינן בבישול. והפתחי תשובה מביא שהחוות יאיר כתב שהכלי אינו מפליט ובולע, אך מ"מ מה שהגמרא אמרה שאינו בולע היינו ממשות, אבל טעם כן נבלע.

כתב רבינו ירוחם שאם עירה יורה של בשר רותח לתוך כלי נחושת של חלב, א"צ הגעלה, דכלי נחושת לא בלע אא"כ האור מהלך תחתיו. אמנם להרשב"א שסובר דאפילו כלי שני שאינו מבשל, מ"מ הוא מבליע ומפליט, משמע דצריך הגעלה.

פסקי ההלכה

קדירה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב, ואם בישל בה בתוך מעת לעת אסור בנותן טעם. (שו"ע) וכתב הרמ"א שצריך לשער נגד כל הקדירה. (וביאר הש"ך שלשו"ע מספיק טעימת קפילא נכרי, והרמ"א לשיטתו שלא סומכים על קפילא נכרי, ולכן משערים כנגד כל הקדירה, ואע"ג דמשמע בכמה דוכתי דאין מה שבתוך הכלי שישים כנגד כל הכלי, ואין חילוק בזה בין חרס למתכת, י"ל דבאמת כוונת הרמ"א לאסור מחמת זה, אי נמי משכחת לפעמים שיהא רוחב הקדירה גדול כ"כ שיחזיק מים שיהיו שישים נגדו כגון שנחושתה דק ורחבה גדול. ואם הקדירה חדשה ויודעים כמה בלעה, או שיודעים כמה בלעה בתוך מעת לעת (דמה שבלעה לפני כן הוי נטל"פ, ואפילו אם בישלו בשר תוך מעת לעת מהבישול הראשון, אין משערים אלא בבישול האחרון אם רק הוא היה בתוך מעת לעת), אין משערים כנגד כולה אלא כנגד מה שבלעה). אבל אם שהה מעת לעת קודם שבישל בה, הוה

שלא שבעו לבלוע (דהיינו שניתן בתוכו מים ב' פעמים, או עמד בו פעם אחת כמו רביע היום) נאסרים בחצי מעת לעת. פתחי תשובה.

סימן צ"ד

דין כף חלבית שהוכנסה לקדירה של בשר

כף חלבית שהוכנסה לקדירה של בשר, או איפכא, הכף פולטת לתוך התבשיל מהמין שהיא בלועה בו, ובולעת מהקדירה, וממילא הכף נאסרת, וזה עשוי בתנאים מסוימים לאסור את התבשיל שבקדירה, והיינו אם אין בתבשיל שישים כנגד מה שהיא פולטת, והכף בת יומה.

אלא שיש לדון בזה כמה נדונים:

א' משערים כאילו כל הכף בלועה וכאילו הכל נפלט לתבשיל, אלא שיש לדון האם כל הכף פולטת, דחם מקצתו חם כולו, או שרק החלק בכף שהוכנס לתוך התבשיל פולט, דלא אמרין חם מקצתו חם כולו אלא לענין בליעה ולא לענין פליטה. (סעיף א').

ב' מה הדין כאשר אותה כף הוכנסה פעמיים לקדירה מהמין ההפכי, האם צריך ב' פעמים שישים כנגדה. (סעיף ב').

ג' מה דין הקדירה והתבשיל והכף, כשיש שישים או כשאין שישים, בבית יומה וכשאין בת יומה. (סעיפים ג' ד').

ד' מה הדין בקדירת פרווה שהוכנסה בה גם כף בשרית וגם כף חלבית, ומה הדין בקדירה בשרית שבישלו בה פרווה והוכנסה בה כף חלבית והקדירה או הכף אינם בני יומם - נ"ט בר נ"ט דהתירא. (סעיף ה').

ה' עוד כמה מדיני בשר בחלב. (סעיפים ו' - ט').

סעיף א'

התוחב כף חלבית בקדירה של בשר, משערים כאילו כל מה שתחב ממנה בקדירה בלוע בחלב, דלא ידעין כמה נפק מינה, וה"ה כשתחב כף בשרית בקדירה של חלב.

אם ידוע כמה בלעה הכף מתחילה, כגון שהיתה חדשה וניער בה כזית חלב ואח"כ תחבה בקדירת בשר או איפכא, כיון שידוע שלא היתה בלועה אלא מכזית אין צריך לשער אלא בכזית.

לדעה ראשונה אין חילוק בין עץ למתכת, וכן סובר בעל התרומה, ואף במתכת משערים רק כנגד מה שתחב בקדירה. והר"ר פרץ מצריך בשל מתכת לשער בכולו, משום דכלי מתכת חם מקצתו חם כולו (פסחים ע"ד).

מהמאכל, ולמה נחמיר בכיסוי יותר מבקדירה, ועל כן אין להחמיר יותר ממש"כ מהרש"ל. והש"ך מביא שבתורת חטאת כתב קצת טעם לחומרא דס"ל דאיסור שע"י זיעה וריחא יותר חמור מהאיסור שע"י הטעם עצמו, ומהמהרש"ל מבואר דחיה לטעם זה. והפתחי תשובה הביא מהשבות יעקב שגם המחמיר בכיסוי קדירה אע"פ שאינו בן יומה, אחרי ב' חודשים יש להתיר, ולכתחילה בכל האיסורים אסור להשתמש בכלים אע"פ שלא השתמש בהם הרבה שנים, וכ"ש בחמץ. ובספר בני חייא כתב שגם המחמירים בכיסוי היינו בכיסוי המיועד לכך, אבל אם נתן קערה של חלב ע"ג קדירה של בשר, מותר לכו"ע כשאינו בן יומה.

כיסוי קדירה בשרית ששמו אותו על קדירה עם חלב-

כתב הרמ"א שאם לקחו כיסוי רותח מקדירה של בשר, ונתנו אותו על קדירה של חלב, אם שניהם חמים שניהם אסורים אם יש מאכל בקדירה של בשר וחלב. ואם הכיסוי צונן והקדירה חמה, שניהם אסורים אם התחיל להזיע תחת הכיסוי (והיד סולדת בזיעה. ש"ך), דתתאה גבר, ואם הכיסוי חם, והקדירה צוננת, הכל שרי (ואף הקדירה מותרת לכתחילה כשמקנחה במקום שהכיסוי נוגע בה, ואף שהלחלוחית שם חמה, מ"מ מה שיוצא מהכיסוי הוי ככלי שני, דטיפה אחת פוסק כח חמימותה, ולא דמי לעירוי, ואף שהשערי דורא סובר שהכיסוי והקדירה אסורים, נראים דברי המתירים. דרכי משה. והש"ך כתב לאסור את הקדירה, דאין ראייה שיש חילוק בין טיפה לקילוח, ועוד דהכא עדיף מטיפה, דהכיסוי עצמו עם הלחלוחית נגע בקדירה, ועוד דהרבה פוסקים סוברים שכלי חרס בולע אפילו בכלי שני, וכ"ש בעירוי שלא נפסק הקילוח, אך כל זה כשיש לחלוחית בכיסוי, אבל ביבש גם לש"ך הכל שרי, אך בסתמא אומרים שיש לחלוחית), ורק המאכל צריך קליפה אם אפשר לקלפו, ואם לאו הכל שרי. ואם לא היה מאכל בקדירה, הכל שרי, דהוי כשתי קדירות שנגעו זו בזו.

בליעות בקדירה חדשה - דעת הט"ז שקדירה חדשה

בולעת בצונן גם בפחות ממעת לעת. ובנקודות הכסף כתב שבפחות מעת לעת גם קדירה חדשה לא בולעת, ואין ללמוד דיני שאר איסור והיתר מדיני יין נסך, ואם הקדירה התחילה לבלוע בחמין, וא"כ נצטננו החמין, מחשבים מעת לעת רק ממתי שהיו חמין. והפמ"ג כתב שבאין הפסד מרובה יש להחמיר כהט"ז שחדשים כל זמן

עושה לא שייך לומר כן, דכיון דעכ"פ יודע שבשום פעם יש חילוק בדבר, הוא יודע איך הוא עושה. והפתחי תשובה מקשה על ראיותיו, ומביא שבפמ"ג מבואר ג"כ שאם לא ניכר עד היכן תחב יש לפקפק אי מהני אמירת ברי לי, כיון דהוא מילתא דלא רמיא.

האם חלק הכף שמעל התבשיל בתוך הקדירה מצטרף לאסור – כתב הפלתי שצריך לשער כנגד חלק הכף שהכניס לתוך הקדירה, אפילו כנגד מה שלמעלה מן התבשיל, דחם שם מחמת הבל הקדירה. ובחוות דעת כתב שאין דבריו מוכרחים אך מ"מ יש להחמיר כדבריו. והחתם סופר כתב שהסברא דלא כדברי הפלתי, וכן מבואר מלשון מהרש"ל, וכן נוהגים בעלי הוראה.

אם השתמשו בכלי של המין ההפכי למים חמים בתוך מעת לעת, אינו אוסר, אבל בכף של איסור זה כן אוסר אם לא היה שישים במים כנגד הכף. ש"ך. וכתב רעק"א שאם היה במים שישים, מחשבים מעת לעת מהזמן שהשתמש בו לאיסור, ולא אמרינן שכשהוציאו את הכף כשהיא רותחת נעשו המים הבלועים בכף נבילה מהאיסור הבלוע בו, מ"מ כיון דהאיסור שנשאר בלוע (ולא יצא במים, דמה שיצא נתבטל בשישים) הוא פגום, אמרינן דאין הנאסר חמיר מהאוסר, אלא שאם אין במים שישים חיישינן שיצא מהאיסור לחוץ וזחר, וכיון שהאיסור היה רגע אחת חוץ לקדירה לא מפגם.

יש מי שאומר שאם הכף של מתכת, משערים בכולו, משום דחם מקצתו חם כולו. וכתב הרמ"א שסברא ראשונה עיקר, וכן נוהגים. וכתב הש"ך שגם לדעת השו"ע דעה ראשונה עיקר.

למה לדעה ראשונה מה שמחוץ לקדירה לא מצטרף, ונ"מ לדינא בטעם זה – בבאר היטב למהר"ט כתב בשם בית הילל שטעם הדעה ראשונה הוא דהא דאמרינן חם מקצתו חם כולו היינו לבלוע אבל לא לפלוט, דאינו פולט אלא ממה שנתחב ממנו בקדירה, ונ"מ שאם תחבו הקתא של הכף של מתכת בת יומה בקדירה, צריך שישים כנגד הקת, מפני שהקת בלועה מכח חם מקצתו חם כולו. וכן מבואר במ"א (או"ח תנ"א). אמנם בש"ך כאן מבואר שגם לענין בליעה לא אמרינן חם מקצתו חם כולו, דאינו מוליך בליעתו בכולו, וחם כולו היינו לענין שאם הכלי נעשה חם בראש אחד ונגע איסור בראש השני הכלי נאסר, אע"פ שהבליעה לא מתפשטת, וכ"כ בסולת למנחה שאם תחב הקת של כלי בשרי בן יומו לתוך מאכל חלבי, א"צ לבטלו כלל בדיעבד, אבל הכף נאסרת. ובפנים מאירות מחלק

והדעה הראשונה סוברת שאע"פ שחם מקצתו חם כולו, מ"מ לא אמרינן דהוליק בליעתו.

כתב רבינו ירוחם בשם הראב"ד שבקדירה או כף של חרס שאינם חוזרים להיתרם משערים בכולו, אבל בקדירה של מתכת או כף או קערה של עץ אומדים כמה איסור יוצא ממנו באומד יפה, ולא משערינן בכולו. והרמב"ן כתב דאין נראה לו לחלק אלא בכולהו משערינן בכולו, וכן הסכמת הפוסקים, אמנם היכא דלא ניער בכף אלא מעט חלב, ותחבה בקדירה של בשר, אין משערים אלא באותו חלב שניער ולא בכל הכף.

פסקי ההלכה

התוחב כף חלבית בקדירה של בשר, או איפכא, משערים בכל מה שנתחב מהכף בקדירה. שו"ע.

וכתב הרמ"א דמיירי שהכף בת יומה, דהיינו שהשתמשו בה בכלי ראשון בתוך מעת לעת. וכתב הט"ז דה"ה אם עירה נמי מכלי ראשון על כלי שהוא מלוכלך מבשר, נחשב כאילו השתמשו באותו כלי בכלי ראשון, (אך בזה א"צ שישים אלא כנגד הקליפה, דעירו אינו אוסר אלא כדי קליפה. נקודות הכסף). וכתב מהרש"ל שמסתבר שכלי ראשון כל זמן שאין היד סולדת בו אין בו כח להבליע כלל, אלא דמסתפינא להקל בכלי ראשון שעומד אצל האש כל שהוא חם, ואפילו אין היד סולדת בו ראוי לאסור, דעשו הרחקה לכלי ראשון כדאיתא בירושלמי. אבל בתורת חטאת כתב כהבית יוסף והאיסור והתר דאפילו בכלי ראשון שעל האש אינו אוסר אם אין היד סולדת בו, וכן עיקר. וע"ע בסימן ק"ה סעיף ב' מה הדין בכלי שני שהיד סולדת בו.

ממתי משערים האם היא בת יומה – כתב החוות יאיר שאם הרתחו חלב בקדירה, ושהה בה שעה מרובה אחר שנצטנן, ואח"כ הריקו החלב מתוכה, ולמחרת בישלו בה בשר, משערים מעת לעת מהזמן שהחלב היה רותח (ושיעור רותח זה יותר מפושרין ששיעורם כחמימות הרוק), אע"פ שבזמן זה לא היה הכלי על האש.

כתב מהרש"ל שאם אין ברור לו כמה מהכף תחב בקדירה, משערים עד ראש הכף כפי שהדרך לתחוב בסתמא. (ש"ך). וכתב הפתחי תשובה שבנודע ביהודה כתב שאפילו אם אין היכר בכף עד כמה תחב, אלא שהוא אומר עד כמה תחב, נאמן, ולא אמרינן בזה מלתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה, דבדבר שהאדם עצמו

והחיבור אסור, וממילא בפעם השניה לא אומרים חנ"נ, והסמ"ק שסובר שבכל האיסורים אומרים חנ"נ באמת לא כתב לשון זה. עוד כתב הש"ך דאם נודע בינתיים לא אמרינן שטעם האיסור חוזר וניעור, כיון שיש בקדירה שישים כנגד הכף, ורק מטעם דנעשית נבילה אסורים.

אם יש שישים כנגד הכף, הקדירה והתבשיל מותרים, אבל הכף אסורה בין עם בשר בין עם חלב, מפני שהיא בלועה מבשר בחלב, ואפילו בדיעבד אסורת אם חזרו ותחבוה בין בבשר בין בחלב כל זמן שהיא בת יומה, ואם אין שישים הכל אסור בהנאה אפילו הקדירה, אך מותר לתת לתוכה פירות או צונן, כיון שאינו נהנה מגוף האיסור. ואם אין הכף בת יומה, הקדירה והתבשיל מותרים והכף אסורה לכתחילה בין עם בשר בין עם חלב, ומ"מ בדיעבד אינה אסורת כיון שלא היתה בת יומה.

פסקי ההלכה

אם תחב את הכף בקדירה שני פעמים, ולא נודע בנתיים, צריך ב' פעמים שישים. וכתב הרמ"א שיש אומרים דסגי בפעם א' שישים (דהרבה פוסקים ס"ל שבדבר הבלוע לא אומרים חנ"נ, ואע"ג דקיימא לן בזה לחומרא, בכף אין להחמיר, ואפילו אם האיסור עצמו נפל לקדירה כמה פעמים קיימא לן שמספיק פעם אחת שישים. ש"ך), וכן נוהגים. וכתב הט"ז שנוהגים להקל כהרמ"א, בין בבשר בחלב בין בשאר איסורים. ועיין לעיל מה שהובא מדברי הש"ך מה הדין כשהכף נתחבה עוד פעמים בקדירה, האם צריך שישים כנגד כל פעם או לא.

כתב בספר חמודי דניאל שאם תחבו את הכף לקדירה והיה בה שישים, ואח"כ תחבו אותה לקדירה אחרת ולא היה בה שישים, ואח"כ חזרו ותחבו אותה לקדירה הראשונה, צריך ב' פעמים שישים. פתחי תשובה.

סעיף ג'

כתב הסמ"ק שכשהכף בת יומה ויש שישים בקדירה כנגד הכף, הקדירה מותרת, ומ"מ הכף אסורה בין עם בשר בין עם חלב, ולא אמרינן שכיון שהיה שישים הוי כהגעלה וממילא יש לכף דין כמו הקדירה שהוכנסה בה, דילמא אתי למיטעי אטו היכא שלא נתחבה בקדירה כי אם מקצת הכף, ועוד דהגעלה אינה מועילה אלא ברותחין כ"כ שודאי מעלים רתיחה, ודווקא בנתחבה כולה, ולענין

בזה, דהיכא שאין כל הכלי חם שהיד סולדת בו לא אמרינן חם מקצתו חם כולו, ואם תחב הקתא של הכף או סכין קודם הכשר אין צריך שישים לבטלו, ואם כל הכלי הוא חם אמרינן שפיר דמפעפע בכל הכלי, ואם תחב את הצד השני לתבשיל קודם הכשר צריך שישים לבטלו, אלא לענין הכשר סגי למקצת כלי שנשתמש בו, דכבולעו כן פולטו ע"ש. עוד כתב הש"ך דדווקא בחם שע"י בישול אינו בולע בכולו, אבל בחם שע"י האור ממש מוליך ומפליט בליעתו בכולו.

סעיף ב'

מה הדין כשהכף הוכנסה לקדירה יותר מפעם אחת

כתב הסמ"ק שאם תחב הכף בקדירה ב' פעמים, אם נודע בינתיים מספיק שישים כנגד הכף, דכבר נתבטל החלב, ואף החלב שבקדירה מצטרף לבטל, כדתנן (ערלה ב' ב') **הערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה והערלה את הערלה**. ואם לא נודע בנתיים צריך ב' פעמים שישים, כדתנן (תרומות ה' ח') **סאה תרומה שנפלה למאה, ולא הספיק להגביה עד שנפלה אחרת, הרי זו אסורה**.

וכתב התרומות הדשן דלא חזינן לרבנן קשישי דהוו דייקי לדרוש בשואלי הוראה אם נתחב פעם אחת או שתיים, אלא היו משערין בסתם בשישים, וקרוב הדבר שאפילו היו יודעים בוודאי שנתחב שתי פעמים לא היו מצריכים יותר משישים, ומתוך כך מדקדק להביא ראיות להיתר. ובשערי דורא כתב על זה שהמחמיר תבא עליו ברכה והמיקל לא הפסיד.

והט"ז מביא שהתרומות הדשן רצה לומר שהטעם שצריך ב' פעמים שישים הוא דחיישינן שמא לא פלט הכף תחילה כל הבלוע בתוכו מן האיסור, ונכנס בתוכו מן ההיתר שבקדירה נ"ט חלקים כנגד האיסור, ונאסר הבלוע בתוך הכף ונעשה הכל נבילה, ואח"כ דחה טעם זה, דאין היתר בלוע נאסר מאיסור בלוע. והש"ך מביא את הטעם הנ"ל, וכתב שלפי טעם זה הטור והשו"ע כתבו בסתמא שצריך ב' פעמים שישים, והיינו אף שנתחבה הכף ג' פעמים או יותר, דאזלי לטעמייהו שרק בבשר בחלב אומרים חנ"נ מפני שכל אחד הוא היתר בפני עצמו

תחבו הכף לתוך הקדירה משערים מעת לעת מהשעה שהשתמש בתחילה בכף).

אם אין שישים בתבשיל כנגד הכף, הכל אסור בהנאה, אפילו הקדירה, אך מותר לתת לתוכה פירות או צונן, כיון שאינו נהנה מגוף האיסור. וכתב הש"ך שמבואר בבית יוסף דה"ה שמותר לתת בה דבר לח צונן, וע"ע בש"ך ריש סימן צ"א.

כתב בתורת חטאת שנהגו כדעת השערי דורא להתיר לתת בקדירה גם חמין לחוף בו הראש או לעשות בהן שאר דברים שאינם צורך אכילה ושתייה, ודלא כהמרדכי שאוסר. עוד כתב שם שלפי מנהג זה יש להקל ג"כ אם נאסרה קדירה מבשר בחלב ואחר מעת לעת בשלו בה מאכל, שאינו צריך להשליך דמי הקדירה לנהר, ומהרש"ל חולק על הרמ"א וסובר שלא נהגו לחמם אלא לויג"א בעלמא לחוף ראש, אבל לא מים הראויים לאיזה מאכל ומשתה, ועל כן צריך להשליך דמי הקדירה לנהר, וכל זה בקדירה שנאסרה, אבל המאכל שנאסר צריך להשליכו דווקא לבית הכסא, אבל לא לפני הכלב, אפילו אם אין הכלב שלו. ט"ז וש"ך. ובמקור חיים מתיר אם אין הכלב שלו.

וכתב הש"ך שלדעת הרמ"א (צ"ה ג') אפילו אם לא היה בקדירה אלא מים או שאר דברים, אם היתה הקדירה בת יומה ונבלע מתחלה ע"י גוף הבשר הכף אסורה, והכי קיימא לן, אבל לדעת המחבר שם אין הכף נאסרת אלא כשתחבו בקדירה שמבשל בה עתה בשר בעין. ורעק"א תמה שהרי אם יש במים שישים הכף מותרת גם לרמ"א.

כתב החתם סופר שמותר למכור לנכרי קדירה הבלועה בבשר בחלב.

סעיף ד'

אם אין הכף בת יומה, הקדירה והתבשיל מותרים, והכף אסורה לכתחילה בין עם בשר בין עם חלב, (כיון שבזמן הבליעה זה לא היה נותן טעם לפגם, ומה שנאסר נשאר באיסורו גם כשזה נטל"פ). וכתב הש"ך שמותר להשתמש בכף למאכלים פרווה.

בדיעבד אין הכף אסורת אם הכניסה לקדירה של חלב (בכף בשרית שהוכנסה פעם אחת לקדירה של חלב), כיון שלא היתה בת יומה, (וה"ה במאכלים פרווה. ש"ך), אבל

בליעות צריך שישים אפילו ביד סולדת, ואפילו בספק רתיחה, ואפילו בספק תחיבת כולה.

ובסימן הקודם נתבאר שדעת הרשב"א היכא שיש שישים אע"פ שהוא בן יומו, נחלש ונקלש טעם החלב, אמנם לטעם הראשון שנתבאר שם לדברי רבינו ירוחם אפשר דהרשב"א מודה נמי בדין זה.

וכתב הסמ"ק שאם אין בקדירה ב' פעמים שישים כנגד הכף (בנתחבה פעמיים ולא נודע בינתיים) הכל אסור בהנאה ואפילו הקדירה אסורה, אך מותר לתת לתוכה פירות או צונן. ומשמע דאפילו דבר לח כל שהוא צונן מותר, ובשערי דורא הביא ראייה לדבר, וכתב דה"ה לדבר שאינו צורך אכילה, ואפילו חמין כגון מים לרחוץ ראשו שרי, אבל המרדכי כתב שרק דבר יבש מותר, משום דליתיה לאיסורא בעיניה, אבל לא דבר לח.

כתב בהגהות אשרי שקדירה שבשלו בה בשר בחלב, אם שוב בשלו בה היתר אסור באכילה, אע"פ שאינה בת יומה, דבאיסורי הנאה אין לחלק בין בת יומה לשאינה בת יומה, ואם בת יומה היא כל המאכל אסור ולית ליה תקנתא, ואם אינה בת יומה ישליך דמי הקדירה לנהר והאוכל מותר.

פסקי ההלכה

אם יש שישים בתבשיל כנגד הכף, הקדירה והתבשיל מותרים, אבל הכף אסורה בין עם בשר בין עם חלב (וה"ה עם שאר דברים, דהא נעשית נבילה. ש"ך), מפני שהיא בלועה מבשר בחלב, ואפילו בדיעבד אסורת אם חזר ותחבה בין בבשר בין בחלב, כל זמן שהיא בת יומה (משעת התחיבה), אפילו אינה בת יומה מהזמן שבישל בה חלב, ודלא כהב"ח, אבל אם אינה בת יומה בשעת התחיבה השניה הכל מותר, דנהי דנעשה נבילה, מ"מ השתא הוי נותן טעם לפגם ומותר, אבל לכתחילה ודאי אסור לתחובה אפי' בשאר דברים אפי' אינה בת יומה, כיון דנעשה נבילה מתחילה. ש"ך. ורעק"א דן שלכאורה אם אינה בת יומה מהזמן שבישל בה חלב, החלב נפגם, ואינו אוסר את הבשר. עוד כתב רעק"א שאם לא הוציאו את הכף מהקדירה עד שנצטננה הקדירה, לא אמרינן דנעשית נבילה, דכל זמן שהכף בקדירה החלב שבכף מחובר עם החלב שבקדירה שיש בו שישים, וכשמוציאה כיון שהוא צונן לא בולעים הבשר והחלב שבכף זה מזה, וא"כ אם

אם הכניסה לקדירה בשרית בתוך מעת לעת לתחיבה הראשונה היא אוסרת.

כתב רבינו ירוחם שמוותר לתת איסור צונן לתוך כלי היתר, אם הוא כלי שאין דרך להשתמש בו בלא הדחה, אבל אם הוא כלי שדרך להשתמש בו בלא הדחה אסור ליתנו בו לכתחילה, ואם שכח ונתנו לתוכו מזיח הכלי ודיו. עוד כתב שאם נפל כזית חלב לתוך חררה אפויה, אינו נאסר אלא כדי קליפה או כדי נטילה.

סעיף ה'

נ"ט בר נ"ט דהתירא - כתב בספר התרומה שאע"פ שבשאר איסורים קדירה שבלעה איסור ואינה בת יומה, והוחמו בה חמין, היא נעשית בת יומה, כיון שטעם האיסור שבקדירה נפלט לתוך המים ואין בקדירה שישים כנגד האיסור, דבכולה משערינן, בבשר בחלב אינו כן, שאם בישלו בה בשר, ובתוך מעת לעת הוחמו בה מים, ואחר ששהתה מעת לעת לבישול הבשר בישלו בה חלב, מותר, אע"פ שהוא בתוך מעת לעת לחימום המים, ואע"פ שהחמין שבינתיים משוו לה בת יומה והוי לשבח, דהוי נ"ט בר נ"ט דהיתרא (-מן הבשר לקדירה, ומן הקדירה למים, ומן המים לקדירה, והכל בהיתר), אבל באיסורא לא שייך היתר נ"ט בר נ"ט, דחתיכה עצמה נעשית נבילה אפילו ההיתר (המים) שבה.

פסקי ההלכה

קדירה פרווה שתחבו בה כף חלבית ואח"כ כף בשרית

אם בישלו מים בקדירה חדשה, ותחבו בה כף חלבית, ואח"כ חזרו ובישלו בה מים פעם נוספת ותחבו בה כף של בשר, ושתי הכפות היו בני יומם, ובשום אחד מהפעמים לא היה במים שישים, אסור להשתמש בקדירה לא בשר ולא חלב (וזה חומרא בעלמא, כמ"ש הרמ"א להלן, אבל אם נתן כף חלבית בת יומה בכלי בשרי עם מים, המים אסורים. ט"ז), אבל שאר דברים מותר לבשל, מאחר שהיתה חדשה שלא בישלו בה מעולם.

וכתב הרמ"א שאם עבר ובישל בה בשר או חלב, מותר, דהוי נותן טעם בר נותן טעם (הטעם שנכנס לכף, ומהכף למים, ומהמים לקדירה, ועדיין הוא היתר).

וכתב הש"ך שדברי השו"ע והרמ"א שקדירה חדשה שתחבו בה כף חלבית וכף בשרית בזה אחר זה אסורה בין לבשר בין לחלב - תמוהים, דהנה כך באמת דעת הסמ"ק, אולם הר"פ בהגהותיו כתב שאף שבאמת קדירה שבלועה בבשר וחלב אסור להשתמש בה אפילו כשאינה בת יומה, למרות שמה שנתבשל בה מותר משום שזה נטל"פ, אך כל זה דווקא כשנבלע בקדירה ממשות של בשר וחלב, (וגם אז מותר לבשל בה פרווה), אבל היכא שלא בלעה הקדירה ממשות בשר וחלב, אלא הוכנסו בה כפות הבלועות מבשר ומחלב, אפילו אם תחיבת הכף השניה היתה לפני שעבר מעת לעת מתחיבת הכף הראשונה (כמבואר באיסור והתר), מותר להשתמש בקדירה למין הראשון, מפני שאין כאן אלא נ"ט בר נ"ט דהתירא, ואף שזה ע"י בישול, הרי השו"ע (ריש סימן צ"ה) מותר נ"ט בר נ"ט גם ע"י בישול, וגם לרמ"א (שם סעיף ב') שאוסר לכתחילה נ"ט בר נ"ט בבישול כאן מותר, דדווקא כשהטעם נבלע במאכל הרמ"א אוסר, ועוד דכאן יש ג' נותן טעם ובזה לכו"ע אין איסור אפילו ע"י בישול. עוד הקשה הש"ך במש"כ השו"ע שטעם ההיתר הוא 'מאחר שהיתה חדשה', דמשמע שקדירה בשרית או חלבית שתחבו בה כף מהמין השני נאסרת גם לשאר דברים, וזה אינו, דהשו"ע (צ"ה ג') פסק בזה להיתר, וכן מבואר בשו"ע הלכות פסח (ריש סימן תנ"ב, בדין הגעלת כלי חמץ לפני שעה חמישית כשאין במים שישים) שנ"ט בר נ"ט מותר לכתחילה. ולכן מסקנת הש"ך שמותר להשתמש בקדירה לאותו מין של הכף השניה, אמנם אין להשתמש בה לאותו מין של הכף הראשונה, משום שטעם התחיבה השניה נשאר בקדירה יותר מטעם התחיבה הראשונה, וניחא טפי לאוקמה אמילתא בתרייתא, וכמ"ש האיסור והתר, ודלא כמו שהשיג על דבריו בתורת חטאת. ומוסיף הש"ך שאם תחבו לקדירה חדשה כף חלבית בת יומה, לכתחילה אין לבשל בשר בקדירה, דיש לקבוע את שימוש הקדירה למין שנבלע בה, אך אם כבר בישלו בקדירה זו בשר בעין לאחר תחיבת הכף, מותר מעתה לבשל בשר בקדירה.

ובט"ז (דף האחרון) כתב ליישב דברי השו"ע שמתיר להשתמש בקדירה רק לפרווה, וטעם הדבר הוא מפני שקדירה זו חדשה ולא נקבע בה שימוש לבשר או לחלב, ולכן אף שזה נ"ט בר נ"ט, לכתחילה צריך לקבוע את שימושה לפרווה ולא לבשר או לחלב, (כעין איסור עשית

הרמ"א (שם), ואפשר דשאני הכא שכיון שנתבשל בקדירה שאינה בת יומה, אם נתיר לאכול באיזה כלי שירצה, יש לחוש שיטעה לחשוב שלעולם כף של בן יומו אינו אוסר במים אפילו בקדירה בת יומה, וזה ודאי אסור לדעת הרמ"א, ואע"פ שזה חשש רחוק, מ"מ בזה יש ליישב המנהג. עוד הקשה הש"ך מדוע הרמ"א אוסר את הכלי שאינו בן יומו, והרי לקמן (צ"ה ג') כתב הרמ"א שאם אחד הכלים אינו בן יומו כל הכלים מותרים, וצ"ל שגם כאן דעתו להתיר את הכלים, רק הביא שיש קצת שמחמירים בזה, או שכיון שהדבר אירע ע"י בישול נוהגים להחמיר טפי.

דעת מהרש"ל שמאכל פרווה שנתבשל בקדירה בשרית או חלבית, אין לאוכלו עם המין השני, אבל אם רק נתחבה כף בשרית או חלבית במאכל פרווה מותר, כיון שזה אקראי בעלמא. וכן דעת הב"ח. והש"ך כתב לאסור גם ע"י כף.

עוד הקשה הש"ך במש"כ הרמ"א שמדינא הכל שרי, מאי שנא ממה שהשו"ע אוסר בסעיף זה (לגבי שתי כפות שנתחבו בקדירה) את הקדירה לבשר או לחלב. וכתב הש"ך שצ"ל שאין להוציא קדירה מחזקתה מכח נ"ט בר נ"ט, משא"כ התם שהקדירה היתה פרווה, ומ"מ לדינא נתבאר מותר להשתמש בקדירה למין של הכף השניה.

וכתב רעק"א שאם הקדירה אינה בת יומה והכף בת יומה, אין לערות מהקדירה להכלי שהוא ממין הכף בעוד שהקדירה רותחת.

סעיף ו'

דין בליעת היתר

בצלים או ירקות שבלועים בבשר, ובישולם בקדירה חלבית, אם ידוע כמה בשר בלוע בבצלים ובירקות, אין צריך ס' אלא כנגד הבשר, דלא שייך לומר חתיכה נעשית נבילה (כפי שאומרים אם הקדירה היתה בלועה באיסור) הואיל ועדיין כולו היתר, ולכן אין צריך לשער רק נגד מה שבלע. וכל שכן בקדירה של חלב שבישלו בה מים תוך מעת לעת, ואח"כ בישלו בה בשר (אפילו בתוך מעת לעת לבישול החלב. ט"ז), לא אמרינן דצריך לשער נגד כל המים, רק נגד החלב שבלעה הקדירה.

נ"ט בר נ"ט לכתחילה. ואמנם אם הכף השניה נתחבה בתוך מעת לעת אסור גם לפרווה, אבל אם הקדירה היתה בשרית וכשבישלו בה מים נתחבה בה כף חלבית מותר להמשיך להשתמש בה לבשר, דהוי כדעבד, ומה שהתיר השו"ע הגעלת כלי חמץ בערב פסח משום נ"ט בר נ"ט (כפי שהביא הש"ך), שאני חמץ שאיסורו אינו אלא לפי שעה, וגם אינו מיחלף בכלי אסור.

והש"ך (בקונטרס אחרון) דוחה את דברי הט"ז, וחוזר ומעמיד דבריו הראשונים להתיר להשתמש בכלי לפרווה גם כשנתחבה הכף השניה בתוך מעת לעת לראשונה, ולאסור להשתמש בה למין הכף הראשונה, וכותב שאם נתבשל בקדירה בשר בעין אסור לבשל בקדירה גם פרווה.

קדירה בשרית שבישלו בה פרווה ותחבו בה כף חלבית

כתב הרמ"א שקדירה [בשרית או חלבית] שאינה בת יומה שבישלו בה ירקות או מים, ותחבו בה כף בת יומה [מהמין השני], או שהקדירה בת יומה והכף לא, או שיש במאכל שישים (אפילו שניהם בני יומם. ט"ז), הכל שרי. (ואם הקדירה בת יומה, ובלעה מגוף הדבר בעין, המאכל והקדירה והכף אסורים. ש"ך). ונוהגים להחמיר (כשאין במאכל שישים. ש"ך) לאכול המאכל כמין הכלי שהוא בן יומו, ולאסור הכלי שאינו בן יומו (אפילו לבשל בו מאכלים פרווה. ש"ך), ואינו אלא חומרא בעלמא, כי מדינא הכל שרי (כיון שהבליעה היא נ"ט בר נ"ט, ואף שהרמ"א (צ"ה ב') מחמיר בנ"ט בר נ"ט בבישול, בטעם שלישי אין להחמיר). וכתב הש"ך שהמים אסורים אף בנטל"פ, כמבואר ברמ"א צ"ה ג'.

וכתב הט"ז שבתורת חטאת כתב שטוב להחמיר שלא לאוכלו לא עם בשר ולא עם חלב, אבל אפשר להניחו בכלי של בשר או חלב, ומהרש"ל כתב שיש לנהוג לאוכלו מן הקדירה בכף חדשה, ומסיים הט"ז שכיון שחומרא בעלמא הוא יש לנהוג כהתורת חטאת, ומ"מ לכתחילה יש להקפיד לערותו לכלי שהוא כאותו שהוא בן יומו דווקא.

והש"ך כתב שכוונת הרמ"א 'חומרא בעלמא' לגבי באיזה כלי לאוכלו, אבל שלא לאוכלו עם בשר או חלב (דנ"ט בר נ"ט אסור בבישול) זה דעת הרבה פוסקים שכתב הרמ"א (צ"ה ב') שכן המנהג, אמנם צ"ב למה לא יאכל את המאכל עם מין הכלי בן יומו, שהרי נטל"פ מותר וכמ"ש

וכתב הט"ז שאם הבצל או הירקות נחתכו רק במקום אחד, א"צ שישים כנגד כל הירק, אלא רק כנגד מקום הנטילה.

הטור כתב נ"מ נוספת בענין זה בין בליעת בשר או חלב לבליעת שאר איסורים, שבשאר איסורים אם הוחמו מים בקדירת איסור, מונים מעת לעת מחימום המים, משא"כ בבליעת בשר או חלב. וביאר הסמ"ק טעם החילוק דבשאר איסורים אומרים חנ"נ, ובבשר בחלב שזה בליעת היתר לא אומרים חנ"נ. וכתב הבית יוסף שלפ"ז להסוברים שבשאר איסורים לא אומרים חנ"נ, גם בשאר איסורים מותר. וכתב הש"ך שבטור מבואר שלא כדברי הבית יוסף שהרי הוא מביא דין זה ללא חולק למרות שהוא סובר שבשאר איסורים לא אומרים חנ"נ, וצ"ל שטעם החומר בשאר איסורים הוא שבטעם איסור אין את הקולא של נ"ט בר נ"ט, וכל שיש בו עדיין טעם הוא אוסר עד סוף העולם, (ורק בטעם היתר טעם שני לא חל עליו איסור כיון שהוקלש), וזה שייך גם לסוברים שלא אומרים חנ"נ בשאר איסורים כמבואר בראשונים, וכ"כ הבית יוסף שלדעת כל הפוסקים בשאר איסורים אין את ההיתר של נ"ט בר נ"ט. עוד כתב הבית יוסף שבקדירה הבלועה בבשר וחלב לכו"ע מונים מעת לעת מבישול המים, דבבשר בחלב לכו"ע אומרים חנ"נ, ואין דבריו ברורים, שהרי מה שבבשר בחלב לכו"ע אומרים חנ"נ היינו שהבשר והחלב יחד נעשו נבילה, אבל לא לענין לעשות את המים לנבילה, וכ"כ מהרש"ל והדרישה, אולם הב"ח ג"כ כתב כהבית יוסף, ואולי הב"י והב"ח סוברים שכל הנאסר ע"י בשר בחלב אומרים בו חנ"נ, אמנם לדין דקיימא לו שאומרים חנ"נ גם בשאר איסורים אין נ"מ בכל זה.

עוד כתב הש"ך שלשו"ע שלא אומרים חנ"נ בשאר איסורים, גם אם הירקות בלעו איסור א"צ לשער אלא כנגד הבליעה ולא כנגד כולם, ורק אם היו בלועים בבשר ובלעו אח"כ חלב לא סגי בשישים כנגד הבשר. ולדין שאומרים חנ"נ בשאר איסורים רק אם היו בלועים בבשר דינא הכי.

עוד כתב הש"ך בשם מהר"מ מלובלין שאם יש שישים בבצל שהתבשל בקדירה חלבית, כנגד הבשר הבלוע בבצל, גם הבצל עצמו מותר אף כשלא נתמעך, וא"צ להוציאו, אבל אם חתכו את הבצל בסכין של איסור, אפילו אם יש שישים צריך להוציא הבצל מן התבשיל ע"י

סינון וכדומה, דקיימא לן אפשר לסוחטו אסור. וכתב רעק"א דה"ה כשהבצל נכבש בחלב הוא אסור.

סעיף ז'

בשר חם שנחתך בסכין חלבי, כמה מהבשר נאסר, ודין הסכין

בשר רותח שחתכו בסכין חלבית בן יומו, אם אין בחתיכה שישים כנגד המקום בסכין שחתך בו את הבשר, כל החתיכה אסורה שחתך הבשר. (ואף אם הסכין למטה והבשר למעלה, שהתתאה צונן, אסור, דאגב דוחקא דסכינא בלא טובא, וזה גם הטעם שכל החתיכה נאסרת, אף שמבואר לקמן (ק"ה ד') שאם נפל איסור על חתיכה שבקדירה שמחוץ לרוטב סגי בנטילה, עו"ל שסתם סכין בלוע גם בשמנונית של חמאה שמפעפעת בכל החתיכה, או דמירי שהבשר עצמו שמן. ש"ך). אבל אם אינו בן יומו, או אם אינו יודע שהוא בן יומו, אינו אוסר אלא כדי קליפה, (דסתם סכין יש בו שמנונית קרושה. ש"ך).

וכתב הרמ"א שדין זה הוא דווקא בבשר רותח בכלי ראשון, ואז גם הסכין צריך הגעלה, אבל אם הוא כלי שני, הבשר צריך קליפה (משום הבעין שעל הסכין, אבל אם ידוע שהסכין נקי אף בבן יומו א"צ קליפה. רעק"א), והסכין צריך נעיצה בקרקע. ואפילו אם אין הסכין בן יומו, יש לקלוף הבשר מעט משום שמנונית הסכין, (ומותר להשתמש בסכין לפרווה חם בלא הגעלה, אבל לבשר או חלב אסור, משא"כ היכא שהוא בן יומו שהסכין נעשה נבילה אסור אפילו לפרווה. ש"ך).

דין בליעות בדבר גוש שנמצא בכלי שני- הט"ז תמה על דברי הרמ"א הנ"ל, שהאיסור והתר (שדרכו של הרמ"א להביאו בכל המקומות) וכן המהרש"ל אוסרים גם אם הבשר הרותח הוא בכלי שני, דבדבר גוש אין הדפנות מצננות אותו והוא מפליט ומבליע גם בכלי שני, וכתב מהרש"ל שגם אורז ודוחן נחשבים כדבר גוש, ונפקא מינה לענין בשר בחלב שאם הכף בן יומו מבשר, והדוחן בלוע מחלב, או איפכא, נאסר המאכל משום בשר בחלב, וגם הכף נאסרת ואוסרת אח"כ קדירה אחרת אם תחבוה לתוכה, (וכן כף שבלעה איסור הוכנסה לדוחן הדוחן נאסר, דכלי אוסר דבר אחר אפילו בלא רוטב, אבל אם אותו התבשיל נאסר כבר בבליעה, לא נאסרת הכף בלא

אינו יודע עד כמה חתך, שאז משערים בכולו חוץ מן הקת, דבסתמא הדרך לחתוך בכל הסכין.

מדברי השו"ע משמע שאם יש בחתיכה שישים כנגד מקום הסכין, לא צריך קליפה, והקשה הט"ז א"כ למה באינו בן יומו צריך קליפה, שהרי יש שישים כנגד השמנונית, דאם אין שישים למה יעזור קליפה, שהרי הטעם הולך בכולו. והב"ח והש"ך כתבו דמיירי באין בו שישים, ואפי' הכי אינו אוסר רק כדי קליפה כיון דאיסור מועט הוא, (ומביאים ראיה מהגמרא (פסחים ע"ו) בסך את הפסח בשמן של תרומה דסגי בקליפה, ופריך שם כיון דתתאה גבר הא כולו אסור, ומשני שאני סיכה דמשהו בעלמא היא). והקשה הט"ז שכיון שמדובר בכלי ראשון ואין שישים כנגד השמנונית, א"כ זה לא איסור מועט אלא גדול לפי ערך הבשר שנאסר ממנו שאין בו שישים. ולכן כתב הט"ז דמיירי שיש שישים כנגד השמנונית, והקליפה עצמה בלאו הכי אסורה, דאפילו בבן יומו ויש שישים צריך קליפה, דשם האיסור יותר דבוק ונסרך מבשר מקומות, והרשב"א לומד מזה שכל צלי שנפל עליו איסור, שאף אם יש בו שישים צריך קליפה, וכ"כ המרדכי, אבל אם אין שישים כנגד השמנונית שעל הסכין כולו אסור, והמיקל בזה אינו אלא מן המתמיהים.

סעיף ח'

מה אוסר רק כדי קליפה

תנור שאופים בו מאכל בשרי, ונפל על המאכל גבינה אפילו לחה, אינה אוסרת אלא כדי קליפה, (ואע"פ שאיסור שנפל על היתר חם צריך נטילה (כמבואר לקמן ק"ה ד'), דגבינה אין דרכה להבלע יותר מכדי קליפה, אמנם הגבינה עצמה צריכה נטילה. ש"ך).

גבינה חמה שנפלה בקערת בשרית בת יומה, אינה אוסרת אלא כדי קליפה (דאין שם רוטב. ט"ז. ולא דמי לבשר רותח שנחתך בסכין חלבי שנתבאר בסעיף ז' שכולו אסור, דהכא ליכא דוחקא דסכינא, ועוד דבסכין יש עליו שומן קרוש משא"כ בקערה. ט"ז וש"ך בשם הבית יוסף. וכתב הש"ך שהטעם הוא שדבר הבלוע אינו נכנס בדבר אחר יותר מגבינה שאינה נבלעת אלא כדי קליפה, ומיירי אפילו כשהקדירה הבשרית חמה, אבל הגבינה יבשה, דאם יש בה רטיבות צריך נטילה. ואף שהרמ"א (ק"ה ה') סובר שמאכלים יבשים אפילו לגמרי שהונחו על איסור

רוטב, מאחר שהמאכל אינו אסור מחמת עצמו, וכ"ש אם המאכל הוא של חלב או של בשר שאין הכף נמי נעשה כמוהו ולהיות בן יומו לאסור אח"כ קדירה אחרת, דלא גרע מדבר שנאסר בבליעה שאין אוסר בלא רוטב), ובדרכי משה חולק על המהרש"ל וכותב שנראה לעינים שרוטב רותח מחזיק יותר חום מבשר ודבר עב, וכתב הט"ז שאין מזה ראיה, דכאן שיש גם דוחקא דסכינא גרע טפי. והב"ח כתב שאם חתך בשר רותח בסכין חלבית בכלי שני שהיד סולדת בו, הסכין נאסר מפני שהבשר נבלע בו, אבל הבשר לא נאסר, דאין כח בחום דכלי שני להפליט הבלוע בסכין ולהבליע בבשר. ודעת הט"ז שיש להחמיר במקום שיש דוחקא דסכינא, אבל באין דוחקא דסכינא בזה יש להקל כדעת רמ"א. והש"ך ג"כ מביא שדעת האיסור והתר והמהרש"ל לאסור בדבר גוש. והפתחי תשובה כתב שבסולת למנחה כתב שבתורת האשם האריך להחזיק דעת מהרש"ל, אך מחלק דהיכא שעירו הבשר עם הרוטב לכלי שני מתקרב גם הבשר ע"י הרוטב שמקררו וסובב הבשר מכל צדדיו. ובחתם סופר כתב שבעיקר הדין אין בזה כ"כ נ"מ, דאנו רגילים להחמיר בכל הכלים אפילו כלי שלישי כל זמן שהיד סולדת בו, וכמ"ש הפר"ח, אם לא בהפסד מרובה ויש עוד סברות להתיר, וגם בזה אם אפשר להכשיר הכלים ולהשהות כלי חרס צריך לעשות כן, ולפעמים ג"כ להגעיל הכלי חרס ג"פ ברותחין אחר השיהוי, דכל מה דאפשר לו למיעבד בהיתרא עבדינן, ואז יש להקל בהפסד מרובה בדבר גוש, דכדאי הוא הרמ"א לסמוך עליו. וכתב הפתחי תשובה שמה שכתב החת"ס שאנו רגילים להחמיר בכל הכלים אפילו כלי שלישי, המורים שלנו אין נוהגים כן.

האם צריך שישים כנגד כל הסכין, או רק כנגד מקום החיתוך – הטור מביא שיטת רבינו פרץ שצריך שישים כנגד כל הסכין, דס"ל שבמתכת אומרים חם מקצתו חם כולו, אבל למאי דקיימא לן דלא אמרינן שהבליעה מתפשטת בכולו (כמבואר בסעיף א'), משערים רק כנגד חלק הסכין שחתך בו. אבל מהרש"ל מצריך לשער כנגד כל הסכין מטעם שהחותך לא מדקדק לשים לב כמה מהלהב נכנס, ואף אם יאמר ברי לי אינו נאמן, דכל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה. ט"ז. והש"ך הביא דברי מהרש"ל (והוסיף שהמהרש"ל כתב שא"צ לשער כנגד הקת), וכתב שדברי השו"ע והרמ"א עיקר, אא"כ

איסור בשר בחלב לא נאמר דווקא על ממשות בשר וחלב, אלא גם על טעם של בשר וחלב, דטעם כעיקר, ולכן כלי בשרי או חלב בן יומו אסור לבשל בו את המין השני, ואם בישל הכלי והמאכל אסורים.

בסימן זה יתבאר שיש טעם קלוש שלא חל עליו איסור בשר בחלב, והוא טעם הבא מן הטעם, והיינו שעוד לפני שהתערבו טעם הבשר והחלב הוקלש טעם אחד מהם, ע"י שהטעם שנבלע בקדירה עבר ממנה למאכל פרווה.

איאתא בגמרא (חולין ק"א): הלכתא דגיס שעלו בקערה מותר לאוכלן בכותח. וטעם ההיתר הוא משום שזה נ"ט בר נ"ט, שהבשר נותן טעם בקערה, והקערה בדגים, ואיכא תרי נתינות טעם קודם שיבוא לכלל איסור. ונחלקו הראשונים מה הכונה 'עלו'.

שיטת רש"י וריב"ן – כתב הרא"ש שמרש"י משמע שאין חילוק בין עלו לנתבשלו (אא"כ התבשלו עם הבשר עצמו), וריב"ן חתנו כתב בשמו שדווקא 'עלו' מותר לאוכלם בכותח, אבל נתבשלו לא, ואע"ג דבעלו נמי קיבלו טעם מן הבשר כדי קליפה, בבליעה מועטת התירו נ"ט בר נ"ט, אבל בנתבשלו שנבלע כל טעם הבשר שהיה בלוע בקערה, אסור לאוכלם בכותח.

שיטת הרא"ש וספר התרומה שגם אם הדגים התבשלו בקערה בשרית מותר לאוכלם עם חלב (אם הקדירה היתה רחוצה היטב, או שיש שישים כנגד הממשות שדבוקה בה), דכיון שיש מים בכלי, רוב הטעם מתפשט במים, וגם הירק אינו בולע מדופני הקדרה אלא ע"י רתיחת המים, אבל בנצלו שאין מים אסור. וכן דעת הסמ"ק והסמ"ג.

שיטת המתירים גם בנצלו – כתב הבית יוסף שמדברי ר"י ור"ת והרשב"א והר"ן והרמב"ם משמע שגם בנצלו מותר, וכן נוקט הבית יוסף להלכה, והרמ"א מחמיר בנצלו או נתבשלו.

כתב רבינו ירוחם שתבשיל שנתבשל בקדירת בשר, מותר לאכול אחריו גבינה אפילו בלא קינוח, ואם אינה בת יומה מותר לאכול את התבשיל עם גבינה ממש. וכתב הבית יוסף (בבדק הבית) שאין דבריו נכונים, דאפילו בבת יומה מותר לאכול את התבשיל עם גבינה.

עוד כתב רבינו ירוחם שדווקא בדיעבד מותר לאכול עם חלב דבר שהתבשל בכלי בשרי, אבל לכתחילה אין לו לבשל בכלי של חלב דבר שרוצה לאכול עם בשר, וכ"כ

חם הכל נאסר, מ"מ מאכל יבש שהונח על כלי חם נאסר רק כדי קליפה, כיון שהאיסור אינו בעין אלא בלוע).

סעיף ט'

נ"ט בר נ"ט דהתירא

אם בישלו דבש במחבת של בשר בת יומה, והריקו את הדבש כשהוא חם לקערה של חלב בת יומה, מותר, משום דהוי נותן טעם בר נותן טעם דהיתרא. (שו"ע). והט"ז והש"ך כתבו שהמרדכי כתב הטעם משום שהשמוניות נותנת טעם לפגם בדבש, אבל אם היה לשבח אסור, דס"ל שפרווה שהתבשל בכלי בשרי דינו כנ"ט ראשון, ורק בהונח מותר (דגים שעלו בקערה מותר לאוכלם בכותח, עלו אין נתבשלו לא). וכתב הט"ז דנ"מ בטעמא דהמרדכי שמותר אפילו אם היה בשר בעין בקערה.

וכתב הש"ך דמיירי שעירו את הדבש לקערה בעירוי שלא פסק הקילות, דאל"כ בלאו הכי פשיטא דשרי, ולפ"ז רק הדבש מותר, אבל הקערה אסורה לדעת הרמ"א (צ"ה ג') שכתב דאם עירה מכלי של בשר ראשון על חלב דינו ככלי ראשון ואוסר הכלי, וליכא למימר דמ"מ שרי מטעמא המרדכי, דהא כתב הרמ"א (ק"ג ד') דבמקום שאין הפסד מרובה יש להחמיר לומר דשמוניות בדבש לא הוי נטל"פ, ואפשר דמיירי הכא במשקה מע"ד העשוי מדבש דבכה"ג לכו"ע הוי נטל"פ כמ"ש הרמ"א שם. אמנם מלשון השו"ע משמע שגם הקערה מותרת, והרמ"א לא השיג על זה, ואולי כיון דיש כאן תרתי למעליותא, דאפילו בנתבשלו הרבה פוסקים והשו"ע מכללם מתירים, וכן יש פוסקים דשמוניות בדבש הוי נטל"פ, לכן אפילו הקערה מותרת גם לדעת הרמ"א.

סימן צ"ה

סעיפים א' ב'

מאכל פרווה שהתבשל בקדירה בשרית, האם מותר לאוכלו עם חלב

נ"ט בר נ"ט לכתחילה. וכתב רעק"א שצ"ע לדינא מה הדין לרמ"א בכבוש, והיינו אם תיכף כשפינו את הבשר מהכלי נתנו לתוכו מים, אבל אם המתינו מעט הוי נ"ט בר נ"ט ונטל"פ).

וכתב הש"ך שמהרש"ל אוסר בנצלו אפילו בדיעבד. וכתב הפתחי תשובה בשם הפמ"ג והחוות דעת שלפ"ז גם בנתבשלו אף שהדגים מותרים מ"מ הרוטב אסור, דלגבי הרוטב (שהטעם עובר מהכלי אליו לא דרך דבר אחר) אסור, דהוי כנצלו. עוד כתב החוות דעת דהא דנצלו אסור היינו דווקא שצלה דגים בשפוד או בכלי שצלו בו בשר, אבל אם צלה דגים בקדירה שבישלו בה בשר מותר, שכיון שטעם הבשר נבלע בכלי ע"י בישול, חשיב מעיקרא כמו ג' נ"ט. עוד כתב החוות דעת שאם חתך דגים ורתחים בסכין שחתך בה בשר, הוי כנצלו, דדווקא ורותח מבשל, ובפרי תבואה כתב שאין לחוש לזה, וגם הפמ"ג השאיר דין זה בצ"ע.

עוד כתב הרמ"א שדווקא לאכול עם חלב ובשר עצמו נוהגים לאסור לכתחילה, אבל ליתנן בכלי שלהם מותר לכתחילה. וכתב הט"ז שהמהרש"ל אוסר לכתחילה לתת את התבשיל שנתבשל בכלי של בשר בקדירה של חלב, והסומך על הרמ"א לא הפסיד.

כתב הש"ך שיש מתירים לערות תבשיל פרווה מקדירה של בשר לקדירה של חלב כשאין בה חלב, אמנם הרמ"א בסעיף ג' כתב שאם עירה מכלי ראשון של בשר על כלי חלב, דינו ככלי ראשון ואוסר אם היה בן יומו. אמנם אם כבר עירה, דעת האיסור והתרם שמוותר, ובתורת חטאת כתב שכל דבריו נראים להלכה כי דברי טעם הם אבל כמדומה שלא נהגו להקל בכהאי גוונא, אמנם בהפסד מרובה או לעת הצורך יש לסמוך עליו, ובמשאת בנימין כתב שכל המחמיר בזה אינו אלא מן המתמיהין.

עוד כתב הרמ"א שאם לא נתבשלו או נצלו תחילה, רק עלו בכלי של בשר, מותר לאוכלם עם חלב עצמו, וכן להיפך. וכתב הש"ך דהיינו רק כשאחד מהם חם, אבל אם שניהם חמים אסור.

עוד כתב הרמ"א שאם היה הכלי שנתבשלו או נצלו בו לפגם, שלא היה בן יומו, נוהגין היתר לכתחילה לאכול עם המין השני, אא"כ המאכל הוא דבר חריף, שאז הדבר חריף אסור (מפני שהחריפות מוציאה טעם חזק ומחשיבה אותו כאילו הוא בעין והוא בן יומו, אמנם

הסמ"ק וההגהות מיימוני. והבית יוסף חולק וסובר שמוותר גם לכתחילה, ומביא שדעת ספר התרומה להתיר.

י"א שאם גם הדגים וגם הקערה הבשרית חמים אסור לאכול את התבשיל עם חלב. וכתב הבית יוסף דהיינו לאוסרים בנצלו, ומיירי כשאין שם רוטב, שאז כששניהם רותחים אסור, (ואף דקיימא לן תתאה גבר אין לאסור בקערה ורתחת ודגים צוננים, דאף דתתאה גבר מ"מ אין נתינת טעם של תתאה חזקה כמו כששניהם חמים). וכתב הבית יוסף שלדבריו שגם בנצלו מותר, גם כששניהם חמים מותר.

עוד כתב רבינו ירוחם שצריך לקלוף מן הדגים מה שנגע בקערה. ודעת הבית יוסף שא"צ לקלף, דאם צריך לקלף את כל מקום הבליעה למה צריך לטעמא דנ"ט בר נ"ט דהתירא, ועוד קשה דא"כ מה טעם המ"ד בגמרא האוסר גם בזה.

כתב הר"ן דלא שרי נ"ט בר נ"ט אלא בשל היתר, כבשר בחלב, דכיון דטעם שני אכתי היתרא הוא כיון דאקליש כולי האי לא חשיב למיסר, אבל במידי דאיסורא כל היכא דאיכא טעם אסור עד סוף כל העולם. וכ"כ הרשב"א. וכתב הבית יוסף שנראה שכן דעת כל הפוסקים.

פסקי ההלכה

דעת השו"ע שדגים שנתבשלו או נצלו בקדירה של בשר, והקדירה רחוצה יפה שאין שום שומן דבוק בה, מותר לאוכלם בכותח, משום דהוי נותן טעם בר נותן טעם דהיתרא. ואם לא היתה רחוצה יפה (והיינו בידוע בבירור שלא היתה רחוצה יפה, אבל בסתמא אומרים שלא היה דבוק בה שומן. ש"ך), אם יש בממש שעל פי הקדירה יותר מאחד בשישים בדגים, אסור לאוכלם בכותח. וכתב הש"ך שלכתחילה גם לשו"ע אין לבשל דגים בקדירה בשרית כדי לאוכלם עם חלב.

וכתב הרמ"א שיש מחמירין בצליה ובישול לאסור נ"ט בר נ"ט, והמנהג לאסור לכתחילה (ואפילו בנתבשלו מתחילה בכלי שאינו בן יומו, אין לאוכלם עם חלב, דנטל"פ אסור לכתחילה. ט"ז בשם מהרש"ל. אמנם אם תחב בתבשיל כף נקיה של בשר בן יומו, מותר לאכול את התבשיל עם חלב, דלא החמירו בתחיבת כף שזה אקראי ודבר מועט, כשיש שישים כנגד הכף), ובדיעבד מותר בכל ענין. (וכתב הט"ז דמ"מ אסור לכתחילה אפילו להעלותם בכלי של בשר כדי לאוכלם אח"כ עם חלב, דאסור לגרום

הטעם שנשאר בקדירה אינו אוסר מאכל אחר שאינו חריף. ש"ך), א"כ יש שישים כנגד מה שבלוע בו, (ואם אין ידוע כמה בלוע צריך שישים כנגד כל התבלין. ט"ז. ולא אמרין שכיון שהתבלין עביד לטעמא אינו בטל, כיון שאין איסורו מחמת עצמו. ש"ך), אמנם מאכל לא נחשב דבר חריף בגלל שיש בו מעט תבלין, א"כ כולו דבר חריף ורובו ככולו. ובמקום שמואל סותר את דברי הרמ"א להחמיר בדבר חריף, ומסיק שבדבר חריף גמור אין לזוז מפסק הרמ"א מאחר שכן פשט המנהג, אבל במקום שיש להסתפק אי מקרי דבר חריף יש להתיר, וכן הסכים בתשובת פרי תבואה. (ויש להסתפק אם הא דחורפא מחליא זה מדאורייתא או מדרבנן, ונפ"מ להקל בספיקו, ובכנסת יחזקאל כתב שזה מדרבנן, ובפנים מאירות הביא ראיה שזה דאורייתא, וכ"כ בשיבת ציון (וסברתו שכיון שהדבר תלוי בטעם וחז"ל אמרו שזה נותן טעם לשבח פשיטא שזה דאורייתא), וכן דעת רעק"א.

כתב הט"ז ש"ט בר נ"ט דאיסורא אסור אפילו בכמה פעמים של נתינת טעם. עוד כתב הט"ז שמדברי הגמרא שהרבה אכלו דגים שעלו בקערה מבואר שאין סכנה לאכול דגים שבלעו מקדירה בשרית, אף שנתבשלו עם בשר ממש יש בזה איסור משום סכנה, אבל מדברי פוסקים כאן אין ראיה, דלא באו אלא ללמד דין נ"ט בר נ"ט.

נ"ט בר נ"ט במאכל - כתב הפתחי תשובה שהפמ"ג כתב בשם השערי דורא, שאין נ"ט בר נ"ט אלא בכלי, אבל לא באוכל. ובפני אריה האריך להוכיח שנוסחא זו בשערי דורא שהביא הפמ"ג היא נוסחא משובשת, וגם באוכל נ"ט בר נ"ט מותר, וק"ו הוא מכלי, אלא דמ"מ כתב שתבשיל של שעורים שנתנו לתוכו חמאה בשיעור כאחד מארבעים מהשעורים, והגיסו את התבשיל בכף, ואח"כ הכניסו את הכף לקדירה בשרית, אסור, שהרי ודאי לא נכנסה כל החמאה לשעורים אלא נשארה חמאה ע"ג השעורים מבחוץ, והכף בלעה מהבעין שבחוץ, ואפילו אם נכנסה חמאה לתוך תבשיל שכולו רוטב אסור, דלא התירו נ"ט בר נ"ט אלא בכלי או בחתיכה שבלעה בשר או חלב, אבל רוטב שהדבר מתערב בו ולא נבלע בתוכו לא חשיב נ"ט בר נ"ט. וכתב הפתחי תשובה שאף שאין כאן היתר של נ"ט בר נ"ט, מ"מ מותר מטעם אחר, דכתב הט"ז (סימן צ"ב ס"ק כ"ד) שא"צ לשער אלא לפי החשבון,

וא"כ הכא א"צ שיהא שישים נגד כל החמאה, ודי שיהיה שישים כנגד אחד מארבעים שבכף.

וכתב החוות דעת שלא אומרים **נ"ט בר נ"ט בשעת בישול**, כגון אם נפל חלב על קדירה בזמן שמבשלים בה דגים כנגד הרוטב, ואח"כ בישלו את הדגים עם הבשר, אפילו בדיעבד אסור אם לא היה בבשר שישים נגד החלב, דכיון שהחלב נפל בשעת הבישול, ובישול מפעפע בכל הכלי לחומרא, והבלוע מקושר עם התבשיל, זה נחשב כאילו נפל לתבשיל עצמו, והוי טעם אחד. ובבית אפרים חולק וסובר שגם זה מותר מטעם נ"ט בר נ"ט.

בליעות בביצה - ביצה שנתבשלה במים בקדירה חלבית, מותר לבשל אותה יחד עם התרנגולת אפילו לכתחילה (אפילו אם הביצה קלופה, אם הקדירה רחוצה יפה, כמו שנתבאר בסעיף א'. ש"ך). אבל ביצה שהתבשלה בקדירה עם בשר, ואפילו בקליפה, אסור לאכלה עם חלב, מפני שקליפת הביצה מנוקבת, (ולכן אסרו חכמים ביצה שיש בה אפרוח, מפני שהיא פולטת ציר מהאפרוח שהוא נבילה, אבל ביצת דבר טמא אינה אוסרת, דאינה פולטת אלא זיעה בעלמא. בית יוסף בשם הרשב"א. וכתב הט"ז שלולא דברי הרשב"א היה נראה שאין הביצה מנוקבת ממש, אלא שהיא בולעת ומפליטה מדבר שיש בו ממשות, לאפוקי ביצת עוף טמא שמפליטה רק זיעה בעלמא).

סעיף ג'

קערות של בשר שרחצו אותן ביורה חלבית

שיטת ספר התרומה שאם רחצו קערות בשריות ביורה חלבית והמים היד סולדת בהם (על האש או בכלי ראשון), אם הקערות והיורה שניהם בני יומם, הכל אסור, אפילו אם הקערות מקונחות יפה שאין שום שומן דבוק בהם, אבל אם היורה אינה בת יומה והקערות מקונחות יפה מותר, (בשערי דורא כתב שאם הקערות מלוכלכות מהמרק הבשרי אסור, וכתב הבית יוסף בבדק הבית שלא אוסרים אלא בממשות בשר, אבל במרק לא, אמנם אם דבוק בקערות שומן, היינו ממשות של בשר. עוד כתב השערי דורא שאם אחת מקונחת ואחת אינה מקונחת, המקונחת נאסרת, ושאינה מקונחת אינה נאסרת), וכ"כ הסמ"ג והסמ"ק, והוא מדברי התוספות, ולא דמי לדגים

והוא אינו בן יומו, הכל אסור, אבל אם השומן דבוק באותו שהוא בן יומו, רק הכלי שאינו בן יומו נאסר.

והרמ"א כתב שיש אוסרים אפילו אין שומן דבוק בהם, והיינו כששניהם בני יומם והדיחם יחד בכלי ראשון, (דהמים שבכלי ראשון מפליטים ומבליעים ונעשים נבילה. ש"ך), וכן נוהגים ואין לשנות.

אופני היתר גם לדעת הרמ"א

א' אם אחד מהכלים אינו בני יומן מבליעת כלי ראשון, כל הכלים מותרים (גם לרמ"א (צ"ד ה') שאוסר הכלי שאינו בן יומו משום חומרא, דשאני התם שמערים את המאכל לתוך הכלי שהוא כמין שהוא בן יומו, משא"כ הכא. ט"ז), אמנם המים נוהגים בהם איסור לכתחילה (ואין שייך דיעבד במים גרידא, אלא דווקא בתבשיל וקדירה שהם דבר חשוב והתורה חסה על ממזנם של ישראל. ט"ז. וכתב הש"ך שהמים מותרים עם מין הכלי שהוא בן יומו).

ב' אם הודחו זה אחר זה (אפילו בכלי ראשון, דהוי נ"ט בר נ"ט. ט"ז), או בכלי שני אפילו ביחד, הכל שרי (אפילו במלוכלכות, כמבואר ברמ"א להלן לענין עירוי, ומהרש"ל כתב שאם היה שם לכלוך מבשר וחלב אסור אפילו בכלי שני, דיש לחוש שהכלוך יתמחה בתוך המים ויהיו נחשבים כגוף האיסור, אכן כיון שהוא קצת כמו חומרא אין המורה צריך לשאול אם היו מלוכלכות עד שיתברר לו ממילא שהיו מלוכלכות. והט"ז כתב שבכלי שני מותר).

וכתב הט"ז שלפי זה אם נתבשל פרווה בכלי חלבי בן יומו, ותחבו לתוך התבשיל כף בשרית בת יומה, אוסרים זה את זה אפילו כששניהם מקונחים יפה, ואף שזה ממש אותו דין כמו קערות, כתב דין זה מפני שהוא מצוי ביותר.

מה הדין בעירוי

עוד כתב הרמ"א שאם עירה מכלי ראשון בשרי על כלי חלבי, דינו ככלי ראשון ואוסר אם היה בן יומו (והיינו כששניהם בני יומם, אבל בלאו הכי מותר. ט"ז), אבל אם עירה מים רותחים שאינם של בשר ולא של חלב (כגון מקדירה חדשה או שהשתמש בה רק לפרווה או שאינה בת יומה. ש"ך), על כלים של בשר ושל חלב ביחד, ואפילו שומן דבוק בהם, הכל שרי, דאין עירוי ככלי ראשון ממש שיעשה שהכלים שמערה עליהם יבלעו זה מזה. והקשה הש"ך שבתורת חטאת כתב שבשני האופנים הנ"ל אסור, ורק במקום הפסד מרובה או לצורך מותר. עוד כתב הש"ך שאפילו אם מערה מכלי של איסור על כלי של היתר, אין

שעלו בקערה שמותר לאוכלם עם חלב, דשאני הכא שהקערות נוגעות במחבת ונפלט טעם מזה לזה והוי טעם שני באיסור, ועוד שהרי המים נאסרים מפני שיש בהם טעם שני של בשר וחלב, והם חוזרים ואוסרים את הקערות והמחבת. וכן דעת הר"ן לאסור בבן יומו. וכתב הבית יוסף שאם היורה היא כלי שני, לסוברים שרק חום של כלי ראשון מבליע ומפליט, מותר אע"פ שהיד סולדת בו, אבל לרשב"א שסובר שחום של כלי שני מבליע ומפליט, גם בכלי שני אסור, וכתב בשערי דורא שמהרי"ח פסק שכלי שני מבליע בכלי חרס, ולפ"ז כשמדיחים קדירות בשריות וחלביות יחד, ואחת מלוכלכת בשיורי מאכל, היא אוסרת את האחרות אפילו בכלי שני, אבל אם כולם נקיות אין לחוש, דנהי נמי דכלי שני מבליע בכלי חרס, מ"מ אינו מפליט ממנו.

שיטת הרמב"ן שהקערות מותרות כדין דגים שעלו בקערה, דיורה היינו קערה, והמים הרותחים שפלטה בהם היינו דגים, והמחבת החלבית היינו כותח. ואף שצריך ג' נותני טעמים, כאן יש ג' נותני טעמים: הבשר בקערות, הקערות במים, והמים בחלב, ולא אמרינן שהחלב שבמים נתערב עם טעם שני של בשר שבמים, כשם שלא אומרים בדגים שטעם החלב שבכותח נבלע בדגים ויהא אוסרן, וכן בדין לפי שאין בשר שבדגים או במים אוסרים עד שיתערבו עם החלב ויתנו טעם זה בזה, שאין בשר בחלב אוסר לעולם אלא בנותן טעם, הילכך הוה ליה טעם שלישי והכל מותר. וכן דעת הרשב"א. וכ"כ הרא"ש שאפילו כששניהם בני יומם מותר, אמנם כיון שמצוי שיש ממשות שומן על הקערות, מותר רק כשיאמר ברי לי שלא היה שום שומן דבוק בה, וכן פסק בבית יוסף, וכתב שמה שהרא"ש אוסר כשיש שומן דבוק, היינו דווקא כשאין במים שישים כנגדו.

פסקי ההלכה

קערות של בשר שהודחו ביורה חלבית בחמין שהיד סולדת בהן, אפילו שניהם בני יומן מותר, משום דהוה ליה נ"ט בר נ"ט דהתיא, והוא שיאמר ברי לי שלא היה שום שומן דבוק בהם, ואם היה שומן דבוק בהם, צריך שיהא במים שישים כנגד ממשות השומן שעל פי הקערה. שו"ע.

וכתב הש"ך שלכתחילה אין להדיחם יחד אפילו להשו"ע. עוד כתב הש"ך שאפילו אם דבוק שומן רק באחד הכלים,

לאסור אלא את הכלי שנפל העירוי עליו [ולא כלים שנזחל עליהם העירוי אח"כ].

וכתב הט"ז שהמהרש"ל אוסר כשיש שיורי מאכל, דעירוי מבליע ומפליט כדי קליפה, וכתב שבזה המורה צריך לשאול אם ההדחה היתה ע"י עירוי, לפי שמן הסתם רגילין לערות עליהן מכלי ראשון שאצל האש, אם לא שידוע שלא היה ע"י עירוי אז אין צריך לשאול אם היה שם שיורי מאכל. והט"ז מכריע שבעירוי יש לאסור שניהם אם בשניהם היה שיורי מאכל, ואם רק באחד יש שיורי מאכל, רק הנקי נאסר.

והש"ך הקשה מדברי הרמ"א (ס"ח י) שעירוי מבשל כדי קליפה [ומפליט ומבליע יחד], וכתב שצ"ל שבכלי שהוא קשה שאני. אך כתב שלדינא נראה שהכלים נאסרים ע"י עירוי, דאין חילוק בין מאכל לכלי, אמנם אם הכלים נקיים מממשות ויש בהם רק בליעות, מותר משום נ"ט בר נ"ט, ואם אחד הכלים בלוע באיסור, אפילו אם כלי האיסור הוא נקי כלי ההיתר נאסר ע"י העירוי, דבאיסור אין היתר של נ"ט בר נ"ט, אך צ"ע די"ל שאף שעירוי מבשל, לא מבשל כולי האי שיפליט מן הכלי ויבליע לכלי, ולפ"ז גם בכלים של בשר וחלב שאחד מהן נקי ואחד מהן אינו נקי, שהנקי אסור, לגבי השאינו נקי צ"ע אי נימא כיון דהנקי נעשה נבילה, חוזר ואוסר השני, כיון שמערה עליו כל פעם, או נימא דעירוי לא מבשל כולי האי, ויש להחמיר בשניהם במקום שאין הפסד מרובה, דנראה שעירוי נחשב ממש לבישול. ורעק"א מעיר על דברי הש"ך דנימא שבתחילה הלכלוך שבכלי חלב בלע מהכלי הנקי הבשרי, דעירוי מפליט לאוכל, ואח"כ כשמערה שנית הוא מבליע את הלכלוך שהוא נבילה לכלי, ולפ"ז בכלי איסור גם בנקי, בתחילה המים נעשו נבילה כיון שהם בלעו מכלי איסור, והעירוי השני מבליע את המים שנעשו נבילה לכלי ההיתר, ואף בהפסד מרובה דלא אמרינן בלח נעשה נבילה, מ"מ המים עם הבלוע שבתוכם נבלעים בכלי ההיתר, אמנם בזה י"ל דבמים דנאסרו ע"י עירוי הם עצמם מותרים כיון דא"א לקלוק.

מה הדין בכלים שעיקר תשמישם בכלי שני - כתב האיסור והתר שהדין שנתבאר לגבי הדחת קערות, נכון גם לגבי הדחת צלחות, ולא אמרינן שבצלחות מותר כיון שמשתמשים בהם בכלי שני, שכיון שנותנים עליו בשר רותח ע"י עירוי, א"כ ע"י הרבה פעמים נבלע האיסור בכולו [ולא רק כדי קליפה], וכ"ש כפות שרגילים

להכניסם לכלי ראשון, אבל אם בודאי לא השתמש בהם בכלי ראשון תוך מעת לעת אינו אוסר בדיעבד. ט"ז וש"ך. ורעק"א כתב שבסתמא אין חוששים שהשתמש בכפות וצלחות בכלי ראשון, כיון שדווקא אם השתמש בתוך מעת לעת זה אוסר, ומספיק שמה שהוא זוכר באותו מעת לעת לא היה מכלי ראשון.

אם נמצאה קערה חלבית בין כלים בשריים, לא חיישינן שמא הודחו ביחד בדרך שנאסרים. וכתב האיסור והתר שאפילו אם רגילים באותו בית להדיח בכלי ראשון, מותרים מכח ספק ספיקא, ספק שמא לא הודחו עמהם, ואת"ל הודחו שמא לא היתה בת יומה.

כתב התורת חטאת שאם תחבו כף של בשר בת יומה לקדירה של חלב שאינה בת יומה מלאה מים, או איפכא, המים אסורים. והמנחת יעקב כתב שבהוחמו לשתיה אין המים נאסרים. וצ"ע למעשה.

סעיף ד'

האם אפר מחשיב את הבליעות לנטל"פ - כתב השו"ע יראה לי שאם נתנו אפר במים חמים שביורה קודם שהניחו הקדירות בתוכה, אע"פ שהשומן דבוק בהם, מותר, דעל ידי האפר הוא נותן טעם לפגם. והט"ז והש"ך נשארים בצ"ע על דברי השו"ע, (הט"ז מביא שמהרי"ל אוסר אם נפלה בורית העשויה מחלב לקדירה אף שיש בבורית אפר, והש"ך הקשה ממה שמצינו בפוסקים שאין שום תקנה להגעיל כלי בן יומה), וכמה פוסקים מקשים על דברי הש"ך, והפתחי תשובה מיישב קושיותיהם, ומבאר דעת השו"ע שאין כוונתו שאפר פוגם את האיסור, אלא שבבשר בחלב מועיל האפר להקליש את הטעם שלא יחול עליו אח"כ איסור בשר בחלב, ובזה מיושבות קושיות הט"ז והש"ך.

סעיפים ה' ו'

הנחת מלח או חומץ ליד כותח, או כלי עם בשר ליד כלי עם חלב

איתא בגמרא (חולין ק"ב). **בעא מיניה רב דימי מרב נחמן, מהו לאנוחי כדא דמילחא גבי כדא דכמכא -** (כותח), **אמר ליה אסור, דחלא -** (חומץ) **מאי, אמר ליה**

להפליט טעם מכלי. ש"ך). וכתב הרמ"א שהמחמיר גם בזה תבוא עליו ברכה, כי יש מחמירים לכתחילה. וכתב הפתחי תשובה שבתשובות רדב"ז משמע שדווקא בכלי חרס ראוי להחמיר, ולא בשאר כלים. והט"ז כתב שאותם שנתכוין הרמ"א שהם מחמירים לכתחילה מדברים על דברים אחרים (להגעיל דפוס גבינות העכו"ם), ומביא שגם המהרש"ל כתב שזה מותר לכתחילה, וכ"כ הארחות חיים שמותר לתת תבלין ושאר דברים חריפים בכלים נקיים של עכו"ם, דדבר קשה אין בכוחו להפליט טעם מכלי, ומסיים המהרש"ל 'ומ"מ משבח אני מנהג אשכנז שיש להם כלים עשויים למלח אחד לבשר ואחד לחלב, דלפעמים בתוך הסעודה שידי מלוכלכות מן הבשר לוקח שם מלח, ואחר כך יקח לחלב, וכן איפכא'. עכ"ל.

סימן צ"ו

בליעות מכח דוחקא דסכינא וחריפותא, או מכח שמנונית שעל הסכין

בסימנים הקודמים התבארו אופנים שונים של בליעות, ע"י בישול או כבישה, או בדברים מלוחים, אבל דבר צונן אינו נבלע.

ובסימן זה יתבאר כח נוסף המבלע, והוא ע"י חיתוך דבר חריף (כגון צנון שום ובצל) בסכין, שע"י דוחק החיתוך יחד עם חריפות הדבר הנחתך, נבלע במאכל ממה שבסכין, או שכיון שיש שמנונית על הסכין, היא נבלעת במאכל שנחתך בסכין.

ובסימן זה יבואר מתי נאמר דין זה, והאם הבליעה היא כדי קליפה או נטילה או בכולו, והאם דין זה נאמר רק בסכין מלוכלך שיש עליו ממשות או גם במה שבלוע בסכין (ובאינו בן יומו י"ל שהחריפות עושה שהוא יתן טעם לשבח), ואלו דברים נחשבים חריפים.

סעיפים א' ב'

איתא בגמרא (חולין קי"א:): **אמר חזקיה הלכתא דגים שעלו בקערה מותר לאכלם בכותח, צנון שחתכו בסכין שחתך בה בשר אסור לאכלו בכותח. והני מילי צנון דאגב חורפיה בלע, אבל קישות גריד לבי פיסקי ואכיל, קילחי דליפתא שרי, דסילקא אסירי, ואי פתך בהו דליפתא שפיר דמי.** (דין קישואים ולפת יבואר בסעיף ה').

שרי, ומאי שנא, האי איתיה לאיסורא בעיניה והאי ליתיה לאיסורא בעיניה.

ופירש רש"י דמביעא ליה אי חיישין שמא יפול מן הכותח לחומץ או למלח, והוא לא ידע, ויתן ממנו לבשר או לתוך הקדירה, ועל זה מחלקת הגמרא שבכותח אסור מפני שכותח הנופל במלח נראה וניכר מפני שהוא עב ולא בטיל, אבל כותח הנופל בחומץ ליתיה בעיניה ובטל בשישים.

וכתבו התוספות והרא"ש שאין להזהר מטעם זה לתת בתוך תיבה אחת כד של בשר ליד כד של חלב, דמיזהר זהירי שלא יפול מזה לזה, אבל הכא לא מסקי אדעתיהו להזהר שלא יפול מן הכותח במלח ויתן ממנו לתבשיל.

ובהגהות אשר"י סובר שיש להחמיר שלא להניח שני תבשילין של בשר וחלב סמוך זה לזה בתיבה אחת, אא"כ מכסה אותם היטב. וכתב התרומות הדשן דליתא להאיא הג"ה מקמי התוספות.

וברמב"ם נראה שהוא מפרש שכוונת הגמרא להניח את הכותח בסמוך ממש למלח, מפני שהמלח שואב מהכותח, ובחומץ מותר מפני שאינו שואב, וכתב הר"ן שכן פירש ר"ח, ולפ"ז אין גורסים בגמרא 'האי איתיה לאיסורא בעיניה'.

פסקי ההלכה

אין מניחין כלי שיש בו כותח אצל כלי שיש בו מלח, אבל מותר להניחו אצל כלי שיש בו חומץ, מפני שבמלח הכותח נראה וניכר ואינו בטל, וחוששים שימלח ממנו בשר, אבל בחומץ אינו בעין ובטל בשישים. וכתב הרמ"א שדווקא אם הכלים מגולים אסור, ואפילו הכי אם עבר ונתנו ביחד מותר, ולא חיישין שמא נפל מהכותח למלח. סעיף ה'.

מותר לתת בתוך תיבה כד של בשר אצל של חלב. (שו"ע), כיון שאנשים נזהרים שלא יפול מזה לזה. וכתב הרמ"א שיש מחמירים לכתחילה (במגולים. ש"ך), וטוב להזהר לכתחילה במקום שאינו צריך. סעיף ו'.

סעיף ז'

מלח הנתון בקערה של בשר, מותר ליתנו בחלב. שו"ע. (ואף שמלח הוא דבר חריף ומשווי ליה בעין, אין כח במלח

טעם האיסור בצנון – כתב רש"י שאע"ג דנ"ט בר נ"ט מותר, צנון שחתכו בסכין אסור, דשאני סכין שפעמים השמנונית קרוש עליו ואינו ניכר, וממילא כשחותך הצנון הוי נ"ט הבא מן הממש. ועוד דמשום חורפיה בלע טפי מדגים הרותחים, ואגב דוחקא דסכינא פלט סכינא ובלע צנון.

עד היכן הסכין מבליע בצנון – שיטת הרא"ש שהצנון צריך קליפה (ולא דמי לקורט של חלתית שאם נחתך בסכין של עכו"ם כולו אסור (כמבואר בגמרא ע"ז ל"ט. שמובאת להלן), דשאני התם שהקרטין קטנים וא"א לדעת היכן חתכוהו). והרשב"א כתב בשם הראב"ד שצריך נטילה (שהרי הגמרא אמרה בסתמא שהצנון אסור, וכן דעת הסמ"ג והרא"ה), וכתב הרשב"א שלולא דבריו היה אומר שכל הצנון אסור, (דמתוך חריפותו הרבה הוא מושך ומפעפע בכולו, וכדמצינו שקורט של חלתית כולו אסור, וכן נראה מדברי הר"ן). וכתב הבית יוסף שאע"פ שכאן משמע שהרשב"א מבטל דעתו מפני דעת הראב"ד, בתורת הבית הקצר הרשב"א פוסק להלכה לאסור כולו. וכתב הבית יוסף שכיון שראית הרשב"א מקורט של חלתית יישובה הרא"ש בטוב טעם ודעת, נראה שיש לסמוך על דברי הסמ"ג והראב"ד והרא"ה להתיר בנטילת מקום.

עוד איתא בגמרא (שם) **קערה שמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח, צנון שחתכו בסכין מותר לאכלו בכותח, ולמסקנת הגמרא החילוק ביניהם הוא האי אפשר למטעמיה והאי לא אפשר למטעמיה**. ופירש רש"י שמוותר לאכול את הצנון עם כותח, אם טעמו ישראל ואין בו טעם בשר, ולרשב"א צריך להדיחו.

מה הדין כשהסכין אינו בן יומו

איתא בגמרא (עבודה זרה ל"ט). **והקורט של חילתית** (של נכרים אסור). **מאי טעמא, משום דמפסקי ליה בסכינא. אע"ג דאמר מר נותן טעם לפגם מותר, אגב חורפיה דחילתיתא מחליא ליה שמנוניתא, והוה ליה כנותן טעם לשבח, ואסור.**

וכתב בספר התרומה שלפ"ז אף בצנון אפילו אם אין הסכין בן יומו אסור.

וכתב הסמ"ק שלפ"ז גם אם אין שמנונית בעין על הסכין אסור.

עוד כתב הסמ"ק בשם רבינו ברוך ששומים ובצלים וכרישים יש להם דין צנון וחלתית, אבל רבינו יחיאל אומר שאין לך אלא מה שאמרו חכמים, והיינו דווקא צנון וחלתית. ובספר התרומה כתב שגם שומים ובצלים וראשי כרישין נחשבים דבר חריף, ואם חתך אותם בסכין ממין אחד ואח"כ נתן אותם בקדירה רותחת מהמין השני, מותר אם יש שישים כנגד הטעם הבלוע בירק, שאינו אלא מעט, (ואף שבבשר בחלב אומרים חתיכה נעשית נבילה, כאן הירק בלוע רק מבשר או מחלב) אבל אם הסכין היה של נכרי צריך שישים כנגד כל הירק, דחתיכה נעשית נבילה, אבל עלים של קפלוטות וכרוב אינם חזים וחרפים וסגי בהם בהדחה.

אמנם לשיטת רבינו אפרים שבשאר איסורים לא אומרים חתיכה נעשית נבילה, גם בשאר איסורים מספיק שישים כנגד טעם האיסור הבלוע בירק.

והסמ"ג כתב שאף לפי דברי בעל התרומה זה דווקא אם חתכו הבצלים דק דק, אבל אם חתכו רק בצד אחד מספיק שיחתוך מקומו בעומק.

כתב בהגהות שערי דורא בשם התרומות הדשן שהעולם נהגו איסור בתמכא שקורין קרי"ן אם נחתך ראשו בסכין של גוי, אמנם פעמים ניכר בו שנעקר כך מן הארץ במרה וחצינא ואז נוהגין בו היתר, ויראה שאם יש לתלות במרה וחצינא אין להחמיר אע"פ שזה ספק, מפני שמהר"ם הביא סברות והוכחות גדולות שדווקא בקורט של חלתית אמרינן דחורפיה משוי ליה לשבח ולא בשום דבר אחר חריף כלל, וכן דעת רבינו יחיאל והרבה גדולים שוים להתיר.

ויש חולקים וסוברים שדווקא סילקא וצנון נחשבים דבר חריף, ולא שאר דברים חריפים, וכן מבואר ברשב"א.

וברמב"ם משמע שכל דבר חריף שנחתך בסכין ממין אחד אסור לאוכלו עם המין השני, אמנם לדבריו דווקא בן יומו.

ודעת מהר"ם מרוטנבורג שמדינא יש להתיר אם הסכין אינו בן יומו, אמנם למעשה היה מורה לאיסור כדעת ספר התרומה, אבל לא היה מוחה ביד הנוהגים היתר.

פסקי ההלכה סעיף א'

שהמקום שנגע בסכין הוא פחות מכדי נטילה. ש"ך, וכן הדין אם חתכם בסכין של עובד כוכבים (שלשו"ע צריך שישים כנגד מה שנגע בסכין, אמנם לדידן דקיימא לן שבכל האיסורים אומרים חתיכה נעשית נבילה, צריך שישים כנגד כל המקום שנאסר, אבל אותו מקום לא אוסר את שאר החתיכה. ט"ז).

וכתב הרמ"א שאם חתכם דק דק, צריך לשער שישים כנגד כל הצנן. הט"ז כתב דקאי דווקא על סכין של עכו"ם, דבשל בשר לחלב סגי לכו"ע בשישים כנגד מקום הסכין, והט"ז מעיר שזה לא לכו"ע, דלדעה קמייטא גם בזה סגי בשישים כנגד מקום הסכין. ולש"ך מיירי בסכין הבלועה בבשר, והטעם הוא שכל חיתוך וחיתוך אוסר כדי נטילה, ומיירי דווקא כשהצנן קטן מהסכין, או שאין הסכין לפנינו ולכן א"ל לשער בו, אבל כשהסכין קטן מהצנן והוא לפנינו פשיטא דא"צ שישים אלא כנגד הסכין (ורעק"א דן שיספיק שישים כנגד קליפת הסכין), אבל בסכין של עכו"ם, או של איסור לדידן דקי"ל חנ"ג בכל האיסורים, א"כ כל חיתוך וחיתוך עושה נבילה בכדי נטילה, וא"כ כשחתכו דק דק צריך לשער נגד כל הצנן אף שהוא יותר מהסכין, אבל אם לא חתכו דק דק ואח"כ בישל את הצנן, אם יש שישים כנגד הנטילה שרי, וצ"ע על דברי הלבוש שכתב שצריך שישים כנגד כל הצנן, ואולי כוונתו למה שכתב מהר"מ מלובלין שאע"ג דמתחילה לא נעשה נבילה רק הנטילה, מ"מ מיד כשנותנו בתבשיל נעשה כל הצנן נבילה, כיון שהכדי נטילה הוא איסור דבוק, אבל גם זה אינו, דכיון דאין הכדי נטילה אסור מצד עצמו, וגם אינו איסור ניכר ומובדל, וגם אינו נאסר רק כדי נטילה, לא שייך למימר ביה איסור דבוק, וודאי לא דמי לכל איסור דבוק שבסימן ע"ב וצ"ב ובכמה דוכתי, וכן הבאתי בסי' כ"ב בשם יש פוסקים דלא אמרינן חנ"ג רק כשהחתיכה עומדת בפני עצמה אבל לא בחצי חתיכה וכה"ג, ואף להפוסקים דלא ס"ל הכי מ"מ מודים דלא חשיב ככה"ג איסור דבוק.

עוד כתב הרמ"א שי"א שאם חתך צנן בסכין של איסור כולו אסור (אפילו כשלא חתכו דק דק. ט"ז), וכן אם חתכו בסכין של בשר אסור כולו בחלב. וכן נוהגים לכתחילה (בין בסכין של בשר בין בסכין של עכו"ם. ש"ך), אבל בדיעבד (שכבר נתבשל בשל בשר או עכו"ם. ש"ך. ורעק"א כתב בשם המנחת יעקב שדיעבד היינו שכבר

צנן או סילקא שחתכם בסכין של בשר, בן יומו (אפילו מקונח ונקי, דאגב חורפיה ודוחקא דסכינא פלט הסכין גוף הטעם שבו והוי כאיסור בעין. ש"ך), או שאינו מקונח, אסור לאוכלם בחלב עד שיטול ממקום החתך כדי נטילת מקום, שהוא כעובי אצבע, או שיטעמנו ולא יהא בו טעם בשר שאז מותר בהדחה.

האם לרמ"א סומכים על טעימה - כתב הט"ז שבתורת חטאת כתב שעכשיו אין אנו בקיאים בטעימה זו. והש"ך כתב שלכתחילה אסור לאוכלו עם חלב ע"י טעימה (היכא שבליעה מתפשטת רק כדי נטילה. רעק"א), כדעת הרמב"ם ועוד ראשונים, אמנם אם טעמו ואין בו טעם בשר ובישלו כבר עם חלב מותר, ולכן הרמ"א לא מעיר כאן שאין סומכים על טעימה, דמיירי כאן בדיעבד, ובדיעבד סומכים על טעימת ישראל. ורעק"א כתב שצריך לטעום משני צידי החיתוך, ודן אם צריך לטעום מכל אורך החיתוך. עוד כתב רעק"א שלרמ"א לא סומכים על טעימות ישראל אלא בדיעבד.

מה נחשב סכין מקונח - כתב רעק"א שמקונח היינו שהדיחו בכונה מקודם, וצריך שאחרי ההדחה יזובו המים מראשו לסופו ומסופו לראשו ללא עיכוב, ובמנחת יעקב כתב שגם קינוח בדבר קשה מועיל, ולכתחילה לא יחתוך בלא נעיצה י' פעמים, ובחוט השני מסתפק היכא שהוא אומר שהסכין היה נקי, אי אמרינן דמילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה. ובתבואות שור כתב שבכל מקונח שצריך נעיצה, אסור אפילו בדיעבד בהדיח היטב ולא נעץ.

וכתב השו"ע **שיש אומרים** שגם באינו בן יומו והוא מקונח צריך נטילה. וכתב הש"ך שכן דעת כל האחרונים וכן נוהגים, אמנם בשאר דברים שאינם חריפים דין סכין כשאר כלים שאם אינו בן יומו והוא נקי מותר.

כמה הסכין הבשרי מבליע בצנן - כתב השו"ע שאם לא נטל מהם כדי נטילת מקום, וגם לא טעמם, ובישולם בחלב, צריך שישים כנגד מה שנגע מהסכין בהם (ולפי שאינו יודע בבירור באיזה מקום נגע, דמילתא דלא רמיא עליה דאיניש לא מידכר, צריך שישים כנגד כל להב הסכין חוץ מהקתא. ט"ז). והא דסגי בשישים כנגד מה שנגע בסכין היינו כשיודע בבירור עד כמה נגע, אבל בסתמא דרך לחתוך בכל הסכין, ולא סגי בשישים כנגד הנטילה, משום שאינו יודע כמה היה לו ליטול, אי נמי מיירי

חתך את הצנן, או שאינו מצוי לקנות אחרים) אין לאסור רק כדי נטילה.

כל הנ"ל מיירי אם חתך את הצנן עצמו, אבל אם חתך את הירק שעל הצנן, לא חשיב דבר חריף. (וכן זנבות שומים ובצלים אינם חריפים. ש"ך).

עוד כתב הרמ"א שאם יש ספק אם נחתך בסכין של איסור, אזלינן לקולא, ולכן קונים הצנונות שיש בהן חיתוכין לצד זנבותיהן, כי תלינן שנעשה במרא וחצינא (דאף אם נחתכו בסכין, סתם כלי עכו"ם אינם בני יומם, ויש מכשירים באינם בני יומם. ודווקא עד חצי הצנן לצד הזנב תולים במרא וחצינא, אבל למעלה מזה לא. ש"ך), ובמקום שאין נמצא לקנות רק החתוכים בסכין, נוהגין לקנותו ולהתיר ע"י נטילת מקום, (דכיון שא"א לקנות אחר הוי לכתחילה כדיעבד להתיר בנטילת מקום כדעת המקילים. ט"ז). וכתב הש"ך שהקולא בספק אינה אלא בקריין, מטעם שהרבה פוסקים אוסרים רק בבן יומו וגם י"א שרק בצנן אסור, אבל בצנן שאסור לכו"ע גם בספק אסור. והפתחי תשובה הביא שהפלתי מקשה על הש"ך שהרי יש לירק חזקת היתר, ואף בשל תורה אזלינן לקולא. ובתולדות יצחק כתב שהעמד דבר על חזקתו אומרים כשאיתליד ליה ריעותא מחמת עצמו, אבל אם הריעותא מחמת דבר אחר של ספק תערובת איסור שנתערב בו לא אמרינן העמד דבר על חזקתו, והעלה שדברי הרמ"א נכונים ודלא כהש"ך, מפני שגם בצנן יש כמה צדדים להקל.

וכתב הט"ז שדבר חריף שנמלל בתוך קערה חלבית נקיה מותר לאוכלו עם בשר, דאין כאן אלא דוחקא דסכינא ולא שמנונית.

עוד כתב הט"ז שדבר חריף שבלע חלב והוכנס לקדירה בשרית ויש שישים כנגדו, מותר לאכול את המאכל הבשרי יחד עם הדבר החריף וא"צ להסירו, (ואף שחתיכה שנאסרה מבליעת איסור נשארת באיסורה לעולם (כמבואר בסימן ק"ו), שאני התם שכיון שנאסרה א"א לה לחזור להתירה, משא"כ הכא שהבליעה היא היתר), אבל אם הסכין היה בלוע באיסור צריך להסיר את החתיכה אף אם יש שישים כנגדה.

פסקי ההלכה סעיף ב'

מה נחשב דבר חריף- אם חתך בסכין הנ"ל שומין ובצלים וכרישין (ותמכא שקורין קריין) וכיוצא בהם

מדברים החריפים ופירות חמוצים ודגים מלוחים, דינם שוה לחתך בו צנן.

וכתב הרמ"א דמ"מ מותר לאכול מרקחות חריפים של נכרים, כגון זנגביל וכיוצא בו, דיש להם כלים מיוחדים לכך, או שהם תולשים אותם.

וכתב הט"ז שי"א שתפוחים חמוצים לא מיקרי דבר חריף, ובמקום הפסד יש לסמוך על זה.

עוד כתב הט"ז שבארש"ט מיקרי דבר חריף אפילו כשאינו מחומץ הרבה, כמו חומץ שאינו חזק. ובפתחי תשובה כתב שהפמ"ג הכריע שאם אינו יכול לשתותו חי הוי דבר חריף כצנן, וכשיכולים לשתותו חי הוי כפירות חמוצים דשרי במקום הפסד, ואם הוא מלובן בביצים שוב לא הוי דבר חריף, והכל לפי ראות עיני המורה.

מי סובין שדרך לחמם מים בכלי ראשון על האש, ומערים המים על סובין שבחבית, ושוהה שם יום או יומים ונעשה מחומץ, כתב הפמ"ג שאם הוחמו המים בקדירה חלבית בת יומה, לכתחילה אסור ובדיעבד שרי, דהוי נ"ט בר נ"ט, ואף דבדבר חריף לא שייך זה, מ"מ הרי בשעה שקיבלו המים טעם לא היו חריפין וכשנתחמץ אח"כ כבר חלף לו הטעם. ואם הוחמו בקדירה חדשה, אבל העירוי היה לחבית חלבית, מותר לכתחלה עם בשר כדין עלו. ודווקא כשנטלו משם את המי סובין קודם חימוצו, ואף בכלי איסור בן יומו יש להתיר, דעירוי מבשל כ"ק ויש ס' נגד הקליפה של הכלי, אבל אם נשתהה שם עד שנתחמץ ושהה כדי שיתן על האש וירתיה אחר שנתחמץ, אסור בין בחבית חלבית וכל שכן בחבית של איסור, דנ"ט לפגם ונ"ט בר נ"ט לא שייך בדבר חריף, ואפילו בדיעבד אסור. ואם נשתהה מעת לעת, וקודם החימוץ לקחו משם, אם הכלי חלבי מותר בדיעבד, ואם הכלי בלוע באיסור אפילו באינו בן יומו אסור, דכיון שנשתהה מעת לעת בלע, וכשנתחמץ הוי כפוגם ולסוף השביח. ובפרי תבואה השיג על דבריו, וכתב שאם הוחמו בקדירה חלבית אסור אפילו בדיעבד (דהוי כנצלו), ובכלי של איסור בן יומו אין להתיר (ד"ל שכל מה שנוגע ממי השפיכה בכלי נעשה נבלה מעט מעט). עוד כתב שם שאם בעת קבלת הטעם לא היה דבר חריף, לא אמרינן תו כשיחמיץ מחליא ליה לשבח, וכמש"כ החק יעקב והחוות דעת. ובמקום שמואל כתב שלפת שקורין בוריקי"ש ובל"א רויטי ריבין, אם יישלו אותם מתחילה במים כדי לרככם כדרך כל

שחתכו בסכין דלא שרי מחמת נ"ט בר נ"ט ואסור משום טעם ממש הנבלע שם.

וכתב הרשב"א שביצים שנכתשו במכתש חלבי שאינו בן יומו, וחזרו וכתשו בו ביום ביצים עם מרק בשר, ואת הביצים הראשונים שמו בתרנגולת, הכל מותר, הראשונים לפי שהם נ"ט בר נ"ט אפילו היה בן יומו, והשניים שעם המרק לפי שהמכתש לא היה בן יומו, ואף ששמים תבלין בביצים, והתבלין הוא דבר חריף, שאני הכא שהתבלין שנתערב בביצים הוא מועט, ואין בזה חריפות כ"כ להחזיר לשבח פליטת המכתשת.

פסקי ההלכה

תבלין (או מלח ושאר דברים חריפים. ש"ך) שנדוכו במדוכה של בשר בת יומה, אסור לאוכלם בחלב. (שו"ע). וכתב הרמ"א שיש אוסרים אפילו באינו בן יומו.

הט"ז והש"ך הקשו על השו"ע שבסימן ק"ג סעיף ו' הוא אוסר אפילו באינו בן יומו, ולכן כתב הש"ך שהלכה כהרמ"א שאסור אפילו באינו בן יומו. ורעק"א כתב בשם האחרונים שדעת המחבר להקל בצירוף דעת הפוסקים דנ"ט בר נ"ט מותר בחריף ודוחקא, אבל לקמן (בסי' ק"ג) מיירי באיסור ומשום הכי אסור, דעל סברא זו לחוד דלא מחלי' לשבח רק חלתית לא סמכין, וכתב שלענ"ד י"ל דהכא סמכין בצירוף הפוסקים דרק בצנן דוחקא וחריף מפליט אבל לא בשאר דברים חריפים, ומש"ה בסעיף א' לא הכריע דבצנן אסור, והכא בתבלין הכריע להקל בצירוף דלא פלט ובלע כלל, ובסימן ק"ג דמיירי בבישול דודאי בלע אסור.

וכתב הש"ך שאם התבלין לא נדוך, רק היו נתון במדוכה, אינו מפליט או בולע.

סעיף ד'

האם אחרי ב' חיתוכים נתבטל טעמו של

איסור

מי לימוני"ש (-מיץ לימונים) או חתיכות דג מלוח שמביאים העכו"ם בחביות, מותרים, מפני שמביאים הרבה ביחד, ואף אם נאסרו מקצתן שנחתכו בראשונה עם סכין של עכו"ם, שהרי הם חריפים, נתבטלו באחרים הנחתכים אח"כ שאינם נאסרים כיון שכבר נתבטל טעם הסכין בראשונים, ולכן כולם מותרים.

המדינות, לכו"ע לא מקרי דבר חריף, אף אם נאמר דהוי צנן ושאר דברים חריפים, דאגב המים בטל חורפייהו, וכן הוורו חכמי פראג בכיוצא בזה במאכל של בצלים עם בשר שטמנו לשבת בקדרה של חלב שינה בת יומה והתירו משום שדרך העולם לבשל אותם הבצלים מערב שבת קודם הטמנה כדי להמתיקן, וא"כ בטלה חריפותם, וכ"ש לענין לפת שגם אם נדמה אותה לפירות חמוצים, הרי גם בזה מתיר הט"ז במקום הפסד, ובלפת יש לצדד ולהקל גם שלא במקום הפסד. ובפנים מאירות מבואר שכל דבר חריף שנתבשל פקעה חריפותו, ובבאר יעקב חולק עליו משום שנראה בחוש שתבלין נשארים חריפים אפילו אחר הבישול וכן תמכא, ולכן אם הוחמו דברים חריפים אחר שנתבשלו בקדרה של איסור אינו ב"י אסורים אם לא שידענו בבירור שבטלה חריפותם כגון בצלים, אבל מסתמא אין להקל, והבאר יעקב כתב דאף מן הסתם היכא דאיכא קצת צדדים להיתרא יש להקל ולהתיר מכח ס"ס, דילמא הלכה דדווקא קורט של חלתית מכיליא ליה לשבח, ודלמא כבר בטל החריפות.

וכתב הש"ך שדגים מלוחים ביותר להשו"ע אסורים כדי נטילה ולרמ"א הכל אסור, דאגב חורפיה דמלח ודוחקא דסכינא בלעי טפי, אבל כשהם מלוחים במעט מלח סגי בגרידה, ואם חתכם לפני שנמלחו סגי בהדחה.

עוד כתב הש"ך שברמ"א מבואר שזנגויל מותר רק משום שיש לנכרים כלים מיוחדים לקצירתו, ומשמע דאי לא הכי אסור אפילו כשהסכין אינו בן יומו, אמנם בסמ"ג מבואר שזנגויל שנחתך בסכין שאינו בן יומו מותר, ומבואר שאינו חריף כ"כ להשביח אינו בן יומו, וכ"כ מהרש"ל, ולכן כתב הש"ך שאין להחמיר בזה.

כתב הפתחי תשובה בשם מהר"ר דניאל, שבצלים קטנים אינם חריפים כ"כ, ואם חתכם בסכין שאינו בן יומו יש להקל במקום הפסד.

סעיף ג'

תבלין שנדוך במדוכה בשרית

כתב בספר התרומה שתבלין שנדוכו במדוכה של בשר, אין להתירם בחלב משום נ"ט בר נ"ט, דתבלין חזק וחריף, והמדוך הוא כבית שאור, וגם פלפלין חריפים הוי כמו צנן

התבטל בראשונים, בצירוף עוד צדדים להתיר, די"ל שחתכו אותם בסכין חדשה, דיש להם כלים מיוחדים לכך, וגם יש פוסקים המתירים גם בצנן בסכין שאינו בן יומו, וגם יש פוסקים שדווקא צנן נחשב חריף ולא שאר דברים, אמנם בלא הטעם שנתבטל בראשונים אין להתיר בלימוני"ש, אף שבסעיף א' נתבאר שקונים צננות מעכו"ם משום שיש ספק אם נחתך בסכין של איסור, דהתם יש לתלות במרא וחצינא, משא"כ הכא דקרוב הדבר שחותכין אותן בסכין שלהם.

סעיף ה'

סכין בשרית שחתך בה קישות וליפתא

איתא בגמרא (חולין קי"א:) **אמר חזקיה הלכתא דגים שעלו בקערה מותר לאכלם בכותח, צנן שחתכו בסכין שחתך בה בשר אסור לאכלו בכותח. והני מילי צנן דאגב חורפיה בלע, אבל קישות גריד לבי פיסקי ואכיל, קילחי דליפתא שרי, דסילקא אסירי, ואי פתך בהו דליפתא שפיר דמי.**

וכתב הר"ן דהא דלא סגי לקישואים בהדחה, מפני שמתוך לחותן ע"י ההדחה הבשר היה נשרך יותר, ולפיכך גורר אותם ודיו, והגרירה פחותה מן הקליפה שהקליפה צריכה שתהא גסה קצת כדי שתוכל להנטל כולה כאחד, משא"כ בגרירה.

וכתב הטור שאם חתך בו לפת אפילו גרירה אין צריך רק הדחה בעלמא, ולא עוד אלא אפילו צנן שחתך אחר הלפת שרי בהדחה כמו הלפת.

והנה בגמרא לא מוזכר שצריך הדחה, וגם הר"ן כתב שקילחי דליפתא שרו לפי שהלפת אינו חריף אלא מתוק ואין טעם שומן ניכר בו ומשמע בגמרא שא"צ לא גרירה ולא הדחה, וכן מטין דברי רש"י, אמנם הרשב"א כתב דבעי הדחה, וכונת הגמרא שאינו אסור כצנן וא"צ גרירה כקישות ואבטיח, והדחה לא חשיב ליה למימני, דפשיטא דכל שנחתך בו ואפילו צנן מתוק מידי הדחה לא נפיק.

והיה נראה שכיון שחתך בו לפת פעם אחת נתבטל טעם הסכין ואפילו יחתוך בו כמה פעמים צנן וכיוצא בו שרי בהדחה, אלא שבסמ"ג מבואר שהקולא היא רק בצנן אחד שחתכו אחרי הלפת, ובאמת כן משמע בגמרא שלא

וכתב הרמ"א דה"ה כל כיוצא בזה, ולכן אוכלין בקצת מקומות הכרוב שקורין קומפש"ט, אע"פ שהוא פרוס וחתוך (לאחר שנתחמץ, דמה שחותכים קודם חימוצו אין בו שום חשש. ט"ז), ויש מקומות שמחמירים בזה, ואין לשנות המנהג, אבל שאר דברים שאינם חריפים (הט"ז) מגיה על פי התורת חטאת 'שאינם חמוצים כ"כ', דאל"כ מאי קמ"ל) כגון תפוחים או לפתות יבשים וכדומה, נוהגין בהן היתר כמו בלימוני"ש ואין להחמיר כלל.

וכתב הט"ז שמהרמ"א משמע שהמחמירים לא מחמירים בלימוני"ש, אמנם באמת להכלל יש טעם אחד, והמחמירים מחמירים גם בלימוני"ש, וה"ה במרקחת דברים חריפים כמו זנגוויל אסור למחמירים, ועל כן המחמירים יחמירו גם בזה, דאל"כ הוי תרי מילי דסתרי אהדדי.

עוד כתב הט"ז בשם התורת חטאת שכיון שמקילים בדבר שנפשו של אדם קצה עליו, יש ג"כ להקל אם חתך תולעת עם הפרי שמותר ע"י קליפה מעט, הואיל ואף בצנן אין אוסר יותר מכדי קליפה.

הש"ך כתב בשם הב"ח שטעם ההיתר בלימוני"ש הוא דס"ל דלא אמרינן חורפיה מחליא לשבח אלא בחלתית, וכיון דסתם כלי של עובדי כוכבים אינו בן יומו, אין שם איסור אלא מפני שמנונית הקרוש על הסכין, וזה נתקנח בראשון ושני, וא"כ לדידן דקיימא לן כספר התרומה שגם צנן ושאר דברים חריפים משביחים טעם פגום, כל הלימונים נאסרו, וכ"כ הטור (או"ח תמ"ז) שלדעת ספר התרומה זיתים שכבשם ונחתכו קודם הפסח בסכין של חמץ שאינו בן יומו, כל הזיתים בלעו טעם חמץ, ודלא כהרמ"א כאן שמתיר הלימוני"ש. אבל הש"ך סובר שגם לדברי ספר התרומה מותר כאן, דלימוני"ש וכיוצא בו כיון שאינם חריפים כמו הצנן א"כ לא מחליא אלא מה שבלוע בדופני הסכין, שנתבטל בראשון ושני דזה הוי מחליא ליה, ושוב אין כח להלימוני"ש להשוות לשבח מה שבלוע מבפנים אלא מה שנתבטל כבר, אבל צנן ודכוותיה שהם חריפים טובא אפילו מה שבלוע מבפנים משוי ליה לשבח, וזה מוכרח בדברי הרמ"א, (ובזיתים אסור מפני שהם חריפים פחות הלימונים, או דאדרבה הם חריפים כמו צנן). ובאופן אחר מבאר הש"ך שבאמת ודאי לענין דינא אין לסמוך על זה שכבר נתבטל טעם הסכין, ומהאי כתב הרמ"א שבמקום שנוהגים להחמיר אין לשנות, ורק משום שנהגו היתר בלימוני"ש וכדומה כתב הרמ"א ליישב המנהג שסומכים על הטעם שהטעם כבר

דג שנפתח בסכין של עכו"ם, ידיחנו וישפשף במקום נגיעת הסכין יפה יפה, ואף שקישואים שהם חלים בעי גרידה, והכי נמי בדג, י"ל שבקישואים דבר קל הוא לגרוד קצת מבי פסקי, דלא מיירי כשנחתכו דק דק, דאיך יגרוד כל חתיכה קטנה מכל צדדיה, ועוד דאם נחתך דק דק אפשר דמותר ע"י החיתוכים האחרונים, משא"כ בדג שא"א לגוררו ללחותו, ואם נאמר שיקלוף מקום החתך יפסיד כולו, ומ"מ ישטוף עליו מים ויעביר עליו בכח חודו של סכין, וא"צ גרידה ממש מבשר הדג, ואפילו ידעינן שהסכין בן יומו די בכך. פתחי תשובה בשם החוות יאיר.

סימן צ"ז

סעיף א'

לישת עיסה בחלב

איתא בגמרא (פסחים ל"ו). **אין לשין את העיסה בחלב, ואם לש כל הפת אסורה מפני הרגל עבירה. וכו'.** **כעין תורא שרי.**

ופירש רש"י כעין תורא - מעט כעין של שור, דכיון דאכל ליה מיד בבית אחת ולא משהי ליה, לא חוששים שישכח שזה נילוש בחלב.

והר"ף פירש ששינה את צורת הפת לצורה כעין השור וכדומה, שמתוך כך יזכור שיש בה חלב. וכ"כ הרמב"ם והרשב"א.

וכתב השערי דורא בשם התרומת הדשן ששני הפירושים נכונים להלכה, דתרווייהו סברות יפות הן.

עוד כתב השערי דורא שאותם לחמים שעושין לכבוד שבת לחם משנה, אופין אותם עם הפשטיד"א לכתחילה, משום דדבר מועט הוא ונאכל מהר בשבת, והוי כעין תורא.

וכתב בהגהות אשר"י דאע"ג דריחא מילתא היא, שרי לכתחילה לאפות פשטיד"א שלנו שהן מכוסות מלמעלה בתנור עם הפת, מפני שהתנורים שלנו גדולים הם, אמנם אם זב שומן הבשר חוץ לפשטיד"א ונבלע בתנור, אע"פ שהפת רחוקה מן הפשטיד"א אסור לאכלה אפילו במלח, והואיל וכן טוב ליזהר שלא לאפות שום עיסה ממולאת

אמרה 'ואי חתיך ביה ליפתא ברישא שפיר דמי'. ומדברי הרשב"א נראה קצת שלפת מועילה רק להתיר סילקא, מפני שהיא מונעת כח משיכת הסילקא, ולא להתיר צנון שהוא חריף, וכן משמע בגמרא שמביאה דין לפת על דין סילקא ולא על דין צנון, אבל ספר התרומה ושערי דורא והטור מתירים בהדיא לחתוך אפילו צנון.

וכתב הרשב"א שהר"ף והרמב"ם השמיטו דין ליפתא וסילקא, ולא ידוע למה. והבית יוסף כתב שהרמב"ם סובר שטעם האיסור בצנון (וה"ה בשאר הדברים החריפים) הוא בגלל השמנונית שעל הסכין, שהיא נדבקת ביותר בדברים חריפים, ולפת לאו דווקא, דה"ה אם חתך בו לחם או ירק או פרי אחר, ולפת או לחם וכדומה מקנחים את השמנונית מהסכין, ולפיכך מותר לחתוך בו צנון, וכן דעת הר"ף, אא"כ בגירסה שלהם בגמרא לא היה כתוב דין ליפתא וסילקא.

פסקי ההלכה

חתך קישואים בסכין של בשר, מותר לאכלם בחלב ע"י גרידה בלבד, שיגרוד ממקום החתך. (שו"ע). וכתב הט"ז דבהדחה לא סגי כיון שהוא לח. וגרידה פחותה מקליפה, דקליפה צריכה שתהא גסה קצת שתוכל להנטל כולה כאחת. וכתב הש"ך שבגרידה סגי אע"פ שסתם סכין שמנוניתו קרוש על פניו, דמדינא הוי סגי בהדחה כמו בלפת כיון דצונן בצונן הוא, אלא שמתוך לחותה א"א להדיח אותה דאדרבה ע"י ההדחה נסרך בהם יותר, ולכך סגי בגרידה.

חתך לפת בסכין של בשר, אפילו גרידה אינו צריך, אלא הדחה בעלמא. ולא עוד אלא אפילו צנון שחתך אחר הלפת שרי בהדחה כמו הלפת, לפי שטעם הלפת משונה ומבטל טעם הנפלט מהסכין. (שו"ע). וכתב הש"ך שבתורת חטאת כתב בשם האיסור והתר שכתחילה אסור לחתוך בו צנון כדי לאוכלו עם בשר, אע"פ שכבר חתך בו לפת, אבל מהרש"ל חולק ומתיר אפילו לכתחילה, וכן משמע מלשון ספר התרומה והשערי דורא והטור והבית יוסף, וכ"כ האגודה, אמנם משמע בגמרא ובפוסקים שאסור לחתוך לפת כדי לחתוך בו אח"כ צנון.

וכתב הרמ"א דדווקא לפת שטעמו משונה הדין כנ"ל, אבל ירק או לחם ושאר דברים לא. ואפילו בלפת אין להתיר לחתוך צנון רק פעם אחת, אבל לא הרבה פעמים, אם לא שחתך כל פעם לפת בין חתיכת צנון לצנון.

לאוכלו ג"כ עם חלב, ולפ"ז מ"ש הרמ"א 'ואם זה תחתיו' היינו תחת הפשטיד"א אפי' רחוק מן הפת. והב"ח הבין שכוונת הרמ"א שזב תחת הפת ממש, וחלק עליו, ובאמת הרמ"א אוסר גם כשלא זה תחת הפת ממש). וכתב הפתחי תשובה שדעת מהר"ר עוזר שהרמ"א אוסר רק בזב תחת הפת ממש, דאל"כ הוי נ"ט בר נ"ט דשרי בדיעבד. וכן הקשה הפתחי על הש"ך, והחוות דעת כתב דלא אמרינן נ"ט בר נ"ט רק כשטעם האחר הוא בלוע כבר, אבל בשעת בישול לא. ובבית אפרים התיר כשלא זה תחת הפת ממש מטעם נ"ט בר נ"ט, (וכתב עוד טעם דכיון ששם החמאה היתה דבר מועט ואין בה בכדי נתינת טעם בפת, מותר לכו"ע, ונ"מ בין הטעמים אם מותר לאכול הפת עם חלב, דנ"ט בר נ"ט לכתחילה אסור, אבל לעם השני מותר כיון שכבר נתבטל). ולענין אם צריך שישים בכל עוגה בפני עצמה, או שכל מה שבתנור מצטרף, נראה דיש להקל כאן כמ"ש הרמ"א לקמן סי' ק"ח לענין ריחא עי"ש באורך.

דיכה בשמים במדוכה בשרית - כתב הט"ז שמדוכה שדכים בה בשמים, ומשתמשים בבשמים הן עם בשר והן עם חלב, ופעם אחת דכו שם שום עם מרק של שומן אווז, ואח"כ מחזירים רוטב זה על האווז, אסור לדון במדוכה זו עוד בשמים אפילו כדי לאוכלם עם בשר, שמא יבוא לאכול בחלב, וצריכה הכשר דווקא, ואפילו בדיעבד אסור בלא הכשר, (ורק כאשר המדוכה מיוחדת לבשר מותר, דבזה אין לטעות).

בליעה מקרקעית התנור - כתב הט"ז שנשאל על אשה שאפתה פלאדי"ן של גבינה על קרקע התנור בלי כלי, ואח"כ שמה באותו מקום קדירה של בשר ורתחתה. והשיב שאין כאן איסור, דחרסית של תנור שבלעו מן החלב לא גרע מקדירה שמבשלין בתוכה חלב שנגעה בקדירה של בשר שאין בזה איסור, כמ"ש הפוסקים בשתי קדירות שנוגעות זו בזו, והביאם הרמ"א סי' צ"ב סעיף ח', ומה שהחמיר כאן במחבת היינו דווקא לכתחילה.

מה נחשב שינוי צורת הפת - כתב המהרי"ט שאין מועיל שינוי רק בביתו, אבל לעשות פת מרובה למכור בשוק אסור, דהאורחים לא יכירו בשינוי, ואין לסמוך שיודיע להם, שמא ישכח. וכתב החוות דעת ששינוי מועיל רק כששינה בשעת אפיה, דלא היה עליו איסור כלל, אבל לעשות שינוי אחר שכבר נאסר אינו מועיל, וכן אין מועיל לחלקו להרבה בני אדם שיגיע לכל אחד דבר מועט, כיון

עם הפת בתנור, שמא יזוב ממנה שומן ולא אדעתיה, אלא יאפה הפשטיד"א ויסיק התנור ואח"כ יאפה הפת. וכתב על זה בשערי דורא, שאע"פ שהאידנא רגילים לאפות את העיסות הממולאות במחבת, מ"מ יש לחוש, ויש שמקילים ושמים אותם בפי התנור ממש. (וע"ע בזה בסעיף ג').

פסקי ההלכה

אין לשין עיסה בחלב, שמא יבוא לאכלה עם הבשר. כיוצא בו אין אופן פת בתנור שטחו באליה, ואם אפאו דינו כעיסה שנילושה בחלב.

אם לש כל הפת אסורה, אפילו לאוכלה לבדה (שמא יבוא לאוכלה עם בשר. ש"ך).

דבר מועט כדי אכילה בבית אחת, או ששינה צורת הפת שתהא ניכרת שלא יאכל בה בשר, מותר לאפות.

וכתב הרמ"א שלכן נוהגים ללוש פת עם חלב בחג השבועות, או בשומן לכבוד שבת, כי כל זה נחשב כדבר מועט, וגם צורתן משונה משאר פת. וכ"ש שמותר לאפות פלאד"ן או פשטיד"א.

עוד כתב הרמ"א שאין לאפות שום פת עם פלאד"ן או פשטיד"א בתנור (אפילו רחב ואינו משופע. ש"ך), דחיישינן שמא יזוב מן השומן על הפת, ואם זה תחתיו דינו כאילו נילוש עמו. ונוהגים לשים את העיסה הממולאת בפי התנור, ואפילו אם היא במחבת נוהגים להחמיר לכתחילה לשומה בפי התנור.

בהא דכתב הרמ"א 'אם זה תחתיו', כתב הט"ז שכל שמתפשט חוט לפשטיד"א ונבלע בתנור חוששים שהלכה הבליעה עד הפת, אע"פ שלא רואים את השומן ממש תחת הפת. וכתב הש"ך שלענין דיעבד, אם אין התנור משופע, או שהפת למעלה מן הפשטיד"א, לא מחזקינן איסורא דשמא זה, כיון דאפילו זה לא זה תחת הפת עצמו, אבל אי חזינן דזב מן הפשטיד"א לחוץ, אפילו אינו זה תחת הפת עצמו אלא הפת רחוק מן הפשטיד"א, הפת אסורה אף בדיעבד, (דמסקא לן אי בישול מפעפע בכל הכלי או לא, וממילא היכא דלא חזינן דזב איכא ספק ספיקא, ספק זה או לא זה, ואת"ל זה שמא לא פעפע בכולו, אבל כשהתנור משופע מסתמא זה תחת הפת עצמו, וכן כשהזינן דזב ליכא אלא חדא ספיקא כנ"ל. ואע"ג דבהגהות איסור והתר כתב שגם בלא ראה שזב איכא ספק ספיקא ספק זה או לא, ואת"ל זה שמא לא יאכלו עם חלב, שמא לא חשיב לרמ"א האי דשמא לא יאכלו עם חלב ספיקא כלל, דכיון שרגילות הוא לאכול פת עם כל מיני אוכלים קרוב הדבר

תימא הכי נמי ליעבד ליה הסקה מבפנים, חייס עליה משום דפקעה, הלכך האי בוכיא הסיקו מבחוץ הוא ואסור, ואי מלייה גומרי שפיר דמי.

וכתבו התוספות והמפרשים דדווקא בעינן שיוסק התנור, ולא סגי בקינוח, מפני שא"ל לתנור להתקנח יפה ונדבק בו השמנונית והוי בעין עד שיוסק.

כתב הבית יוסף שנראה דמהני הכא אי עבדינוהו כעין תורה, כמו בלש את העיסה בחלב, וכ"כ הרמב"ם והרשב"א.

פסקי ההלכה

תנור שטחו באליה, אין אופים בו פת עד שיסיקנו מבפנים עד שיתלבן. ואפילו אם הוא של בוכיא (-כלי חרס שמסיקים תחתיו ואופים עליו עוגות) אין לו היתר על ידי הסיק מבחוץ.

וכתב הט"ז שכאן דנים את הבשר כבעין (דלא כסעיף הקודם שכתב שם הט"ז שמה שנפל לקרקע התנור דינו כבלוע בקדירה), משום שמטיח את השמנונית עצמה על התנור, ולחות זו אינה מתקנחת היטב בתנור (אבל שם מקומו יבש).

מבואר במהרי"ט שאפילו בפחות מכדי נתינת טעם אסור, משום דהאיסור עומד במקומו ואינו מתבטל. וכ"כ החוות דעת, וס"ל לחלק בין אם נפל על הפת או שנדבק בתנור שטחוהו באליה, דאז לא מהני שישים, ובין אם נילוש החלב בתוך הפת דאז שרי אי איכא שישים. והבית אפרים חולק וסובר שבכל ענין מהני שישים, אלא שצריך נטילה באותו מקום.

סעיף ג'

פת שנאפתה בתנור יחד עם בשר

איתא בגמרא (פסחים ע"ו): **אמר רב בשר שחוטא שמן שצלאו עם בשר נבילה כחוש, אסור, מאי טעמא מפטמי מהדרי. ולוי אמר אפילו בשר שחוטא כחוש שצלאו עם בשר נבילה שמן מותר, מאי טעמא ריחא בעלמא היא, וריחא לאו מילתא היא.**

עוד איתא בגמרא (שם) **תני רב כהנא בריה דרב חיננא סבא, פת שאפאה עם הצלי בתנור, אסור לאכלה**

שכבר נאסר ונעשה נבילה, וכן דעת הפמ"ג דלא כהפלתו בשם זקיננו. פתחי תשובה.

עוד כתב המהרי"ט דהא דאסור אם ליכא שינוי, היינו דווקא היכא דאיכא חשש שיאכלן עם גבינה ביחד, אבל **דברים שאין חשש שיבוא לאוכלם עם חלב**, כמו אותם הממולאים במיני מתיקה שאין דרך לאוכלם עם גבינה, מותר ללוש אותם עם שומן, ולא חיישינן שמא אחריהם יאכל גבינה, דדיינו במה שאסרו ואין לנו לגזור גזירה אחרת עליה עיי"ש עוד טעמים לזה. פתחי תשובה.

פת שנאפה עם עיסה שאין בה שומן בעין אלא טעם בלוע, כתב הפני אריה שאפילו נגע בה ע"י לח רותח מותר בין עם בשר בין עם חלב, דנ"ט בר נ"ט הוא, אלא דלכתחילה אסור (כמ"ש הרמ"א צ"ה ב'), אבל בדיעבד אם נתנו לתוך החלב מותר לאוכלו, ועם בשר מותר לאוכלו אפילו לכתחילה, ולא גזרינן שמא יאכלנו בחלב כיון דבדיעבד אף אם אכלו בחלב לאו איסורא קאכיל.

בפתחי תשובה מציין לכמה נדונים בפוסקים: א' אם מותר לתת חלב לתוך יין כדי שיהיה לבן וצלול. ב' ככר שנילוש בבשר או חלב ונאסר ונתערב בככרות אחרות, מה דינם. ג' האם בלש ככר עם חלב בשוגג קנסו לאסור או לא (ומסתימת הפוסקים משמע שגם בשוגג אסור).

סעיף ב'

תנור שטחו בבשר

איתא בגמרא (פסחים ל:): **ההוא תנורא דטחו ביה טיחיא, אסרה רבא בר אהילאי למיכליה לריפתא אפילו במילחא לעולם, דילמא אתי למיכליה בכותחא. מיתיבי אין לשין את העיסה בחלב, ואם לש כל הפת כולה אסורה מפני הרגל עבירה, כיוצא בו אין משין את התנור באליה, ואם מש כל הפת כולה אסורה, עד שייסיק את התנור, הא הוסיק התנור מיהא שרי. תיובתא דרבא בר אהילאי תיובתא. אמר ליה רבינא לרב אשי וכי מאחר דאיתותב רבא בר אהילאי אמאי קאמר רב קדירות בפסח ישברו, אמר ליה התם תנור של מתכת הכא בקדירה של חרס, ואיבעית אימא הא והא בשל חרס - זה הסיקן מבפנים וזה הסיקן מבחוץ, וכי**

בכוח. ההיא ביניתא דאיטויא בהרי בישראל, אסרה רבא מפרזקיא למיכלה בכוחא.

שיטת רש"י דהלכתא כלוי, ושיטת רבינו תם דהלכתא כרב, והרא"ש הביא את ב' השיטות והטור כתב דס"ל כר"ת. וכתב הרשב"א שפת שנאפתה בתנור עם בשר, יש מהגאונים שאסרו לאכול פת זו, דריחה כטעמה, ויש שהתירו, וכן נראה.

דין תנורים גדולים שלנו - כתבו התוספות על דברי רבינו תם שפסק דריחא מילתא, דמ"מ בתנורים הגדולים שלנו נראה שמותר לאפות לחם עם פשטיד"א, דהואיל ומכוסות היטב הוי כעין שתי קדירות, ואפילו פלדוני"ש שיש להרחיק אין נראה לרבי שיהא אסור, דיש אויר הרבה בתנור וההבל מתפשט. וכ"כ הסמ"ג והסמ"ק והמרדכי וההגהות מיימוני והרשב"א והר"ז והרא"ש שדווקא בתנורים קטנים דנפיש טעם פיטומיהו, שהתנורים שבימי חכמים קטנים היו, אבל בתנורים גדולים כעין שלנו מותר לאפות פת עם צלי.

וכתב הסמ"ק שתנור המחזיק י"ב עשרונים של מצות זהו תנור גדול. ומדברי הר"ז נראה שדי שהתנור יהיה חב קצת וא"צ שיחזיק י"ב עשרונים.

וכתב ההגהות מיימוני שיי"א שאפילו למ"ד ריחא לאו מילתא היא, הני מילי בתנורים שלהם שפיהם למעלה, אבל בתנורים שלנו שפיהם מן הצד מחזיק ריחו ומפסם כל מה שבצידו, ולכן מודו כולי עלמא דלכתחילה אסור. וכתב הבית יוסף דליתא להגהה זו, שלא נודע מי אמרה, וכל הראשונים הנ"ל הקלו בתנורים שלנו.

וכתבו התוספות דתחת המחבת שלנו שקורין טריפי"ד שאופים תחתיה פשטיד"א ריחא מילתא היא כמו בתנורים שלהם.

האם לפי לוי מותר לכתחילה - הרי"ף פסק כלוי, וכתב דלא שרי לוי אלא בדיעבד ולא לכתחילה, דהא שצלאו קאמר ולא קאמר צולין לכתחילה. עוד כתב הרי"ף שגם לפי לוי אסור לאכול עם חלב פת שנאפתה עם בשר, דכיון שמותר לאוכלה לבדה, אם נתיר לאוכלה עם חלב אישתכח כמאן דשרי לצלות לכתחילה בשר שחוטה עם נבילה. והר"ן כתב טעם אחר, שכיון שריח הבשר נרגש בהם, הטועם אותם יהא סבור שממשו של בשר נבלע בהם, וכשיאכלם עם חלב מיחזי כבשר בחלב, (משא"כ בשחוטה ונבילה שאין טעם הנבילה מורגש בשחוטה,

ועוד דשמא זו חומרא מיוחדת בבשר בחלב, דהחמירו בבשר בחלב יותר משאר איסורין משום דלא בדילי אינשי מיניה מפני שכל אחד היתר בפני עצמו, כמו שהחמירו בו שלא להעלותו עם הבשר על השולחן משא"כ בשאר איסורין).

וכן דעת הרמב"ם שאסור לצלות בתנור אחד שחוטה ונבילה, ואם צלאם כך השחוטה מותרת, אפילו אם האסורה שמינה הרבה והמותרת רזה, שהריח אינו אוסר אלא טעמו של איסור, ומ"מ פת שאפאה עם הצלי ודגים שצלאם עם הבשר אסור לאוכלם בחלב.

והרשב"א כתב שמבואר בראשונים שלכתחילה אין לאפות פת עם צלי כדי לאוכלה בחלב, אבל מהירושלמי מבואר שלוי מתיר אפילו לכתחילה, וראוי לחוש לדברי הראשונים, אבל בדיעבד הלכה כלוי.

והמרדכי כתב בשם ההגהות מיימוני שנהגו נקיי הדעת דמגנצ"א לתקן כיסוי לפשטיד"א או לפלדון כשאופים אותם עם הפת, ולכוף שפופרת על הנקב שבכיסוי כדי שלא יצא הריח, אבל בלא כיסוי לא, ואסור לאכול הפת עם חלב, ואם נבקע הכיסוי או השפופרת מותר דהוי דיעבד, ובלבד שלא יגע הפת בשומן.

והמרדכי מביא ששיטת ראבי"ה היפך מסברת הריף והרמב"ם, דס"ל שרב לא אסר אלא בבשר שחוטה ובשר נבלה שקולטין הריח ביותר מפני הפיטום, אבל לא ס"ל להא דתני רב כהנא פת שאפאה עם הצלי אסורה לאכלה בכוח, דלרב שרי אפילו בלא כיסוי, והסכים עימו המרדכי.

מסקנת הבית יוסף להלכה כדעת הרי"ף והרמב"ם ורוב הפוסקים, להתיר בדיעבד ולאסור לכתחילה לאפותם בתנור צר.

וכתב הרשב"א דמלישנא דפלוגתא דרב ולוי משמע דלא נחלקו אלא כשבשר שחוטה ונבילה אחד מהם שמן, אבל כששניהם כחושים לכו"ע ריחא לאו מילתא.

מה הדין כשכל אחד נמצא בקדירה נפרדת - כתב הרשב"א דהיכא שכל אחד נמצא בקדירה נפרדת אין לחוש לריחא, כדאמרינן התם (פסחים ע"ו:) אליבא דרב שאוסר בריחא שאם צלה **כעין שתי קדרות** מותר, ופירש רש"י כעין שתי קדרות - שפוד מכאן ושפוד מכאן ותל גדול של גחלים או אפר באמצע, דכיון שכל אחד בקדירה בפני עצמה ליכא ריחא כולי האי, אפילו בתנור

כתב האגור בשם המהרי"ל שפת שנאפה עם צלי של גוי, אע"פ שרוב הפוסקים פסקו דריחא לאו מילתא בתנורים שלנו, אם יש פת אחרת חשוב כמו לכתחילה, ולמה תניח ההיתר ותאכל האיסור, אבל אם יש דוחק למצוא פת אחרת יש לסמוך על המתירים. ודעת הבית יוסף להתיר, דדיעבד מותר גמור הוא.

פסקי ההלכה

פת שאפאה עם הצלי, ודגים שצלאם בתנור אחד עם הבשר, אסור לאוכלם בחלב. והני מילי בתנור קטן, אבל בתנור גדול המחזיק י"ב עשרונים (וכל עשרון הוא שיעור חלה מ"ג ביצים וחומש. ש"ך), ופיו פתוח, מותר. ואם הצלי מכוסה, וכן פשטיד"א שמכוסה הנקב שבו, מותר אפילו בתנור צר.

וכתב הרמ"א עיין לקמן סימן ק"ח כיצד נוהגים.

וכתב הש"ך שדין דגים שצלאם בתנור אחד עם בשר שנתבאר כאן, זה מצד איסור בשר בחלב, ומה ששייך לסכנה יתבאר להלן סימן קט"ז. ודיני ריחא מילתא יתבארו בסימן ק"ח.

לדעת היד אליהו שיעור י"ב עשרונים הוא בכל חלל התנור, ודעת הפמ"ג דבעינן שקרקעית התנור תחזיק י"ב עשרונים של פת עבה טפח. פתחי תשובה.

צר, ואפילו כשפי הקדירה מגולה, ואמרינן נמי (ע"ז י"א): **לא הלכת לצור מימך וראית ישראל וגוי ששפתו שתי קדירות זו אצל זו ולא חשו להם חכמים.** והביאו הטור בסימן ק"ח, וכ"כ הר"ן שגם לפוסקים כרב דאמר ריחא מילתא היא, הני מילי בצלי אבל בקדירה לא. והבית יוסף מדייק ממקורות הרשב"א שגם את בקדירות יש צלי שרי.

כתוב בכתבי התרומת הדשן דאפילו למ"ד ריחא מילתא היא, מותר לצלות כבד בתנור עם תבשיל שמן ואין כאן בית מיחוש, ונתן טעם לדבר. וכתב הבית יוסף 'ואין טעמו נראה בעיני'.

דבר חריף - כתבו המרדכי והרשב"א שבצל שצלאו עם איסור, הבצל נאסר, דדבר חריף שואב טובא, מידי דהוה אפת חמה וחבית פתוחה דאפילו מאן דאמר ריחא לאו מילתא היא מודה הכא.

כתבו התוספות שאם יש שמנונית איסור על המרדה, אסור לתת עליה היתר כל היום, אבל כשאינה בת יומה מותר להשתמש בה לכתחילה, ולא גזרו אטו בת יומה אפילו לכתחילה, כיון דלא אפשר, שהרי הגוי לא ישמע לו לעשות מרדה חדשה בכל פעם ופעם שישפוך עליה של איסור.

ואודה בזאת לראש חבורת ההלכה ביהמ"ד העמלים ישיבת מיר הגאון רבי נתן אברמובסקי שליט"א, שידידו רב לו בהעמדת החבורה בפרט ובהעמדת התורה בישיבת מיר בכלל, ונותן עיניו וליבו להצלחת כל אחד ואחד בנועם ובכשרון רב, וספרו הנפלא 'לשון לימודים' היה לי לעזר רב בהעמדת שיטות הראשונים על מתכונתם,